T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Hadis Bilim Dalı

Yüksek Lisans

KÖPEK EDİNME İLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İlhan SEVEN

15909004

Danışman

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI

Diyarbakır 2019

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Hadis Bilim Dalı

Yüksek Lisans

KÖPEK EDİNME İLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İlhan SEVEN

15909004

Danışman

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI

Diyarbakır 2019

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "KÖPEK EDİNME İLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

..../..../.....

İlhan SEVEN

KABUL VE ONAY

İlhan SEVEN tarafından hazırlanan KÖPEK EDİNME İLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ adındaki çalışma, 29/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**,** Hadis Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI (Başkan)

Doç. Dr. Mehmet BİLEN

Dr. Öğretim Üyesi Fikret ÖZÇELİK

ÖN SÖZ

Bütün mahlukatın yaratıcısı ve hakimi olan yüce Allah'ın yarattığı her mahlukatta bir hikmetin olduğu hiç şüphesiz kesindir. Yüce Allah'ın yarattığı mahlukattan birisi de hayvanlardır.[1] Hayvanlarda da bizim için her türlü faydanın olduğunu görmekteyiz. Bunların içerisinde de insanların sadık dostu olarak bilinen ve birçok açıdan insanların koruyucusu olan köpekler yer edinmektedir.

Peygamberimiz (s.a.v.)'in de hayvanlara şefkatle ve merhametle yaklaşması ve bize bunu emretmesi bizi bu konuda biraz daha düşündürmeye sevketmektedir. Bu çalışmamızda köpek edinme ile ilgili Peygamberimiz(s.a.v.) den rivâyet edilen hadisler senet ve metin açısından ele alınarak incelemeye gayret edilmiştir.

Bir giriş ve iki bölümden oluşan çalışmamızda giriş kısmında çalışmanın konusu, sınırları, önemi, amacı ve metodu hakkında bilgi verildikten sonra "Tarihten Günümüze Köpek" başlığı altında köpek edinmenin İslam öncesi ve günümüze kadar toplumlardaki durumuna temas edilirken, "Kur'ân'da Köpek" ve "Hadîslerde Köpek" başlıkları altında ise köpek edinmenin Kur'ân-ı Kerîm ve Hadislerde nasıl yer aldığına bakılmıştır.

Birinci bölümde hadîslerin Hz. Peygamber'e (s.a.v.) aidiyetini belirlemek gayesiyle, önce hadîslerin geçtiği kaynaklar tespit edilmiş, hadîslerin rivâyet tarikleri sunulmuştur. Daha sonra hadîslerin sened ağı şema halinde verilmiş ve ardından sened tenkîdi yönüyle bu rivâyetlerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

İkinci bölümde ise sened tenkîdine tabi tutulan hadîsler metin tenkîdi kriterleriyle incelemeye tabi tutulmuştur. Akabinde şârihlerin hadîsler hakkındaki yorumlarına yer verilmiş, ayrıca söz konusu hadîslerin fıkıh ilminde nasıl anlaşıldığının ve yorumlandığının görülmesi açısından, hadîslerin fıkıh ilmindeki yorumlanma biçimine temas edilmiştir. Daha sonra hadislerin tefsir ilmindeki

[1] Nahl, 16/5.

kullanımına geçilmiş müfessirlerin konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda ulaşılan netice ise sonuç bölümünde ifade edilmiştir.

Tezin hazırlanması sürecinde bize yol gösteren ve gerekli yardımlarını hiç esirgemeyen ve her platformda bize destek olan danışman hocam Prof. Dr. H. Musa BAĞCI'ya, yine tecrübe ve önerilerinden istifade ettiğim Doç. Dr. Mehmet BİLEN'e teşekkür etmeyi bir borç olarak görmekteyim.

Ayrıca tezin başından sonuna kadar yardımlarını hiç esirgemeyen meslektaşım İrfan BAYRAM'a ve tezin başından sonuna kadar teknik açıdan düzenleme konusunda yardımda bulunup desteğini hiç esirgemeyen Ali TADİK'e, imlâ, edebî ve biçimsel açıdan düzenlenmesi için önemli uyarılarda bulunan değerli meslektaşım İlknur Yavuz KUNDURACI'ya şükranlarımı sunmayı bir vefa borcu olarak kabul etmekteyim.

İlhan SEVEN

Diyarbakır 2019

ÖZET

Bütün toplumlarda gerek kırsalda gerekse şehir hayatında köpek edinilmekte ve beslenmektedir. İslam dünyasında da Hz. Peygamber'in hayvanlara karşı şefkat ve merhamet gösterilmesi emri nedeniyle Müslümanlar evlerinde veya kırsal bölgelerde koruma amaçlı köpekler edinmektedir.

Hadis alanında şimdiye kadar köpeklerle alakalı olarak birçok akademik çalışma yapılmakla beraber, köpek edinme ile ilgili hadisler hakkında bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle hadis kaynaklarında geçen köpek edinme ile ilgili zikredilen üç hadisin senet ve metin açısından değerlendirilmesi yapılmak üzere tezimizin konusu olarak belirlenmiştir.

Tezimiz bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın konusu, sınırları, önemi, amacı ve metodu hakkında bilgi verildikten sonra köpekle alakalı olarak tarihten günümüze köpeğin durumu ile Kur'an-ı Kerim ve hadislerde nasıl yer aldığına bakılmıştır.

Birinci bölümde hadislerin geçtiği kaynaklar tespit edilerek, bu hadisler senet tenkidine tabi tutulmuş, hadislerin isnadlarının genel itibariyle sahih olduğu sonucuna varılmıştır. İkinci bölümde ise söz konusu hadisler metin tenkidi kriterleri açısından değerlendirilmiş, şarihlerin hadisler hakkındaki yorumlarına yer verilmiş ve en son olarak da fıkıh mezheplerindeki görüşlere ve tefsir ilmindeki kullanımına yer verilmiştir.

Sonuç olarak köpek edinme hakkındaki hadislerin genel itibariyle isnadlarının sahih olduğu, metin tenkidi yönünden ise genel olarak hadislerde ziraat, sürü, avcılık vb. gibi durumlarda köpek edinmeye cevazın verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Hadis, Kırat, Köpek Edinme, Sevab, Sürü (Çoban) Köpeği, Av Köpeği

ABSTRACT

Dogs are adopted and fed either in country or in city in all societies. As Muhammed the prophet decreed to show mercy and pity to all animals, Muslims adopt dogs on the purpose of protection at home or in country.

Though lots of academic researches about dogs in hadith have been performed, it is detected that there have not been any researches on adopting dogs. Thus the assessment of the three hadiths related to dog adopting in hadith sources in terms of deed and text are determined as thesis subject.

Our thesis consists of an introduction and two sections. After information is given about the subject, limits, importance and purpose of the study in the introduction, status of dog from past to today is researched how it was mentioned in the Qur'an and hadiths.

In the fisrt section, after sources of hadiths mentioned in is ascertained, these hadiths were subjected to criticism of deed and it is concluded that imputations of the hadiths in general terms, are authentic. In second section, the hadiths are evaluated in view of criteria of text criticism, the thoughts of commentators about these hadiths are stated and lastly the views in Islamic law and their usage in the exegetics are stated.

Consequently, it is observed that the imputations about dog adopting in hadiths generally is authentic, and it is, generally, allowed to adopt dogs according to situations such as agriculture, herd, hunting etc. in terms of text criticism.

Keywords

Hadith, Carat, Dog Adopting, Good Deed, Herd Dog, Hound Dog

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ ..... **I**

ÖZET ..... **III**

ABSTRACT ..... **IV**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

KISALTMALAR ..... **VIII**

GİRİŞ **1**

1. ARAŞTIRMAMIZIN KONUSU VE SINIRLILIKLARI **1**

2. ARAŞTIRMAMIZIN ÖNEMİ, AMACI VE METODU **2**

3. TARİHTEN GÜNÜMÜZE KÖPEK **3**

4. KUR'AN'DA KÖPEK **6**

5. HADİSLERDE KÖPEK **7**

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN KAYNAK TESPİTİ VE İSNAD TENKİDİ

1.1. BİRİNCİ HADİS كلبا من اقتنى **LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER** **9**

1.1.1. Hadisin Kaynakları 9

1.1.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri 9

1.2. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 20

1.2.1. Sened Ağı 21

1.2.2. Sened Tenkidi 23

1.2.3. Birinci Hadisin İsnâdlarının Değerlendirilmesi 67

1.3. İKİNCİ HADİS ... من اتخذ كلبا LAFZIYLA GELEN RİVÂYETLER 68

1.3.1. Hadisin Kaynakları 68

1.3.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri 68

1.4. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 73

1.4.1. Sened Ağı 73

1.4.2.Sened Tenkîdi 75

1.4.3. İkinci Hadîsin İsnadlarının Değerlendirilmesi 97

1.5. ÜÇÜNCÜ HADİS من امسك كلبا LAFZIYLA GELEN RİVÂYETLER 98

1.5.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri 98

1.6. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 100

1.6.1. Sened Ağı 100

1.6.2.Sened Tenkîdi 102

1.6.3. Üçüncü Hadîsin İsnadlarının Değerlendirilmesi 105

1.7. HADÎSLERİN İSNÂDLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ 106

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN MUHTEVA TAHLİLİ

2.1. METİN TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 107

2.1.1. Hadislerin Dil Özellikleri Bakımından Anlaşılması 107

2.1.2. Hadislerin Metin İnşası 108

2.1.2.1. Birinci Hadisin Metin İnşası 108

2.1.2.2. İkinci Hadisin Metin İnşası 109

2.1.2.3. Üçüncü Hadisin Metin İnşası 110

2.2. HADİSLERİN KUR'ÂN'A ARZI 110

2.3. ŞÂRİHLERİN HADÎSLER HAKKINDAKİ YORUMLARI 112

2.4. HADÎSLERİN DÖRT MEZHEPTE KULLANIMI 115

2.4.1. Hanefî Mezhebi 115

2.4.2. Mâlikî Mezhebi 116

2.4.3. Şâfiî Mezhebi 117

2.4.4. Hanbelî Mezhebi 118

2.5. HADÎSLERİN TEFSİR İLMİNDE KULLANIMI 119

SONUÇ 123

KAYNAKÇA 126

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
bkz.	Bakınız
böl.	Bölüm
bs.	Baskı, basım
c.	Cilt
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DİBY	Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
h.n.	Hadis Numarası
b.n.	Bab Numarası
s.	Sayfa
a.s.	Aleyhisselam
s.a.v.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
DÜ	Dicle Üniversitesi
Hz.	Hazreti
S.	Sayı
yy.	Yüzyıl
b.	Bin, İbn (Oğlu/oğul)
h.	Hicri
thk.	Tahkik
ö.	Ölüm Tarihi
b.y.y.	Basım Yeri Yok
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
v.b	Ve Benzeri
çev.	Çeviren
t.y.	Tarih Yok
krş.	Karşılaştırınız
Dr.	Doktor

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMAMIZIN KONUSU VE SINIRLILIKLARI

Çalışmamızın konusu "Köpek Edinme" hadisleridir. Söz konusu hadislerin hangi amaçlarla söylendiği ve bunun sonucunda neler yapmamız gerektiğine dair bilgiler verilecektir. Halkın doğru yönde bilgilendirilmesi ve bu konudaki tartışmaların açıklığa kavuşturulabilmesi adına hadislerin sıhhatinin tespit edilmesi senet ve metin açısından araştırılması gerekmektedir. Güncel tartışmalar ve değerlendirmeler göz önünde bulundurularak, objektif bir tahlilde bulunmak ve hadisleri sened ve metin açısından tetkik ve tenkid etmek hiç şüphesiz hadislerin sıhhatini tespit etmemizi sağlayacak ve bilime katkı sunacaktır. Bunun yanı sıra söz konusu tespitler halkın doğru bilgilendirilmesine de ışık tutacaktır.

Bu çalışmamızda tespit edebildiğimiz kadarıyla hadisler üç farklı lafızla gelmiştir. Birincisi **من اقتنى كلبا ...** lafzıyla Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer ve Süfyan b. Ebi Züheyr kanalıyla gelmiştir. İkincisi ise **من اتخذ كلبا ...** lafzıyla Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Muğaffel kanalıyla gelmiştir. Üçüncüsü ise **من امسك كلبا** lafzıyla Ebu Hureyre ve Abdullah b. Ömer kanalıyla gelmiştir. Söz konusu hadisleri sadece "Kütüb-i Tis'a"[2] içerisinde yer alan hadislerden aldık. Diğer hadis kaynaklarından özellikle ilk dönem hadis kaynaklarında bulunan kitaplardaki hadisleri konunun daha fazla dağılmaması ve aynı zamanda hadis otoriterleri tarafından Kütüb-i Tis'a hadislerinin daha fazla kabul görmesinden dolayı araştırmamızın içerisine almadık.

[2] Kütüb-i Sitte'ye üç eser ilavesiyle anılan dokuz hadis mecmuasına verilen isimdir. İlave edilen eserler; Dârimî'nin (ö. 255/869) es-Sünen'i, İmam Malik'in (ö. 179/795) Muvatta'ı, Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) el-Müsnedi'dir. **Dini Kavramlar Sözlüğü**, D.İ.B.Y. s.391.

Konumuzla alakalı olan hadislerin değerlendirilmesini yaparken başvuracağımız hadis kaynakları şunlardır: Malik b. Enes'in (ö. 179/795) Muvatta'sı, Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) Müsned'i, Buhari (ö. 256/869) ve Müslim'in (ö. 261/874) Sahihleri, Dârimî (ö. 255/869), İbn Mâce (ö. 273/887), Ebû Dâvud (ö. 275/888), Tirmizî (ö.279/892) ve Nesâî'nin (ö. 303/915) Sünen'leri.

2. ARAŞTIRMAMIZIN ÖNEMİ, AMACI VE METODU

Bütün toplumlarda gerek kırsalda gerekse şehir hayatında köpek edinilmekte ve beslenmektedir. İslam dünyasında da Hz. Peygamber'in hayvanlara karşı şefkat ve merhamet gösterilmesi emri nedeniyle Müslümanlar evlerinde veya kırsal bölgelerde koruma amaçlı köpekler edinmektedir. Bu tez de müslümanların köpek edinme adetinin Hz. Peygamber'in sünnetine uygun olup olmadığı bağlamında Hz. Peygamberden rivâyet edilen köpek edinme ile ilgili hadisler ele alınıp tahlil edilecektir. Bunların sıhhati üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır. Bu sayede gerek evlerinde gerekse kırsal bölgelerde köpek besleyen ve bu konuda Peygamberin sünnetinin ne olduğunu sorgulayan Müslümanlara konuyla ilgili bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılacaktır. Konu güncel olup ve Müslümanların sağlıklı bir bakış açısı kazanmaları açısından son derece önemlidir.

Çalışmamızın amacı ise köpek edinmeyle ilgili hadislerin isnâd ve metin açısından değerlendirmek ve hadislerin sıhhati hakkında bir sonuca varmaya çalışmak ve hadisleri doğru bir şekilde anlamaya çalışmaktır.

Çalışmamızda kullanacağımız yöntem sırasıyla şu şekilde olacaktır: İlk önce zikrettiğimiz hadîslerin geçtiği kaynaklar tesbit edilecek ve hadîslerin tahrîci yapılacaktır. Daha sonra hadîslerin tüm rivâyet tariklerinin senedleri ortaya konulup, rivâyet metinleri verilecektir. Akabinde senedlerin şemaları verilip, sened tenkidine geçilecek senedde yer alan sahâbe dahil tüm râvîler cerh ve ta'dîl kaynaklarından yararlanılarak değerlendirilmeye tabi tutulacak ve bütü bu işlemlerin sonunda isnâdların genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Daha sonra ise hadîslerin yorumlanması ve muhteva analizi yapılmaya çalışılacaktır. Burada ise şöyle bir yol takip edilecektir: Öncelikle metin tenkîdi yönüyle rivâyetler değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Böylece hadîslerin sağlıklı bir şekilde anlaşılması sağlanmış olacaktır. Bunun akabinde şârihlerin mezkûr hadîsler hakkındaki yorumlarına yer verilecek, şârihlerin hadîslerden neler anladıkları, hadîsleri nasıl yorumladıkları noktasında fikir sahibi olunacaktır. Son olarak hadîslerin İslâmi İlimlerde yorumlanma biçimine temas edilecek olup hadîslerin Fıkıh ve Tefsir alanlarında ne şekilde kullanıldığı görülecek ve nasıl yorumlandığı anlaşılmış olacaktır.

3. TARİHTEN GÜNÜMÜZE KÖPEK

"Köpek kelimesi etimolojik olarak Eski Türkçe'deki "şişmek, kabarmak" anlamında kullanılan "köp-" fiilinden, "-ek" fiilden isim yapma ekiyle türetilmiştir."[3] "Göbek"[4] ve "köpük" kelimelerinin de aynı kökle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Hayvanlar arasında insanların en yakın arkadaşı ve sadık dostu olarak kabul görülen köpekler tarih boyunca değişik şekillerde mitoloji ve yazılı kaynaklarda zikredilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in de hayvanlardan "ümmet"[5] olarak bahsetmesi merak duygumuzu daha da arttırmıştır.

"Farklı kültürlerdeki köpek algılanışına baktığımızda köpeklerin Yunan mitolojisinde Tanrıça Artemis'in arkadaşı olduğunu görmekteyiz. Artemis'in yanında hep bir köpekle beraber betimlendiği görülmektedir. Homeros'un destanlarında da köpek, insanların en yakın dostu ve koruyucusu olarak tanımlanmıştır."[6] "Karya'da köpek önemli bir kurban hayvanıdır. Tanrıça Hekate'ye kurban edilmiştir. Milet yakınındaki Didim'de pek çok köpek iskeletine rastlanması bu durumun bir sonucudur. İskandinavya kültüründe de köpek önemli bir kurban hayvanıdır. Eski İran geleneğine baktığımızda ise hem gerçekte hem de mitolojide köpek kutsal addedilmektedir."[7]

---

[3] Kelime etimolojisi ile ilgili farklı görüş ve yaklaşımların da olabileceği hatırda tutulmalıdır.
[4] Burhan Paçacıoğlu, **""Sözlerin Soyağacı" Üzerine Bazı Notlar"**, TÜBAR, XV (Bahar 2004), s.286.
[5] En'am, 6/38.
[6] Altan Armutak, **"Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi"**, *İ.Ü. Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 28/2 (2002), s.420.
[7] H.Hande Duymuş Florioti, **Eski Kültürlerde Köpeğin Algılanışı**,"Eski Mezopotamya Örneği" s.49.

"Eski Türkler'de köpekle ilgili kayıtlara baktığımız zaman, 12 hayvanlı takvimde 11.yılın "köpek yılı" olarak adlandırıldığını görürüz. Yine Eski Türkler'de köpeğin kutsal olduğunu da bu kayıtlarda görürüz."[8] Eski Mısır'a baktığımızda ise Osiris'in sembolünün de köpek olduğuna şahit olmaktayız.[9]

"Cahiliyye döneminde ise simsiyah ve alacasız köpekler uğursuz sayılırdı. Köpek uluması hayra yorulmazdı. Gece köpek acı acı ulursa, yakında bir ölü veya ölen kimse olduğuna inanılırdı."[10] "Yine cahiliye döneminde Muâllakatı Seb'a"[11] şiirlerine baktığımızda Amr'ın şiirinde köpekten bahsettiğini görmekteyiz.

وقد هرت كلاب الحي منا وشذبنا قتادة من يلينا

"(Silahlarla o derece donanmıştık ki) oymağımızın köpekleri bile (bizi tanıyamadıkları için yabancı biriymişiz gibi) bize hırladılar. Biz de bize yakın olan bütün düşmanlarımızın dikenlerini budadık." Şâir, savaşa donanımlı bir şekilde hazırlandıklarını, yakınlarının bile onların ne yapacaklarını bilemeyecek kadar ciddi olduklarını belirtmekte ve kendilerine yakın olan düşmanların ellerindeki her türlü imkanları bertaraf ettiklerinden söz etmektedir. Araplar geven ağacının dikenlerini yok etme anlamına gelen "**شذب القتادة**" cümlesini, düşmanı savaşın tüm imkanlarından mahrum bırakma anlamında kinaye olarak kullanmışlardır.[12]

Yine cahiliyye döneminde Hicaz bölgesinde köpeklerin de diğer hayvanlar gibi ziraatta kullanıldığı ve bundan faydalanıldığı açıkça görülmektedir. Cahiliyye döneminde köpeklerin ziraatta kulanıldığı gibi aynı zamanda sürü ve avcılıkta da kullanıldığını görebilmekteyiz.[13]

Cahiliyye döneminin bir başka köpeklerle alakalı özelliği ise Cahız'ın dediği gibi Arapların çocuklarına çokça "kelb"[14] ve türevleri isimlerini verdiği ve bunun

---

[8] Deniz Karakurt, **Türk Söylence Sözlüğü Açıklamalı Ansiklopedik Mitoloji Sözlüğü**, e-Kitap, 2011, s.47, 189.

[9] H.Hande Duymuş Florioti, **Eski Kültürlerde Köpeğin Algılanışı**, s.50.

[10] Soner YALÇIN, **Cehaletin Kaynağı Cahiliyye Dönemi**, Hürriyet, 15 Ağustos 2010.

[11] Sözlükte "bir şeyi diğeriyle irtibatlandırmak, bir şeyle ilgilenip onu beğenmek ve sevmek" anlamındaki alak (alâka) kökünden türeyen muallaka kelimesinin çoğulu olan muallakāt "beğenildiği için herkesin görebileceği bir yere asılan, sergilenen şiirler" demektir. Süleyman TÜLÜCÜ, **DİA**, c.30, s.310.

[12] Prof. Dr. Mahmut KAFES, **Muallakalarda Bitki ve Hayvan Tasvirleri**, SEFAD, 2016 (35): 157-158.

[13] Dr. Cevâd ÂLİ, **el-Mufassal fi Tarihi'l-Arab Kable'l-İslam**, I-XX, Daru's-Sâki, 1422/2001, c.13, s.48.

[14] Ebu Osman Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Kinânî el-Leysieş-Şehir bi Cahız, **el-Hayvân**, Dâru'l-Kutubi'l- İlmiyye, Beyrut, 1424/2003, c. II, s.266.

altında ise olumlu meziyetlerin yattığı görülmektedir.[15] "Aynı zamanda gece yolunu kaybeden yolculara da bir nevi kılavuzluk yapmış olması hasebiyle köpekler yine övgüye mazhar olmuşlardır."[16]

Günümüzde ise "Zoologlar köpekleri yaptıkları işe göre üç sınıfa ayırmaktadırlar.

1-Ev ve Süs Köpekleri: Barbet, Spanyel, Kaniş, Chow Chow ve Pekinuva gibi küçük yapılı ırklar bu gruba girer.

2-Av ve Spor Köpekleri: Av yerini bulup gösterenler, vurulan avı bulup getirenler, av kaldıranlar, iz sürenler. Teryeler ve Tazılar bu gruba girer. Genellikle orta boylu ve koşucu tiptedirler.

3-İş Köpekleri: Bu gruptakiler; bekçi köpekleri, çoban köpekleri, yardım köpekleri, savunma köpekleri, dövüş köpekleri ve kuzey ırkları köpekleridir. Bunlar genelde büyük ölçüde boylu ve ağır cüsseli olurlar."[17]

Sahiplerine sadık olan, keskin ve ince zekalı, anlaşılması güç sezgilerle donanan, koku alma ve işitme duyuları keskin olan, kokuya çabuk yönelen, ısırganlıkları ve saldırganlıkları cinslerine göre değişen köpekler ortalama 10-14 yıl yaşarlar.

12 bin yıldan daha uzun bir süreden beri insanoğlunun av partneri, koruyucusu ve arkadaşı olan köpekler geniş bir alana yayılmışlardır. 2001 yılı tahminlerine baktığımızda ise dünyada 400 milyondan fazla köpeğin var olduğunu görmekteyiz.[18]

---

[15] Ebu Bekir Muhammed b. Halef b. Mirzeban b. Bisâm el-Mihvelî, **Fazlu'l-Kilâb A'lâ Men Lebise's-Siyâb**, thk. Muhammed b. Abdulhalim, Dau'l-Cemel, 1424/2003, c.I, s.43.

[16] İbn Manzur, Muhammed b. Mukerrem b. Manzur el-Afriki el-Mısri, **Lisânu'l-Arab**, Dâru's-Sadr, Beyrut, 1.bsk, t.y., c.1, s.721.

[17] Züleyha Türkeri Baltacı, **Türk Kültüründe Köpek**, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2015, s.30, krş. Mehmet Zülküf TAŞ, **Köpek Salyasının Necis Olduğuna Delil Olarak Gösterilen Hadislerin Değerlendirilmesi**, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2019, s.3-4.

[18] Harun Reşit Demirel, **Köpek ve Diğer Bazı Hayvanların Öldürülmesine Cevaz Veren Hadislerin Değerlendirilmesi**, Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 102/67(2014), s.69.

4. KUR'AN'DA KÖPEK

Kur'an-ı Kerim'de köpekle ilgili olarak dört ayet bulunmakta ve bu ayetlerde köpek ismi üç defa isim, birinde ise müştak olarak geçmektedir.[19] Birinci âyet A'raf Suresi'nde geçen "Dileseydik o âyetlerle onu elbette yüceltirdik. Fakat o, dünyaya saplanıp kaldı da kendi heva ve hevesine uydu. Onun durumu köpeğin durumu gibidir: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp solur; kendi hâline bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte bu, âyetlerimizi yalanlayan toplumun durumudur. Şimdi onlara bu olayları anlat ki düşünsünler."[20] âyetidir. İkinci ve üçüncü âyetler Kehf Suresi'nde geçmektedir. "Uykuda oldukları halde, sen onları uyanık sanırsın. Biz onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış (yatmakta idi.) Onları görseydin, mutlaka onlardan yüz çevirip kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı."[21] "(Ey Muhammed!) Bazıları bilmedikleri şey hakkında atıp tutarak: "Onlar üç kişidirler, dördüncü köpekleridir." diyecekler. Yine, "Beş kişidirler, altıncıları köpekleridir" diyecekler. Şöyle de diyecekler: "Yedi kişidirler, sekizincileri köpekleridir." De ki: "Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir. Zaten onları pek az kimse bilir. O halde, onlar hakkında (Kur'an'daki) apaçık tartışmadan (olayın görünen kısmı dışında) başka tartışmaya girme ve bunlar hakkında onlardan hiçbirine bir şey sorma."[22] Dördüncü âyet ise Mâide Sûresi'ndeki "Sana, onlar için neyin helal olduğunu soruyorlar. De ki: "Temiz olan her şey ve Allah'ın size öğrettiği şekilde, avlanmasını öğrettiğiniz av köpeklerinin, Allah'ın ismini anarak salıpta, sizin için tuttuğu avları yiyebilirsiniz. Allah'tan korunun (haramları yemeyin), Allah hesabı çok çabuk görendir."[23]

Birinci ayette bir kısım insanın kendi heveslerine uyması, dünyaya saplanıp kalması ve Allah'ın ayetlerini yalanlamasından dolayı Allah'u Teâlâ onları köpeğe benzetmiştir. Bu da bu kısım insanların hatalarının ne kadar büyük olduğunu ve bizim de bundan dersler çıkarmamız gerektiğini bize açıkça göstermektedir.

---

[19] Bkz. Muhammed Fûâd Abdülbâkî, **el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm**, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1422/2001, s. 716.
[20] Â'raf, 7/176.
[21] Kehf, 18/18.
[22] Kehf, 18/22.
[23] Mâide, 5/4.

İkinci ve üçüncü ayetlerde Ashâb-ı Kehf ve onların yanında bulunan köpeklerinden bahsetmektedir. Bu ayetlerde köpeğin mağaranın girişinde yatmakta olması bir nevi onları koruduğunun da işareti olma ihtimalini kuvvetli kılmaktadır. Belki de köpeklerini yanlarına almalarının sebebi vahşi hayvanlardan kendilerini koruması içindir diyebiliriz.

Dördüncü âyette ise insanların avlanma gibi durumlarda köpeklerden faydalanabileceğine yer verilmektedir.

Özellikle ikinci ve üçüncü ayetleri düşündüğümüzde Kıtmîr[24] olarak bilinen Ashâb-ı Kehf köpeğinin onları vahşi hayvanlara karşı koruması durumunu baz alırsak köpek edinme meselesinin önemini daha iyi kavramış oluruz. Bu da bize bazı zaruri durumlardan dolayı köpek edinme meselesinde bakış açımızın değişmesi gerektiğini göstermektedir.

Zikrettiğimiz âyetlerin tamamında köpek edinme ile ilgili olumsuz harhangi bir ifadeye rastlanılmamış, aksine köpek edinme ve onlardan faydalanma daha çok ön planda tutulmuştur. Yine aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'de köpeğin öldürülmesine dair de herhangi bir bilgi geçmemektedir.

5. HADİSLERDE KÖPEK

Kur'an-ı Kerim'de dört yerde geçen köpek, hadislerde birçok yerde geçmektedir. Hadis kaynaklarına baktığımızda hayvanlara iyi davrananların ve onlara yardımcı olanların, Allah'u Teala'nın rahmetine mazhar olacağı örneğin; bir kadıncağızın yolda susuz kalan bir köpeğe su verdiği ve bunun hatırı için Allahû Teâlânın onu affettiği[25], Mekke'nin Harem bölgesinde ihramlı iken köpeğin öldürülmesine cevazın verildiğini belirten hadis[26], içerisinde köpeğin ve suretin bulunduğu eve meleklerin giremeyeceği[27], ihtiyaçtan dolayı bazı köpek türlerinin

[24] Ashâb-ı Kehf'in yanlarında bulundurdukları köpeğin adı. **DİA.**
[25] Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, **el-Câmiu's-Sahîh**, thk. Raid b. Sabri İbn Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015, **Müsakat**, 9, h.n. 2363, s.376, Ebû'l Hüseyin Müslim b. Hâccâc el-Kuşeyrî, **Sahîhu Müslim**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015, **Selâm**, 41, h.n.224, s.734.
[26] Buhari, **Cezâu's-Sayd**, 7. h.n. 1827, s.288.
[27] Müslim, **Libas ve Zinet**, 26. h.n. 2104, s.693, Ebu Abdurrahman Ahmed b.Şu'ayb b. Ali en-Nesâî, **Sünenu'n-Nesâî**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/5015, **Sayd ve Zebâih**, 9, h.n.4281, s.585.

edinilmesine cevazın verildiği ve bu köpeklerden şer'an faylanmasının durumu[28], köpeklerin de bir ümmet olduğu[29] gibi durumları görmekteyiz.

Birçok hadiste geçtiği gibi köpek edinmenin sevabı azaltacağı bundan dolayı köpek edinme konusunda bir sınırlamanın getirildiği[30], eğitilmiş ve eğitilmemiş köpeklerin yakaladıkları avlarının yenilip yenilmeyeceği[31], köpeğin yaladığı kabın yıkanması gerektiği[32], köpeğin satışından elde edilen kazancın haram olması[33], yanında köpek olan yolculara meleklerin arkadaşlık etmeyeceği bildirilmektedir.[34]

Kur'an-ı Kerim'de köpeklerle alakalı olarak olumsuz fazla bilgi olmamakla beraber hadislerde köpekler hakkında olumsuz ifadelerin geçmesi ve hatta bazı köpeklerin öldürülmesi gibi durumlar olması Kur'an-ı Kerim ile Hadis'in birbiriyle çeliştiği anlamına gelmez. Peygamberimiz'in (s.a.v) mezkur hadisleri hangi şartlarda söylediği, kimlere ve nasıl söylediği, söz konusu hadislerin vürud tarihi ve bu hadislerin nasih ve mensuhlarını göz önünde bulundurup ancak çok detaylı bir şekilde yapılabilecek olan senet ve metin tenkidi neticesinde köpekler hakkında nazil olan hadisleri doğru ve sağlıklı bir şekilde anlayabiliriz.

Hadis kitaplarında köpekle ilgili daha çok rivayet olmakla beraber konunun daha fazla dağılmaması açısından biz sadece bunlarla iktifa edeceğiz.

---

[28] Nesai, **Sayd ve Zebâih**, 12, h.n. 4284-4285, s.586.
[29] Ebu Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as b. Îshak el-Ezdî es-Sicistâni, **Sünenu Ebî Dâvûd**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/5015, **Sayd**, 1, h.n. 2845, s.363.
[30] Buhârî, **Zebâih ve Sayd**, 6, h.n. 5480, s. 904 Ayrıca Bkz. Buhârî, **Zebâih ve Sayd**, 6, h.n. 5481-5482, s. 904, Müslim, **Musâkât**, 50, h.n. 1574, s. 503 **Musâkât**, 52, h.n. 1574, s. 503.
[31] Müslim, **Sayd ve Zebâih**, 1, h.n. 1929, s.635.
[32] Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, **Sünenu İbn Mâce**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015, **Taharet ve Sünenuha**, 31, h.n.365, s.63.
[33] Buhari, **Buyû'**, 113, h.n.2237-2238, s.347.
[34] Müslim, **Libâs ve Zînet**, 103, h.n. 2113, s.697 Ebû Dâvûd, **Sünen**, Cihâd, 46, h.n. 2555, s.326.

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN KAYNAK TESPİTİ VE İSNAD TENKİDİ

1.1. BİRİNCİ HADİS من اقتنى كلبا LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER

1.1.1. Hadisin Kaynakları

Köpek edinme ile ilgili ilk olarak bu çalışmamızda "Birinci Hadis" olarak değerlendireceğimiz **من اقتنى كلبا** lafzıyla gelen hadisler, Abdullah b.Ömer (ö. 73/685), Ebu Hureyre (ö. 57/669) ve Süfyan b. Ebi Züheyr yoluyla bizlere ulaşmaktadır. Sözü edilen hadisler birçok hadis kaynağında geçmiş olmakla birlikte araştırmamızın giriş kısmında belirttiğimiz gibi hadisleri değerlendireceğimiz kaynaklar Kütüb-i Tis'a olarak bilinen dokuz hadis kitaplarıdır.

1.1.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri

İlk olarak ele alacağımız birinci hadîs, hadîsleri değerlendireceğimiz kaynaklarımız arasında öncelikle Mâlik b. Enes'in (ö. 179/795) Muvatta'ı daha sonra sırasıyla Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'i, Dârimi'nin (ö. 255/868) Sünen'i, Buhari (ö.256/869) ve Müslim'in (ö. 261/874) Sahihleri, İbn Mace (ö. 273/886), Tirmizi (ö.279/892) ve Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünen'lerinde yer almaktadır. Bu çalışmamızda hadîsin bütün tarikleri araştırılıp, ortak bir metne ulaşılacak ve bununla beraber rivâyetin farklı yollarıyla gelen lafız farklılıkları da ortaya çıkarılacaktır.

Çalışmamızda hadislerin rivâyet tariklerini incelerken müelliflerin vefat tarihleri esas alınarak kronolojik olarak ele alınacaktır.

Birinci hadisin kaynaklarda geçen rivâyet tariklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1.Mâlik b. Enes'in (ö. 179/795) Muvatta'ında, yer alan rivayetler:

a) **" مَالِكٌ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ؛ أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ سَمِعَ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ ، وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ شَنُوءَةَ، مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم، وَهُوَ يُحَدِّثُ نَاساً مَعَهُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْباً، لاَ يُغْنِي عَنْهُ زَرْعاً، وَلاَ ضَرْعاً، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ».**

قَالَ: أَنْتَ سَمِعْتَ هذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم؟

"فَقَالَ: إِي وَرَبِّ هذَا الْمَسْجِدِ.

Mâlik b. Enes > Yezid b. Huzeyfe > Saib b. Yezid > **Süfyân b. Ebi Züheyr**

(Şenue kabilesinden bir adam, Resulullah'ın (s.s.) sahabilerinden, o insanlarla beraber mescidin kapısında konuşuyordu) isnâdıyla gelen rivâyete göre: Ben Peygamber'den (s.a.v.) işittim şöyle demiştir: *"Kim ziraat ve davarları koruma dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*

"Bunu Resulullah'tan(s.a.v.) mı işittin?" dedi.

"Bu mescidin rabbi için evet",dedi.[35]

b) **" مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كلبا إِلاَّ كَلْبَ ضَارِياً أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ. نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ».**

Mâlik b. Enes > Nafi' > **Abdullah b. Ömer** isnadıyla gelen bir rivayette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü(çoban) veya davarları koruma dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[36]

2) Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'inde, yer alan rivayetler:

a) **" حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»**

[35] Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Esbehî, **el-Muvatta'**, thk. Kûlal Hasan Ali, Dâr-ul Hicret, 1434/2013, **İsti'zan**, 5, s.739, h.n. 1868.
[36] Malik b. Enes, **İstizan**, 5, s.739, h.n. 1869.

Süfyan > Zührî > Salim > **Abdullah b. Abbas** isnadıyla gelen rivayette Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim av veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[37]

b) حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ كَلْبَ قَنْصٍ، نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

Süfyan > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen bir rivâyette Abdullah b. Ömer şöyle diyor: Ben Resulullah'tan(s.a.v.) işittim şöyle demiştir: *"Kim avlanma veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[38]

c) قَالَ: وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي، حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا ضَارِيًا أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

İbn Numeyr > Hanzala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** isnadıyla gelen rivayette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü(çoban) veya davarları koruma dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[39]

d) حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ ضَارٍ أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

Veki' > Hanzala > Salim > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü(çoban) veya davarları koruma dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[40]

e) حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ» قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: " نُقِصَ

[37] Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, **Müsnedü'l İmâm Ahmed b. Hanbel**, thk. Şeyh Salih b. Abdülaziz b. Muhammed, Darus Selam, Beyrut, 1434/2013, **Abdullah b. Ömer**, s. 339, h.n. 4549.
[38] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 4944, s.361.
[39] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 5073, s.368.
[40] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 5253, s.378.

Veki' > [Süfyan + Abdurrahman] > Süfyan > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü(çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir." Abdurrahman: "Eksiltilir" dedi.* [41]

f) **حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ كَلْبَ صَيْدٍ نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ» ، وَكَانَ يَأْمُرُ بِالْكِلَابِ أَنْ تُقْتَلَ**

Muhammed b.Ubeyd > Ubeydullah > Nafi > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü(çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir." ve köpekleri öldürme emri veriliyordu."*[42]

g) **حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ وَقَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ ضَارِيَةٍ نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»**

İshak > Malik > Nafi > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v.) köpekleri öldürme emri verdi ve şöyle buyurdu: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[43]

h) **حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي حَنْظَلَةُ، أَنَّهُ سَمِعَ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، وَهُوَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا ضَارِيًا، أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»**

Abdullah b. Haris > Hanzala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[44]

I) **حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِي زُهَيْرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا لَا يُغْنِي مِنْ زَرْعٍ أَوْ ضَرْعٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» قَالَ السَّائِبُ: فَقُلْتُ لِسُفْيَانَ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: «نَعَمْ وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ»**

---

[41] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 5254, s.378.
[42] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 5775, s.408.
[43] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 5925, s.416.
[44] Ahmed b. Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n. 6443, s.447.

Hammad b. Halid > Malik > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."* **Saib**: Süfyan'a: Sen bunu Resulullah'tan (s.a.v.) işittin mi? dedim. **Süfyan:** « Bu mescidin rabbi için evet » dedi.[45]

i) **حَدَّثَنَا رَوْحٌ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ، سَمِعَ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ، وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ شَنُوءَةَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يُحَدِّثُ نَاسًا مَعَهُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا لَا يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا وَلَا ضَرْعًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» قَالَ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: «إِي وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ»**

Revh > Malik b. Enes > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."* **Saib**: Ben Süfyan'a, sen bunu Resulullah'tan (s.a.v.) işittin mi? dedim. **Süfyan:** « Bu mescidin rabbi için evet » dedi.[46]

3.Darimi'nin (ö.255/868) es-Sünen'inde yer alan rivayetler:

a) **أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»**

Ebu Nuaym > Süfyan > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[47]

b) **حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، أَنَّهُ سَمِعَ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ، يُحَدِّثُ نَاسًا مَعَهُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ**

[45] Ahmed b. Hanbel, **Süfyan b. Ebi Züheyr**, h.n. 21913, s.1575.
[46] Ahmed b. Hanbel, **Süfyan b. Ebi Züheyr**, h.n. 21918, s.1576.
[47] Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahmân b. el-Fadl b. Behrâm ed-Dârimî, **Müsnedü'd-Dârimî el-Ma'rûf bi Süneni'd-Dârimî**, thk. Nebil b. Hâşim b. Abdullah el-Ğumeri, Mekke, 1434/2013 **Sayd**, 13, s.484.

اقْتَنَى كَلْبًا لَا يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا، وَلَا ضَرْعًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ». قَالُوا: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: إِي وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ

Hakem b. Mübarek > Malik > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."* **Saib**: Ben Süfyan'a sen bunu Resulullah'tan (s.a.v.) işittin mi? dedim. **Süfyan:** « Bu mescidin rabbi için evet » dedi.[48]

4. Buhari'nin (ö.256/869) Sahih'inde yer alan rivayetler:

a) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ، حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ، رَجُلًا مِنْ أَزْدِ شَنُوءَةَ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا لاَ يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا، وَلاَ ضَرْعًا نَقَصَ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ عَمَلِهِ قِيرَاطٌ» قُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: إِي وَرَبِّ هَذَا المَسْجِدِ

Abdullah b.Yusuf >Malik >Yezid b. Huzeyfe >Saib b.Yezid > **Süfyân b.Ebi Züheyr** (Şenue kabilesinden bir adam, Resulullah(s.a.v.)ın sahabilerinden, o insanlarla beraber mescidin kapısında konuşuyordu) isnâdıyla gelen rivâyette: Süfyan b. Ebi Züheyr ben Peygamber'den (s.a.v.) işittim şöyle diyordu: *"Kim ziraat veya sürü (çoba) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*

Saib: Ben Süfyan'a sen bunu Resulullah'tan (s.a.v.) işittin mi? dedim. **Süfyan:** « Bu mescidin rabbi için evet » dedi. [49]

b) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ خُصَيْفَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، سَمِعَ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ الشَّنَئِيَّ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، لاَ يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا وَلاَ ضَرْعًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» فَقَالَ السَّائِبُ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: إِي وَرَبِّ هَذِهِ القِبْلَةِ

Abdullah b. Mesleme > Süleyman > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir*

[48] Dârimi, **Sayd**, 13, s.484.
[49] Buhari, **Hars ve Müzaraat,** 3, h.n. 2323, s.369.

kırat eksilir." **Saib**: Süfyan'a sen bunu Resulullah'tan (s.a.v.) işittin mi? dedim. **Süfyan:** « Bu mescidin rabbi için evet » dedi.[50]

c) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ العَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، لَيْسَ بِكَلْبِ مَاشِيَةٍ، أَوْ ضَارِيَةٍ، نَقَصَ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ عَمَلِهِ قِيرَاطَانِ»

Musa b. İsmail > Abdulaziz b. Müslim > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[51]

d) حَدَّثَنَا المَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمًا، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ ضَارِيًا لِصَيْدٍ أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

El-Mekki b. İbrahim > Hanzala b. Ebi Süfyan > Salim > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[52]

e) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ ضَارِيًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

Abdullah b. Yusuf > Malik > Nafi > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[53]

5. Müslim'in (ö.261/874) Sahih'inde yer alan rivayetler:

a) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ ضَارٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

[50] Buhari, **Bed'ul Halk**, 16 h.n. 3325, s.539-540.
[51] Buhari, **Zebaih ve Sayd**, 6, h.n. 5480, s.904.
[52] Buhari, **Zebaih ve Sayd**, 6, h.n. 5481, s.904.
[53] Buhari, **Zebaih ve Sayd**, 6, h.n. 5482, s.904.

Yahya b.Yahya > Malik > Nafi > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[54]

b) وحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَابْنُ نُمَيْرٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

[Ebubekir b. Ebi Şeybe + Züheyr b. Harb + İbn Numeyr] > Süfyan > Züheyr > Salim > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[55]

c) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَقُتَيْبَةُ، وَابْنُ حُجْرٍ، قَالَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا، وَقَالَ الْآخَرُونَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ ضَارِيَةٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

[Yahya b.Yahya + Yahya b.Eyyüb + Kuteybe + İbn Hucr] > Yahya b.Yahya > İsmail b. Cafer > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya davarları koruma köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[56]

d) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَقُتَيْبَةُ، وَابْنُ حُجْرٍ، قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا، وَقَالَ الْآخَرُونَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ مُحَمَّدٍ وَهُوَ ابْنُ أَبِي حَرْمَلَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ كَلْبَ صَيْدٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»، قَالَ عَبْدُ اللهِ، وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: «أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ»

[Yahya b. Yahya + Yahya b. Eyyüb + Kuteybe + İbn Hucr] > Yahya > İsmail > Muhammed b. Harmala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği*

[54] Müslim, **Müsakat**, 10, h.n. 50, s.503.
[55] Müslim, **Müsakat**, 20, h.n. 51, s.503.
[56] Müslim, **Müsakat**,10, h.n. 52, s.503.

dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir." Abdullah ve Ebu Hureyre "ya da ziraat köpeği" dedi.[57]

e-) **حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ ضَارٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»، قَالَ سَالِمٌ: وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقُولُ: «أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ»، وَكَانَ صَاحِبَ حَرْثٍ**

İshak b. İbrahim > Veki' > Hanzala b. Ebi Süfyan > Salim > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya davarları koruma köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*

Salim der ki: Ebu Hureyre (bu hadisi rivayet ederken):'…veya ziraat köpeği' derdi,) çünkü o ziraat sahibi idi.'[58]

f) **حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ، وَحَرْمَلَةُ، قَالَا: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، وَلَا مَاشِيَةٍ، وَلَا أَرْضٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ قِيرَاطَانِ كُلَّ يَوْمٍ»، وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ أَبِي الطَّاهِرِ: وَلَا أَرْضٍ**

[Ebu Tahir + Harmala] > İbn Vehb > Yunus > İbn Şihab > Said b. Müseyyeb > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) ,av köpeği ve yer dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."* Ebi Tahir'in hadisinde **وَلَا أَرْضٍ** yoktur.[59]

g) **حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ سُفْيَانَ بْنَ أَبِي زُهَيْرٍ - وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ شَنُوءَةَ، مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، لَا يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا، وَلَا ضَرْعًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»، قَالَ: آنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: إِي وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ،**

Yahya b.Yahya > Malik > Yezid b.Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyân b.Ebi Züheyr** (Şenue kabilesinden bir adam,Resulullah(s.a.v.)ın sahabilerinden,o insanlarla beraber mescidin kapısında konuşuyordu) isnâdıyla gelen rivâyete göre Süfyan b. Ebi Züheyr şöyle dedi: Ben Peygamber 'den (s.a.v.) işittim şöyle diyordu:

[57] Müslim, **Müsakat**,10, h.n. 53, s.503.
[58] Müslim, **Müsakat**,10, h.n. 54, s.503.
[59] Müslim, **Müsakat**,10, h.n. 57, s.503-504.

"Kim ziraat ve av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."[60]

Bunu Resulullah'tan(s.a.v.) mı işittin? dedi. Bu mescidin rabbi için evet dedi.

6. İbn Mace'nin (ö. 273/886) es-Sünen'inde yer alan rivayetler:

a) **حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ، إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ مَاشِيَةٍ»**

Hişam b. Ammar > Velid b. Müslim > Evzai > Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya ziraat dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[61]

b) **حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِي زُهَيْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا، لَا يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا، وَلَا ضَرْعًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ، كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» فَقِيلَ لَهُ: أَنْتَ سَمِعْتَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: إِيْ. وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ**

Ebubekir b. Ebi Şeybe > Halid b. Mahled > Malik b. Enes > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyân b. Ebi Züheyr** isnâdıyla gelen rivâyete göre Süfyan b. Ebi Züheyr şöyle dedi: Ben Peygamber'den (s.a.v.) işittim şöyle diyordu: *"Kim ziraat ve av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."* Ona bunu Resulullah'tan (s.a.v.) mı işittin? denildi. Bu mescidin rabbi için evet dedi.[62]

7. et-Tirmizi'nin (ö. 279/892) Sünen/Cami'inde,

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ اقْتَنَى كَلْبًا أَوْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِضَارٍ وَلاَ كَلْبَ مَاشِيَةٍ نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ.

[60] Müslim, **Müsakat**,10, h.n. 61, s.504.
[61] İbn Mace, **Sayd**, 2, h.n.3204, s.495.
[62] İbn Mace, **Sayd**, 2, h.n.3206, s.495.

Ahmed b. Meni' > İsmail b. İbrahim > Eyyüb > Nafi > **Abdullah b.Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya davar dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[63]

8. en-Nesai'nin (ö. 303/915) Sünen'inde yer alan rivayetler:

a) أَخْبَرَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرِ بْنِ سُوَيْدٍ قَالَ: أَنْبَأَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَهُوَ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَنْظَلَةَ قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمًا يُحَدِّثُ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ إِلَّا ضَارِيًا أَوْ صَاحِبَ مَاشِيَةٍ»

Süveyd b. Nasr b. Süveyd > Abdullah b. Mübarek > Hanzala > Salim > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya davar köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[64]

b) أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرِ بْنِ إِيَاسِ بْنِ مُقَاتِلِ بْنِ مُشَمْرِجِ بْنِ خَالِدٍ السَّعْدِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ وَهُوَ ابْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ يَزِيدَ وَهُوَ ابْنُ خُصَيْفَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، أَنَّهُ وَفَدَ عَلَيْهِمْ سُفْيَانُ بْنُ أَبِي زُهَيْرٍ الشَّنَائِيُّ وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا لَا يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا، وَلَا ضَرْعًا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» قُلْتُ: يَا سُفْيَانُ، أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَعَمْ وَرَبِّ هَذَا الْمَسْجِدِ

Ali b. Cuhr b. İyas b. Mukatil b. Müşemric b. Halid Es-Sa'di > İsmail b. Cafer > Yezid b. Huzeyfe > Saib b. Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir. "***Saib**: Ben Süfyan'a sen bunu Resulullah'tan (s.a.v.) işittin mi? dedim. **Süfyan:** « Bu mescidin rabbi için evet » dedi.[65]

c) أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ، عَنْ سُفْيَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

[63] Muhammed b. Îsâ b. Serve et-Tirmizî, **el-Câmiu's- Sahîh Sünenu't-Tirmizî**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015, **el-Ahkam vel-Fevaid,** 4, h.n.1487, s.315.
[64] Nesâi, **Sayd vel-Zebaih**, 12, h.n.4284, s.586.
[65] Nesâi, **Sayd vel-Zebaih**, 12, h.n.4285, s.586.

Abdulcabbar b. Ala' > Süfyan > Zuhri > Salim > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[66]

d) أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ بَيَانٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ قَالَ: أَنْبَأَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، وَلَا مَاشِيَةٍ، وَلَا أَرْضٍ فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ قِيرَاطَانِ كُلَّ يَوْمٍ»

Vehb b. Beyan > İbn Vehb > Yunus > İbn Şihab > Said b.Müseyyeb > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[67]

e) أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ يَعْنِي ابْنَ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي حَرْمَلَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ كَلْبَ صَيْدٍ نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ

Ali b. Ebi Cuhr > Süfyan > İsmail b. Cafer > Muhammed b. Harmala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*

Abdullah ve Ebu Hureyre "veya ziraat köpeği" derdi.[68]

1.2. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sözü edilen birinci hadîs ve geriye kalan iki hadîsin de isnâd tenkîdîni yaparken öncelikle hadîsin sened ağının şemasını çizeceğiz, daha sonra isnâdlarda yer alan râvîlerin vefat tarihleri, hoca-talebe ilişkileri, cerh ve ta'dîl imâmlarının râvîler hakkındaki değerlendirmelerini tespit edip bir bütün olarak değerlendireceğiz ve ona göre sened hakkında bir sonuca varmaya çalışacağız. "Her bir sened hakkında

[66] Nesâi, **Sayd vel-Zebaih**, 13, h.n.4287, s.586.
[67] Nesâi, **Sayd vel-Zebaih**, 14, h.n.4290, s.586.
[68] Nesâi, **Sayd vel-Zebaih**, 14, h.n.4291, s.586.

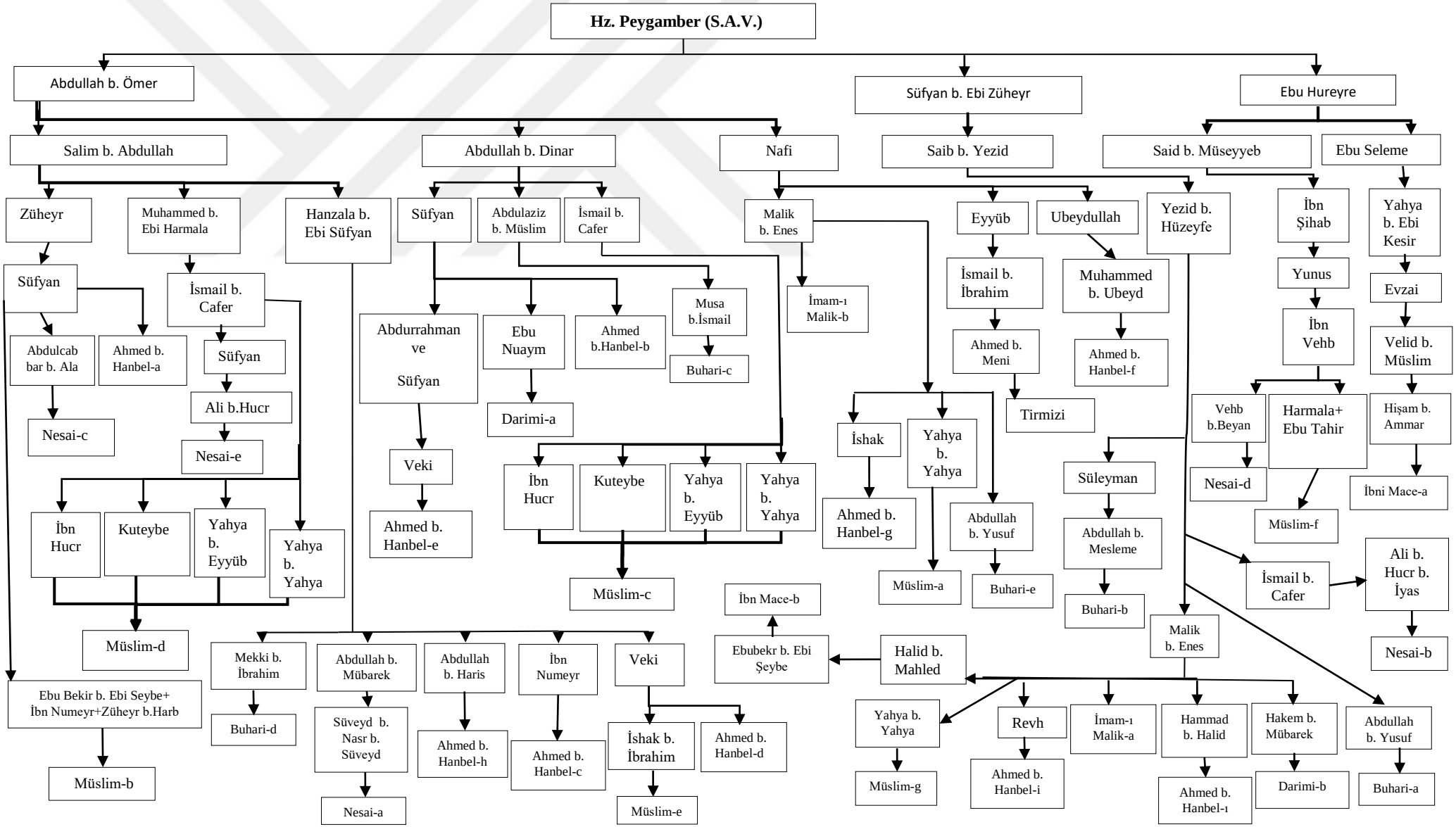
yapılacak bütün bu işlemlerin sonucunda hadîsin tüm isnâdları hakkında genel bir sıhhat değerlendirmesi de yapacağız. Sahâbe hakkında genel yaklaşım hepsinin udul olduğu yönündedir."[69] Râvi olan sahâbeler cerh ve ta'dîl kapsamında değerlendirilse de adil olarak kabul edilecektir.

"Râvîlerin güvenilir olup olmadığına dair bilgilerde uzlaştırılması imkânsız bir çelişki ve tutarsızlık yoksa ayrıca doğum ve bilhassa ölüm tarihlerinde tolerans sınırlarının ötesinde bir farklılığa rastlanılmıyorsa, isnâdlar hakkında hüküm vermekte ciddi bir problem söz konusu değil demektir. Bu durumda râvîler güvenilir, vefat tarihleri itibarıyla aralarında bilgi alışverişi mümkün ve fiilen de gerçekleşmiş görünüyorsa İsnâdîn sahîh veya hasen olduğuna hükmedilecektir."[70] Ayrıca araştırdığımız ve hakkında bilgi verdiğimiz râvîler başka bir senedde tekrardan yer alırlarsa bu râvîler için bir daha bilgi verilmeyecektir.

1.2.1. Sened Ağı

Hadisin sened ağını oluşturduğumuz zaman araştırmamızın kapsamında yer alan kaynaklardaki tüm sened ve râvîlerin açık ve anlaşılır bir şekilde şematize edilip ortaya konulmasına dikkat edilecek ve ona göre bir senet ağı çizilecektir.

[69] Ahmet Yücel, **Hadîs Usulü**, İFAV Yay., İstanbul, 2014, s. 119; Talat Koçyiğit, **Hadîs Usulü**, TDV Yay., Ankara, 2013, s.170
[70] M. Hayri Kırbaşoğlu, **Alternatif Hadîs Metodolojisi,** OTTO Yay., Ankara, 2013, s. 177.

Hz. Peygamber (S.A.V.)
Abdullah b. Ömer
Süfyan b. Ebi Züheyr
Ebu Hureyre
Salim b. Abdullah
Abdullah b. Dinar
Nafi
Saib b. Yezid
Said b. Müseyyeb
Ebu Seleme
Züheyr
Muhammed b. Ebi Harmala
Hanzala b. Ebi Süfyan
Süfyan
Abdulaziz b. Müslim
İsmail b. Cafer
Malik b. Enes
Eyyüb
Ubeydullah
Yezid b. Hüzeyfe
İbn Şihab
Yahya b. Ebi Kesir
Süfyan
İsmail b. Cafer
Abdurrahman ve Süfyan
Ebu Nuaym
Ahmed b.Hanbel-b
Musa b.İsmail
İmam-ı Malik-b
İsmail b. İbrahim
Muhammed b. Ubeyd
Yunus
Evzai
Abdulcab bar b. Ala
Ahmed b. Hanbel-a
Süfyan
Ali b.Hucr
Nesai-c
Nesai-e
Buhari-c
Darimi-a
Ahmed b. Meni
Ahmed b. Hanbel-f
İbn Vehb
Velid b. Müslim
Tirmizi
Vehb b.Beyan
Harmala+ Ebu Tahir
Hişam b. Ammar
İbn Hucr
Kuteybe
Yahya b. Eyyüb
Yahya b. Yahya
Veki
Ahmed b. Hanbel-e
İshak
Yahya b. Yahya
Süleyman
Nesai-d
İbni Mace-a
Müslim-f
Müslim-c
Ahmed b. Hanbel-g
Abdullah b. Yusuf
Abdullah b. Mesleme
İbn Mace-b
İsmail b. Cafer
Ali b. Hucr b. İyas
Müslim-a
Buhari-e
Buhari-b
Müslim-d
Mekki b. İbrahim
Abdullah b. Mübarek
Abdullah b. Haris
İbn Numeyr
Veki
Ebubekr b. Ebi Şeybe
Halid b. Mahled
Malik b. Enes
Nesai-b
Ebu Bekir b. Ebi Seybe+ İbn Numeyr+Züheyr b.Harb
Buhari-d
Süveyd b. Nasr b. Süveyd
Ahmed b. Hanbel-h
Ahmed b. Hanbel-c
İshak b. İbrahim
Ahmed b. Hanbel-d
Yahya b. Yahya
Revh
İmam-ı Malik-a
Hammad b. Halid
Hakem b. Mübarek
Abdullah b. Yusuf
Müslim-b
Nesai-a
Müslim-e
Müslim-g
Ahmed b. Hanbel-i
Ahmed b. Hanbel-ı
Darimi-b
Buhari-a

1.2.2. Sened Tenkidi

Köpek edinme ile ilgili zikrettiğimiz bu hadisler Abdullah b. Ömer, Süfyan b. Ebi Züheyr ve Ebu Hureyre kanalıyla gelmiştir. Cerh ve ta'dil incelemesi yapılırken daha önce de söylediğimiz gibi Sahâbe udul olarak kabul edilecektir. Sahabelerle beraber bütün tabakalar cerh ve ta'dil incelemesine tabi tutulacaktır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu hadisi Ebu Hureyre'den Sa'id b. Müseyyeb ve Ebu Seleme, Abdullah b.Ömer'den Salim b. Abdullah, Abdullah b. Dinar ve Nafi', Süfyan b. Ebi Züheyr'den ise sadece Saib b.Yezid rivâyet etmiştir. Değişik rivâyetlerde ismi geçen râviler hakkında bir defa bilgi verilecek olup ikinci defa yani başka bir hadiste ismi geçiyorsa hakkında bilgi verilmeyecektir.

1. Malik b. Enes'in (ö. 179/795) Muvatta'ında,

a) Malik b.Enes > Yezid b.Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyân b.Ebi Züheyr** senedi:

Yezid b. Abdullah b. Huzeyfe el-Kındi (ö. 130/748): "Yezid b. Abdullah; babasından, Saib b. Yezid'den, Muhammed b. Abdurrahman'dan, Busr b. Said'den ve daha pek çoğundan hadis almış, kendisinden de Cûayd b. Abdurrahman, Mâlik b. Enes, Süleyman b. Bilal, İsmail b. Cafer gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[71] "Yezid b. Abdullah 130 yılından sonra vefat etmiştir."[72] Hakkında Ebu Bekir el-Esremi; Ahmed b. Hanbel, Ebu Hatim ve Nesâi'den sika (güvenilir) olduğuna dair rivâyetler vardır. Ebu Ubeyd el-Aceri, Ebu Davud'tan gelen rivâyette Yezid b. Abdullah hakkında Ahmed'in Münkerü'l Hadis dediği kabul edilmektedir. Ahmed b. Said b. Ebi Meryem, Yahya b. Main'den "sikatûn, huccetun" dediği rivâyet edilmektedir.[73] "Muhammed b. Said onun hakkında "abid, nasik ve kesirûl hadis" terimlerini kullanmıştır."[74]

---

[71] Şihâbûddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Âskalâni, **Tehzîbu't-Tehzîb,** I-XV, Dâru'l Kitabu'l İslamiyye, Kahire, c.11, s.340; Ebül-Hâccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yûsuf el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Rical**, I-XXXV, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'ruf, Beyrut,1403/1983, c.32, s.172-173; Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** I-XXV, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'ruf, Beyrut,1417/1996 c.6, s.157-158.

[72] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.158.

[73] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.11, s.340.

[74] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.11, s.340.

Saib b. Yezid b. Said el-Kındi (ö. 91/710): "Sahabe olan Saib b. Yezid, Hz. Peygamber (s.a.v.), Sa'd b. Ebi Vakkas, Süfyan b. Ebi Züheyr, Huveytib b. Abduluzza, Hz. Aişe ve daha birçok sahabiden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrahim b. Abdullah, İshak b.Yahya b. Talha, Davud b. Kays, Yezid b. Abdullah gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[75] "Hicri üçüncü yılından önce doğmuş, 91 yılında ise vefat etmiştir."[76] "Saib b. Yezid bir defasında çocuklarla oynarken Hz. Peygamber (s.a.v.) onu gördü ve ona sen kimsin diye sordu? Ben Saib b.Yezid'im dedi. Hz.Peygamber (s.a.v.) başını mesh etti ve Allah senin için mübarek eylesin dedi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Saib'in başını mesh ettiği yerler bu olaydan sonra hiç beyazlamamıştır. Tebük seferinde en ön saflarda olan sahabelerdendi. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte yedi yaşında iken hacc yapmıştır."[77]

Süfyân b. Ebî Züheyr el-Ezdî(ö. ?): "Sahâbe olan Süfyân b. Ebî Züheyr Hz. Peygamber (s.a.v.) den hadîs rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Saîb b. Yezid, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah'ın kardeşi Ûrve b. Zübeyr hadis rivâyet etmiştir."[78] "Medine ehlinden olan Süfyân b. Ebi Züheyr Hz. Peygamber (s.a.v.) den sadece iki hadis rivâyet etmiştir. Birincisi köpek edinme ile ilgili hadis, ikinci hadis ise Medine'nin fazileti ile ilgilidir."[79]

Mâlik b. Enes'ten rivâyet edilen bu hadiste Yezîd b. Abdullah b. Hûzeyfe'nin sika olduğu hakkında olumsuz herhangi bir cerh ifadesi olmadığı diğer râvilerin ise sahâbe olduğu ve Sahâbe'nin de ûdul olarak kabul edildiği için bu senetle gelen hâdis sahîhtir diyebiliriz.

b) Mâlik b. Enes > Nafi' > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Nâfi' (Mêvlâ İbn Ömer) (ö. 117/735): "Abdullah b. Ömer'in kölesi olan Nafi'; Abdullah b. Ömer, Ebu Said El-Hudri, İbrahim b. Abdullah b. Huneyn ve daha birçok kimseden hadis işitmiştir. Kendisinden ise Eban b. Salih, İbrahim b. Said El-Medeni, Eyyüb b. Ebi Temime Es-Sahtiyani, Hanzala b. Ebi Süfyan El-Cumehi,

[75] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.3, s.450-451.
[76] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.6, s.552.
[77] Ebu Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Meni', **Tabakâtu'l-Kubrâ**, I-XII, thk. Dr. Ali Muhammed Ömer, Mektebetûl Haneci, Kahire, 1421/2001, c.6, s.553.
[78] el-Mizzi, **Tehzîbu'l-Kemâl**, c.11,s.146.
[79] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.110.

Abdullah b. Dinar, Abdurrahman b. Amr El-Evzai, Ubeydullah b. Ömer El-Ömeri, Leys b. Sa'd el-Mısri, Leys b. Ebi Süleym el-Kufi ve daha birçok kimse hadis işitmişir."[80] İbn Sa'd, Icli, İbnu Harraş, Nesâi, İbn Şahin ve İbn Hibbân'ın **" ثقة "** olarak bahsettiği, Halîlî'in "tabiinlerin imamı" olarak zikrettiği Nâfi' h.117 yılında vefat etmiştir. Vefat tarihi ile ilgili birçok görüş olmasına rağmen en sahih tarihin 117 olduğu kabul edilmektedir. İbn Ebi Hatim, Nafi'nin; Hz. Aişe ve Hz. Hafsa'dan rivâyetlerini mürsel, Ebu Zur'a, Nafi'nin Osman'dan rivâyetlerini mürsel ve Ahmed b. Huneyn ise Nafi'nin, Ömer'den rivâyetlerini munkatı olarak kabul etmektedirler.[81] "Ubeydullah b. Amr, Nâfi'in, Ömer b. Abdulaziz zamanında sünneti öğretmek için Ömer b. Abdulaziz tarafından Mısır ehline gönderildiğini söylemektedir."[82]

Abdullah b. Ömer b. Hattab (ö. 73/692) : "Müksirûn'dan"[83] ve "abâdile'den"[84] sayılan Abdullah b. Ömer, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) vahiy geldikten sonra doğmuştur.[85] Başta Peygamber (s.a.v.) olmak üzere, Hz. Ömer, Hz Ebubekir, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Aişe, Hz. Zeyd b. Sabit, Abdullah b. Mesûd ve daha birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Abâdile'den sayılan Abdullah b. Ömer'den, çocuklarından (Salim, Bilal, Hamza, Zeyd), Said b. Müseyyeb, Abdullah b. Miksem, Hasan-ı Bâsri, Abdullah b. Dinar, Nafi', Ebûl-Hakem el-Beceli gibi yüzden fazla râvi hadis rivâyet etmiştir.[86] Ahmed'in **"صالح الحديث"**, İbn Mâin'in **" صالح , يكتب حديثه ",** İbn Adî'nin **"لا باس به"** [87] Hafsa'nın **"رجل صالح"**, Abdullah b. Mesûd'un onun hakkında "Dünyada nefsini tutan en genç olduğunu" vb. birçok kimsenin hakkından bahsettiği sahabe 73 yılında vefat etmiştir. Menâkıb ve faziletlerinin çok fazla olduğu Abdullah b. Ömer küçükken Müslüman olmuş, babasıyla beraber hicret etmiş, Uhud

[80] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.29, s.299-300-301.
[81] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.10, s.413-414.
[82] ez-Zehebi, **Siyeru A'lami'n-Nubela,** c.5, s.97.
[83] Sözlükte **'sayıca çok olmak, artmak'** anlamındaki kesret kökünün **'if'al'** kalıbından türeyen **müksir** kelimesi çok hadis rivayet eden sahâbîyi ifade eder. Cemal AĞIRMAN, **DİA**, c.31, s.534.
[84] Hâdis ilimleriyle ve özellikle verdikleri fetvalarla meşhur olan **Abdullah** adlı dört sahâbî hakkında kullanılır. **Abâdile**, **'abd'** manasına gelen **abdel** kelimesinin değil, **Abdullah** kelimesinin çoğuludur. **Abâdile**'nin kimler olduğu Ahmed b. Hanbel'e sorulmuş, o da Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Amr b. Âs'ın isimlerini saymış, Abdullah b. Mesûd'un **Abâdile**'den olmadığını belirtmiştir. Raşit KÜÇÜK, **DİA**, c.1, s.7.
[85] İbn Hacer; **Takrîbu't-Tehzîb**, s.528.
[86] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**,c.15 ,s.332-339-340.
[87] Ez-Zehebî, **el-Muğnî fî'd-Du'afâ,** c.1, s.496.

Savaşı'na küçükken katılmış, Hendek Savaşı'na şahitlik etmiş, Rıdvan Biâtı'na katılmış ve daha sonraki savaşlara şahitlik etmiştir.[88]

Mâlik, Nafi' ve Abdullah b. Ömer kanalıyla gelen bu hadisteki râviler hakkında cerh ve ta'dil açısından herhangi olumsuz bir bilgiye rastlanılmadığı için hadisin bu senedi sahîhtir diyebiliriz.

2. Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'inde,

a) Süfyan > Zuhri > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Süfyan b. Uyeyne b. Ebi İmran el-Hilâli (ö. 198/814): "107 yılında Kufe'de doğmuş."[89] Kufe'de yaşayan ve orada vefat eden Süfyan b.Uyeyne Abdülmelik b. Umeyr, Eban b.Sa'leb, Abdullah b. Dinar, Zuhri, Yezid b. Huzeyfe ve daha birçok kimseden hadis işitmiştir. Kendisinden ise İbn Cureyc, Sevri, Ebu Nuaym, Revh b. Ubade, Abdulcabbar b. El-Âla, Abdurrahman b. Buşr b. Hakem, Abdurrahman b. Mehdi, Veki' b. Cerrah gibi birçok kimse hadis işitmiştir.[90] Özellikle ilme ve alime verdiği değerlerle ilgili sözleriyle dikkat çeken Süfyan b. Uyeyne hakkında İbn Sa'd **" حجة ,كثير الحديث ,ثبت ,ثقة "**, Malik, Şu'be, Sevri **" ثقة و امام "**, İbn Harraş **" ثقة ,مامون ,ثبت"** Ahmed "Kur'an ve sünneti ondan daha iyisini bilen bir fakih görmedim." İbn Mehdi "Ehli Hicaz'da hadis ilminde insanların en bilginiydi."[91] İbn Cureyc " **ثبت ,ثقة , حافظ , امام ",** [92] gibi ifadeler kullanmışlardır.

Süfyan b. Uyeyne hakkında hadis alimlerinin söylediği sözlerden bazıları şunlardır: İmam Şafii' "Malik ve Süfyan olmasaydı Hicaz'ın ilmi kaybolurdu." Bişr b. Mufaddal "Yeryüzünde Süfyan'a benzeyen birisi kalmadı." İbn Vehb "Süfyan gibi Allah'ın kitabını iyi bilen birisini görmedim." Ahmed b. Hanbel "Süfyan b. Uyeyne'ye "menâsiklerle"[93] ilgili soru sorulduğunda kolay cevap verirdi, talak ile ilgili soru sorulduğunda ise sinirlenirdi." Süfyan b. Uyeyne'ye atfedilen bazı sözler şunlardır: Ebu Mâmer Süfyan'dan "İlim sana fayda vermezse, zarar verir." Ebu

[88] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**,c.15 ,s.332-334.
[89] ez-Zehebi,**Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,**c.8, s.455.
[90] İbn Hacer,**Tehzibu't-Tehzib,**c.4, s.117-118-119.
[91] İbn Hacer,**Tehzibu't-Tehzib,**c.4, s.121.
[92] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.449.
[93] Hacc ve Umre sırasında yerine getirilen belirli davranışlar anlamındaki fıkıh terimidir.

Eyyüb Süleyman b. Dâvud Süfyan'dan "Akıllı kişi az bir vaazdan faydalanmazsa, fazlası ona sadece kötülük getirir." Meğazi'nin sahibi Ahmed b. Muhammed b. Eyyüb "İnsanlar Süfyan'ın etrafında toplanmışlar Süfyan şöyle dedi: 'İlme en çok ihtiyacı olan kimdir? Cemaat sustu, sonra bize konuş Ey Eba Muhammed dediler. Süfyan dedi: İlme en çok ihtıyacı olanlar alimlerdir. Bundan dolayı cahillik onların yanında en çirkin davranışlardandır, çünkü onlar istediklerinden dolayı insanlığın en yüksek derecesindedirler."[94] Fazileti her açıdan çok fazla olan Süfyan b. Uyeyne Recep ayından önceki gün Cumartesi günü h.198 yılında vefat etmiş ve Hucun'da defnedilmiştir.[95]

Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî (ö.124/742): 52 yılında doğmuş olan Zuhri, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Ca'fer, Saib b. Yezid, Enes, Salim b. Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Haris, Ebu Seleme, Said b. Müseyyeb, Talha b. Abdullah b. Avf, Ata b. Ebi Rebah gibi birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Salih b. Keysan, Süfyan b. Uyeyne, Mâmer, Mâlik, Hişam b.Urve, Süfyan b. Huseyn, Eyyüb es-Sahteyâni, Ata b. Ebi Rebâh gibi birçok kimse rivâyette bulunmuştur.[96] Künyesi Ebu Bekir olan "hâfız, fakih, vukuf, sebt"[97] ile bilinen Zuhri hakkında hadis alimleri şöyle demişlerdir: Muhammed b. Yahya, Süfyan'dan "Zuhri'yi saç ve sakalı kırmızı bir şekilde gördüm, kırmızılığı çok az sanki geri çekilmişti ve gizlenmişti." Nesâi: "Peygamber (s.a.v.) den rivâyet edilen en iyi senetler dört tanedir, şunlardır: 1-) Zuhri-Ali b. Hüseyin-Hüseyin b. Ali-Ali b. Ebi Talip-Hz. Peygamber (s.a.v.), 2-)Zuhri-Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud-İbn Abbas-Ömer b. Hattab-Hz.Peygamber (s.a.v.), 3-)Eyyüb-Muhammed b. Sirin-Ubeyde-Ali b. Ebi Talib-Hz.Peygamber (s.a.v.), 4-)Mansur-İbrahim-Alkeme-Abdullah-Hz. Peygamber (s.a.v.)." İbn b.Sa'd onun hakkında **"ثقة, كثير الحديث,** ilim ve rivâyette her şeyi toplayan bir fâkihtir."[98] Tirmizi'de geçen ve Ebu Hureyre'den rivâyet ettikleri ile Nesâi'de geçen ve Rafi' b. Hadic'ten rivâyet ettikleri hadisler mürseldir. "İbn Medinî Zuhri'nin yanında 1000 tane hadis olduğunu, Ebu Dâvud ise onun 1000'den fazla 2200'e kadar olduğunu ve bunların yarısının müsned olduğunu

[94] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.1, s.189-190-191.
[95] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.449.
[96] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**,c.26 ,s.421-431.
[97] Şihâbûddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Âskalâni, **Takrîbu't-Tehzîb**, Ahmed Şağif el-Pakistani, Dâru-l Âsime, s.896.
[98] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.448.

söylemektedir."[99] Fâziletleri ve menâkıbları çok fazla olan Zuhri h.124 yılında Ramazan ayında vefat etmiştir.[100]

Salim b. Abdullah b. Ömer (ö. 107/725): "Abid, sebt, faziletli, hediye vermede ve istikamette babasına benzeyen ve "Fukahâ-i Seb'a'dan"[101] sayılan Salim b. Abdullah Hz. Osman'ın halifeliği döneminde doğmuştur."[102] Fukahâ-i Seb'a'dan olan Salim b. Abdullah, Abdullah b. Ömer (babası), Sa'id b.Müseyyeb, Ebu Hureyre, Hz. Aişe ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Hanzala b. Ebi Süfyan, Muhammed b. Ebi Harmala, Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zuhri, Nafi' (Mevla ibn Ömer) ve daha birçok kimse rivâyette bulunmuştur.[103] Zamanının en fâziletlilerinden birisi olan Salim b. Abdullah cerh ve ta'dil imamlarından Salih b. Ahmed b. Abdullah el-Icli babasından Salim b. Abdullah'ın sika olduğunu, Muhammed b. Sa'd **" ثقة, كثير الحديث"**, gibi ifadeler hakkında kullanıldığı belirlenmiştir.[104] Eşheb, Mâlik'in şöyle dediğini söyler: "Zühd, fâzilet ve yaşamada zamanında onun gibi salihlerden birisi yoktur. İki dirhemlik elbise giyer ve kaban satın alıp giyerdi." Vefat tarihi ile ilgili değişik görüşler varsa da sahih olan görüşün h.107 yılında olduğu sonucuna varabiliriz.[105]

Süfyan, Zühri, Salim b. Abdullah ve Abdullah b. Ömer kanalıyla gelen bu hadiste Abdullah b. Ömer'in sahabe olduğu ve ûdul olduğu, Salim b. Abdullah, Zuhri ve Süfyan b. Uyeyne hakkında ise herhangi olumsuz bir cerh ifadesine rastlanılmamıştır. Râviler arasında muasarat olması ve hadis alışverişinin de olması nedeniyle bu hadis hakkında sahihtir hükmünü verebiliriz.

c) İbn Numeyr > Hanzala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** senedi:

---

[99] ez-Zehebî, **el-Kâşif fî Ma'rifeti men lehû Rivâyetun fi'l- Kutub'i-Sitte,** I-II, thk. Muhammed Avvamê, Ahmed Muhammed Nemr el-Hatîb, Müessesetü Ulumi'l-Kur'ân, Cidde, 1413/1992 c.1, s.219.

[100] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.219, el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.26 ,s.441, İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.450.

[101] Sahabe döneminden itibaren yetiştirdiği alimlerle başlı başına bir mektep oluşturan ve İslam hukuk metodolojisine arnel-i ehl-i Medine kavramının girmesine zemin hazırlayan Medine'de tabiin dönemi fakihlerinden yedisi ayrı bir şöhret kazanmıştır. Bunlardan Urve b. Zübeyr b. Avvam (ö. 93/ 712), Said b. Müseyyeb, Ubeydullah b. Abdullah, Harice b. Zeyd, Süleyman b. Yesar, Kasım b. Muhammed b. Ebu Bekir (ö. 1071 725) ve Salim b. Abdullah b. Ömer isimleri zikredilmektedir. Cengiz KALLEK, **DİA,** Ankara, 1996, c.13, s.214.

[102] İbn Hacer; **Takrîbu't-Tehzîb**, s.360.

[103] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.436-437.

[104] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.10 ,s.151-152.

[105] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.4, s.459-460-465.

İbn Numeyr (Abdullah b. Numeyr) (ö. 199/815): "Hemdan'da h.115 yılında doğmuş olan Abdullah b. Numeyr, İbrahim b. Fadl el-Mahzumi, Hanzala b. Ebi Süfyan, Süfyan es-Sevri, Hişam b. Hassan, Hişam b.Urve gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Züheyr b. Harb, Süfyan b.Veki' b. Cerrah, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr(oğlu), Yahya b. Maîn, Yahya b.Yahya en-Nisaburi ve daha birçok kimse rivâyette bulunmuştur."[106] Hadis alimleri onun hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır. Ebu Hâtim (ö. 240/854) **"مستقيم الامر"**[107], İbn Hıbban (ö. 277/890) ondan Sikat'ta "dinde vera ehli ve hafız olan mutkınlerden olarak" bahsetmiştir.[108] Yahya b. Maîn (ö. 158/775) **"ثقة"**, Icli **"ثقة, صالح الحديث ,"** İbn Sâ'd **"صدوق , كثير الحديث, ثقة "** İbn Hacer "hadis ehli, ehli sünnet ve **صاحب سنة",** **ثقة "** gibi ifadeler kullanmışlardır."[109]

Hanzala b. Ebi Süfyan (el-Esved) el-Cûmehî (ö. 151/768): "Mekke'li olan Hanzala b. Ebi Süfyan, Salim b. Abdullah b. Ömer, Atâ b. Ebî Rebâh, Tavus b. Kêysan gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Süfyan es-Sevri, Abdullah b. Haris el-Mahzûmi, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Numeyr, Mekki b. İbrahim el-Belhi, Veki' b. Cerrah ve daha birçok râvi hadis rivâyet etmiştir. Hakkında cerh ve ta'dil imamları kaynaklarda birçok ta'dil ifadeleri kullanmışlardır. Onlardan bazıları şöyledir: Salih b. Ahmed b. Hanbel babasından onun **ثقة** olduğunu, İbrahim b. Yakub, Ahmed b. Hanbel'den **ثقة , ثقة** dediği, Yahya b. Maîn **ثقة, حجة ,** Ebu Zur'a, Ebu Davud ve Nesâi **ثقة** dediği,"[110] "İbn Sâ'd, Ya'kub b. Şeybe **ثقة ,** İbn el-Medînî **لا باس به** gibi birçok ifade hakkında kullanmışlardır."[111] Hakkında birçok ta'dil ifadesi kullanılan Hanzala b. Ebi Süfyan h. 151 yılında vefat etmiştir.[112]

Abdullah b. Ömer kanalıyla gelen bu hadiste İbn Numeyr ve Hanzala b. Ebi Süfyan hakkında herhangi olumsuz bir ifadeye rastlanılmamıştır. Râviler hakkında kullanılan hemen hemen bütün ifadelerin güvenilir olması ve râviler arasında hadis

---

[106] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.244.
[107] Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, I- IX, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, Beyrut, 1271/1952, c.5, s.186.
[108] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.9, s.85.
[109] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.228.
[110] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.7, s.444-445-446.
[111] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.61.
[112] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.358.

alışverişinin de olmasını göz önünde bulundurduğumuzda hadisin bu senedi hakkında sahihtir dememiz mümkündür.

d) Veki' > Hanzala > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Veki' b. Cerrah b. Melih (ö. 197/813): "128 yılında doğmuş olan Veki' b. Cerrah b. Melih, Evzai, Süfyan es-Sevri, Hanzala b. Ebi Süfyan, Şu'be, Hemmam b. Yahya, Nafi' b.Amr el-Cumehi, Hişam ed-Destuvai, babasından ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İshak b. İbrahim, Yahya b.Yahya en-Nisâburi, çocuklarından (Süfyan, Melih, Ubeyd), Ahmed b. Hanbel, Süfyan es-Sevri (şeyhi), Ahmed b. Meni' ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[113] Hadis alimleri onun hakkında şunları söylemişlerdir: Abdullah b. Ahmed babasından, "Veki' b. Cerrah gibi ilimde kuvvetli ve hafızası daha iyi olan birisini görmedim. Abdurrahman b. Mehdi'den hafızası çok daha iyiydi." Başka bir yerde ise 500'e yakın hadiste hata yaptığını söylemektedir. Bişr b. Musa, Ahmed'den " Hafıza, isnad, bablar ve onlarla birlikte huşu' ve vera'da Veki' gibi birisini görmedim." Ebu Muaviye **ثقة ,** İbn Maîn "İnsanların sika olanları dört tanedir: "Veki', Ya'la b. Ubeyd, El-Ka'nebi, Ahmed b. Hanbel.", Süfyan b. Abdülmelik " Veki' ibn Mübarek'ten daha iyi hafıza sahibiydi." İbn Sa'd **ثقة, مامون ,كثير الحديث , حجة ,** Icli " **عابد ,ثقة , حفاظ الحديث , اديب ,صالح** ve fetva veren" gibi ifadeler kullanmışlardır.[114] "İbn Hibban sikat adlı kitabında **حافظا, متقنا** gibi ifadeler kullanmıştır."[115] "Hafızası çok kuvvetli ve sika olan Veki' b. Cerrah h.197 yılında Feyd'de aşure gününde vefat etmiştir."[116]

Abdullah b. Ömer senediyle gelen bu hadiste Salim b. Abdullah ve Hanzala b. Ebi Süfyan hakkında daha önce değerlendirme yaptığımız için bu hadiste ise sadece Veki' b. Cerrah hakkında bilgi vereceğiz. Hadis alimlerinin çoğu Veki'nin hafızasının çok iyi olduğunu ve aynı şekilde sika olduğunu da söylemişlerdir. Hadisteki râviler arasında da hoca-talebe ilişkisi açısından bir problem olmadığı tespit edildiğinden dolayı bu hadisin senedi hakkında sahihtir diyebiliriz.

[113] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.123-125.
[114] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.125-130.
[115] Muhammed b. Hibbân b. Ahmet el-Bustî, **Kitâbu's-Sikât**, I- IX, thk. Muhammed Abdulmuid Han, Dâiretu'l-Maârifi'l-Osmaniyye, Dekkan, 1393/1973 c.7, s.562.
[116] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.350

e) Veki' > [Süfyan+Abdurrahman] > Süfyan > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Süfyan b. Sa'id b. Mesruk es-Sevri el-Kufi (ö. 161/778): "97 yılında Halife Süleyman b. Abdülmelik döneminde Kufe'de doğmuş olan Süfyan es-Sevri, İsmail b. Sumey', Eyyüb b. Temime es-Sahtiyani, Hanzala b. Ebi Süfyan, Şu'be b. Haccac, Abdullah b. Dinar, Abdullah b. Sa'id el-Kufi ve daha birçok kimseden hadis dinlemiştir. Kendisinden ise Ma'mer b. Raşit, Veki' b. Cerrah, Abdullah b. Numeyr, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Vehb, Ebu Nuaym el-Fadl b. Dükeyn, Malik b. Enes, Abdurrezzak b. Hemmam, Fudayl b. İyad, Eban b. Sa'leb (kendisinden önce vefat etti), İbrahim b. Sa'd gibi daha birçok kimse rivâyette bulunmuştur."[117]

Süfyan es-Sevri hakkında hadis alimleri şu ifadeleri kullanmışlardır: Abbas ed-Duri "Kendi zamanında hadis, fıkıh, zühd ve her şeyde onun önüne geçen yoktu." Süfyan b. Uyeyne "Hadis ehli üç tanedir: İbn Abbas kendi zamanında, Şa'bi kendi zamanında, Sevri de kendi zamanının hadis ehliydiler." Abdullah b. Davud "Süfyan gibi daha ilim sahibi birisini görmedim." Fudayl b. Iyad, Süfyan'dan şöyle nakleder: "Cahil abidin ve fasık olan alimin fitnesinden Allah'a sığınırım, çünkü bu ikisi fitnelerin fitnesidir." 155 yılında Kufe'den çıkan Süfyan bir daha oraya dönmemiştir. Halife Süleyman b. Abdülmelik zamanında doğan Süfyan 161 yılında Basra'da vefat etmiştir.[118] Faziletleri çok fazla olan Süfyan hakkında Hatib "Müslümanların imamlarının imamı, dinin ilimlerinden ilim, nefsini tezkiye bakımından takvayla birlikte zengin olan, hıfz, marifet, zabt, vera' ve zühd bakımından faziletli olan birisidir." İbn Sa'd **ثقة مامون** ve **عابد ثبت,** Nesâi **ثقة ,** Abdullah b. Mübarek, Süfyan'ın acele ile hadis söylediğinde tedlis yaptığını nakleder.[119] Sika, hafız, fakih, abid, imamun huccetun gibi ifadeler hakkında bulunan Süfyan'ın bazen tedlis yaptığı da olmuştur.[120]

Abdurrahman b. Mehdi b. Hassan el-Anberi (ö. 198/814): "135 yılında doğan Abdurrahman b. Mehdi, İsmail b. Sa'd ez-Zuhri, Harb b. Şeddad, Davud b. Kays, Süfyan es-Sevri, Süfyan b. Uyeyne, Süleyman b. Kesir, Abdullah b. Mübarek,

[117] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11 ,s.156-164.
[118] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11 ,s.166-169.
[119] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.114-115.
[120] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.394.

Hişam b. Abdullah ed-Destuvai ve daha birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise İshak b. Râheveyh, Süfyan b. Veki' b. Cerrah, Abdullah b. Mübarek (hocası), Abdullah b. Vehb (kendisinden büyük), Yahya b. Yahya, Yahya b. Maîn ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[121] Hadis alimlerinden İbn Hacer "**ثقة, ثبت , حافظ , عارف بالرجال والحديث**"[122] Ali b. Medini "insanların en bilgini"[123] Ahmed b. Hanbel " **من معادن الصدق , مسلم, صالح , خيار ,ثقة**"[124] İbn Sa'd " **ثقة, كثير الحديث**", İbn Hıbban onu Sikat kitabında "hafız, müttaki, dinde ehli vera, güvenilir vb." İmam Şafii "**لا اعرف نظيرا في الدنيا**" gibi ifadeler onun hakkında kullanmışlardır.[125] Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah'tan "Basra'da Yahya b. Sa'id ondan sonra da Abdurrahman gibi birisini görmedim. Veki' ve Abdurrahman ihtilafa düştüğü zaman Abdurrahman daha sebt idi. Çünkü o kitaba sadakat bakımından daha yakındı."[126] Hadis alimlerinin hakkında birçok ta'dil ifadelerini kullandığı Abdurrahman b. Mehdi Basra'da 198 yılında Cemaziyel-Ahir ayında vefat etmiştir. [127]

Abdullah b. Dinar el-Adevi (ö. 127/745): "Enes b. Mâlik, Zekvan Ebi Salih es-Semman, Süleyman b. Yesar, Abdullah b. Ömer gibi birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Abdullah b. Dinar'dan ise İsmail b. Ca'fer el-Medeni, Süfyan es-Sevri, Süfyan b. Uyeyne, Süleyman b. Bilal, Şu'be b. Haccac, Abdulaziz b. Müslim el-Kasmeli, Leys b. Sa'id, Malik b. Enes ve daha birçok kimse hadis rivâyet etmiştir."[128] "Ebu Abdurrahman künyesiyle meşhurdur."[129] Cerh ve ta'dil imamlarının Abdullah b. Dinar hakkında söyledikleri şunlardır: Salih b. Ahmed babasından onun **مستقيم الحديث,ثقة** , İbn Maîn, Ebu Zur'a, Ebu Hatim, Muhammed b. Sa'id ve Nesâi **ثقة,** İbn Sa'd **كثير الحديث** gibi ifadeler kullanmışlardır.[130] Abdullah b. Dinar h.127 yılında vefat etmiştir.[131]

[121] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.192,
[122] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.601.
[123] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.645.
[124] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.200.
[125] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.281.
[126] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.1, s.436,
[127] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.645.
[128] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.14, s.472,
[129] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.503.
[130] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.14, s.473,
[131] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.503,

Abdullah b. Ömer kanalıyla gelen bu hadiste Abdullah b. Dinar, Abdurrahman b. Mehdi ve Süfyan b. Mesruk hakkında olumsuz herhangi bir ifadeye rastlanılmamıştır. Süfyan b. Sa'id hakkında bazen tedlis yaptığına dair bilgiler mevcut olsa da sika olarak kabul edilmektedir ve bundan dolayı rivâyet ettiği hadislerde problem olmadığını söyleyebiliriz. Hadisteki diğer râvi olan Veki' hakkında daha önce bilgi verildiği ve sika olduğu söylenildiğinden dolayı hadisin bu senedinin sahih olduğu sonucuna varabiliriz.

f) Muhammed b. Ubeyd > Ubeydullah > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Muhammed b. Ubeyd b. Ebi Umeyye et-Tanakısı (ö. 204/820): "124 yılında doğan Muhammed b. Ubeyd, Eban b. İshak, Süleyman el-A'meş, Ubeydullah b. Ömer el-Ömeri, Muhammed b. İshak b.Yesar, Hişam b. Urve, Yezid b. Keysan ve daha birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Meni' el-Beğavi, İshak b. Râheveyh, Kuteybe b. Sa'id, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Ali b. Harb et-Tai ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[132] "Zehebi onun "4000 hadis ezberlediğini"[133], **مشهور,صدوق ",** Ahmed b. Hanbel "onun hata yaptığını ve hatasında ısrar ettiğini A'meş'ten işittiğini."[134] İbn Hacer **ثقة يحفظ** [135], Mufaddal b. Ğassan, Yahya b. Maîn'den onun sika, Ebubekir el-Esremi, Ahmed b. Hanbel'den onun sika, Icli, Nesâi ve Dârekutni onun **ثقة** olduğunu söylemişlerdir.[136] İbn Sa'd Muhammed b. Ubeyd'in Bağdat'a yolculuk yaptığını ve orada bir müddet kaldığını sonra Kufe'ye döndüğünü ve orada Ya'la'dan önce 204 yılında Halife Me'mun döneminde vefat ettiğini söylemiş, **ثقة, صاحب سنة وجماعة ,كثير الحديث** gibi ifadeler onun hakkında kullanmıştır.[137]

Ubeydullah b. Ömer b. Hafs el-Kureşi (ö. 147/764): "Tabii'nin küçüklerinden olan Ubeydullah b. Ömer, Nafi', Salim b. Abdullah, Ata b. Ebi Rebah, Abdullah b. Dinar, Zuhri, Amr b. Dinar ve daha birkaç kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Ma'mer, İbn Cüreyc, Şu'be, Süfyan, Süleyman b. Bilal, Abdullah b. Numeyr, Muhammed b. Ubeyd, Yahya b. Sa'id el-Kattan, İbn Mübarek, Muhammed

[132] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.327-328.
[133] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.198.
[134] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** thk. Nûreddin 'Itr, b.y.y. y.y. c.2, s.238.
[135] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.875.
[136] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,**
[137] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.26, s.59.

b. Bişr ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[138] İbn Sa'd "**ثقة كثيرالحديث حجة**"[139], İbn Hacer "**ثقة ثبت**"[140], Abdullah b. Ahmed, İbn Maîn'den Ubeydullah b. Ömer'in sikattan olduğunu, Nesâi **ثقة ثبت ,** Ebu Zur'a ve Ebu Hatim **ثقة ,** Ahmed b. Salih **" مامون ,ثقة ثبت** Nafi'in hadislerini rivâyet ederken onun gibi sebt yoktur." Harbi onun "Abdurrahman b. Ebi Leyla'ya yetişmediğini", İbn Maîn "Ubeydullah'ın İbn Ömer'den işitmediğini fakat sika ve hafız olduğunu zikretmektedir. [141] Ebu Bekir İbn Menceveyh "onun, fazilet bakımından Kureyş'in şereflilerinden, ilim, ibadet, şeref, hafıza, vukufiyet bakımından ise Medine ehlinin efendilerinden olduğunu söyler", İbn Hacer ise bu ifadelerin İbn Hibban'ın Sikat'ında geçtiğini söyler.[142] Birçok açıdan faziletli olan Ubeydullah b. Ömer h.147 yılında Medine'de vefat etmiştir.[143]

Abdullah b. Ömer'den gelen bu rivâyette Nafi' hakkında daha önce sika olduğuna dair bilgi verilmişti. Diğer râviler olan Muhammed b. Ubeyd ve Ubeydullah b. Amr hakkında cerhlerini gerektirecek herhangi olumsuz bir ifadeye rastlanılmamış ve sika olarak değerlendirilmişlerdir. Bu senetle gelen hadisin râvilerinin hepsinin güvenilir olmasını göz önünde bulundurursak bu hadis hakkında sahihtir diyebiliriz.

g) İshak > Malik > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

İshak b. İsa b. Necih (ö. 214-215/829-830): "Hicri 140 yılında doğan İshak b. İsa, Malik b. Enes, Cerir b. Hazim, Hammad b. Zeyd, Hüşeym b. Beşir, Şerik b. Abdullah en-Neğ'i gibi birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Ebu Hayseme, Dârimi, Yak'ub b. Şeybe, Hasan b. Mükrim, Haris b. Ebi Usame gibi birçok kimseden hadis almıştır."[144] İbn Hacer onun hakkında **صدوق ,لا باس به ,** Ebu Hatim **صدوق ,مشهور الحديث ,**[145] Buhari Salih b. Muhammed **ثقتان "**[146]**,** gibi ifadeler

[138] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.304-305.
[139] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.531.
[140] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.643.
[141] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.40.
[142] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.7, s.149.
[143] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.531.
[144] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.2, s.462-463.
[145] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.131.
[146] İbn Hacer,**Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.245.

kullanmışlardır. Hadis imamları onun 214 ya da 215 yılında vefat ettiğini söylemişlerdir.[147]

Rivâyetin bu senedinde geçen İshak b. İsa hakkında İbn Hacer başta olmak üzere birçok kimse hakkında olumlu ifadeler kullanmışlardır. Diğer râviler hakkında daha önce bilgi verildiği ve haklarında cerhlerini gerektirecek herhangi bir ifadeye rastlanılmadığını ve aralarında da hoca-talebe ilişkisi açısından herhangi bir sorun olmadığını düşündüğümüzde hadisin bu senedinin sahih olduğuna dair bir sonuca varabiliriz.

h) Abdullah b. Haris > Hanzala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Abdullah b. Haris b. Abdülmelik el-Mahzumi (ö. 186/802): Ebu Muhammed el-Mekki künyesi ile bilinen Abdullah b. Haris, Hanzala b. Ebi Süfyan, Davud b. Kays, Zübeyr b. Sa'id el-Haşimi, Seyf b. Süleyman el-Mekki, Dahhak b. Osman, İbn Cureyc ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, İshak b. Râheveyh, İmam-ı Şafii', Hamid b. Yahya el-Belhi, Kuteybe b. Sa'id, Ya'kub b. Humeyd gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[148] Ebu Muhammed hakkında, Zehebi **ثقة** [149], İbn Hacer **ثقة** [150], Salih b. Ahmed b. Hanbel babasından onun hakkında **ما به باس** , Ya'kub b. Şeybe ise onun için **ثقة ,** demiştir. Abdullah b. Haris h.186 yılında vefat etmiştir.[151]

Hadisin bu senedinde geçen Abdullah b. Haris hakkında İbn Hacer ve Zehebi sika ifadesi kullandığından ve aynı zamanda cerhini gerektirecek herhangi bir ifade olmadığından sika olarak kabul edilmiştir. Hadisin diğer râvileri hakkında da olumsuz herhangi bir bilgiye rastlanılmadığından dolayı bu hadis hakkında sahihtir dememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz.

ı) Hammad b. Halid >Malik >Yezid b. Huzeyfe >Saib b. Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** senedi:

---

[147] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.131.
[148] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.14, s.394-395.
[149] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.544.
[150] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.498.
[151] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.5, s.179.

Hammad b. Halid el-Ğeyyat (ö. ?): Medine asıllı olan ve Bağdat'ta doğan Hammad b. Halid b. Ğeyyat, Eflah b. Humeyd, Eflah b. Sa'id, Hişam b. Sa'd, Abdullah b. Ebi Halid, Malik b. Enes gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Maîn, Ahmed b. Men'i, Kuteybe b. Sa'id, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Muhammed b. Mihran er-Razi, Ebu Bekir b. Ebi Şeybe gibi birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[152] Cerh ve Ta'dil alimlerinden İbn Hacer onun hakkında **ثقة امي** [153], Zehebi **ثقة** [154], Ahmed b. Hanbel "onun hafız olduğunu, Yahya b. Ma'in'le birlikte ondan hadis dinlediğini ve onun hadis ezberlediğini", Duri, İbn Maîn'den "onun **ثقة** olduğunu ve ümmi olduğu için hadisleri okuduğunu ve yazmadığını", İbn Ammar ve Nesâi onun **ثقة** , İbn Medini "onun Medine ehlinden ve sika olduğunu", Mücahid b. Musa ve Heşim'in ondan yazdığını, Yahya b.Maîn "onu över ve onun **ثقة** olduğunu", Ebu Zür'a **شيخ متقن ,** gibi ifadeler kullanılmıştır.[155] Ebu Hatim "**ثقة , صالح الحديث** olduğu ve onun ümmi olmadığını"[156]

Süfyan b. Ebi Züheyr kanalıyla gelen bu hadisimizde Hammad b. Halid hakkında birçok muhaddisin sika dediği ve hakkında cerh ifadelerinden herhangi bir bilgi olmadığı tespit edilmiştir. Hadisin diğer râvileri hakkında daha önce bilgi verildiği ve onlar hakkında olumsuz bir ifade olmadığı için bu senetle gelen hadisimiz için sahihtir diyebiliriz.

i) Revh > Malik b. Enes >Yezid b. Huzeyfe > Saib b. Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** senedi:

Revh b. Ubade b. el-Ala' b. Hassan el-Kaysi (ö. 205/821): Muhaddislerin büyüklerinden olan Revh b. Ubade, Malik b. Enes, Eymen b. Nabil, İbn Cureyc, Şu'be, Süfyan, Haccac b. Ebi Osman gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ebu Hayseme, Ahmed b. Hanbel, Ebu Kudame es-Serahsi, İbn Numeyr, İshak b. Raheveyh, Ahmed b. Meni', Bişr b. Musa, Ali b. Medini gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[157] Revh b. Ubade hakkında İbn Hacer

[152] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.7.
[153] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.268.
[154] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.349.
[155] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.7, s.235-236.
[156] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.3, s.136.
[157] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.402-403.

فاضل,ثقة [158], Muhammed b. Ömer "Revh hakkında Yahya b. Ma'in'e sordum.? Yahya b. Ma'in şöyle cevap verdi: " **ليس به باس ,صدوق** , hadisleri onun doğruluğuna delalet ediyor." Ebu Davud, Hulvani'den şöyle işittiğini söyler: "Revh Basralı idi, Bağdad'a gitti, orada uzun bir süre hadis rivâyet etti, sonra oradan ayrılıp Basra'ya gitti, orada vefat etti, **ثقة ,كثير الحديث** olduğunu nakleder."[159] Dârimi, İbn Ma'in'den onun hakkında **ليس به باس,** Ebu Bekir el-Bezar Müsned'inde **ثقة ,** İbn Sa'd **ثقة ,** Ebu Davud, Ahmed'ten " **ولم يكن متهم بشيء ,لم يكن به باس**", Halilî **"**onun **ثقة** olduğunu, Malik'ten çok rivâyet ettiğini ve birçok imamın da ondan rivâyet ettiğini", gibi ifadeler kullanmışlardır.[160] Muhaddislerin hakkında birçok ta'dil ifadelerini kullandığı Revh b. Ubade h.205 yılında vefat etmiştir.[161]

Süfyan b. Ebi Züheyr kanalıyla gelen bu hadiste Revh b. Ubade hakkında başta İbn Hacer olmak üzere birçok kimsenin sika dediği ve bununla beraber hakkında olumsuz herhangi bir ifadeye de rastlanılmadığı tespit edilmiştir. Hadisin diğer râvileri hakkında bilgi verildiği için burada aynı zamanda bir daha bilgi verilmeyecektir. Mezkur hadiste râvilerin tamamında cerhlerini gerektirebilecek bir bilgiye rastlanılmadığı için bu senetle gelen hadis hakkında sahihtir diyebiliriz.

3. Dârimi'nin (ö. 255/868) Sünen'inde,

a) Ebu Nuaym > Süfyan > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Fadl b. Amr b. Hammad (Ebu Nuaym) (ö. 218/833): Buhari'nin büyük şeyhlerinden olan ve 130 yılında doğan[162] Fadl b. Amr, Süleyman el-A'meş, Süfyan es-Sevri, Şu'be, İbrahim b. Nafi' el-Mekki, İshak b. Sa'id el-Kureşi, Cerir b. Hazim, Muhammed b. Kays el-Esedi ve daha birçok kimseden hadis dinlemiştir. Kendisinden ise Buhari, Ahmed b. Hanbel, İbn Ebi Şeybe, Ebu Hayseme, Ebu Muhammed ed-Dârimi, Ebu Hatim, Muhammed b. İsmail et-Tirmizi, Bişr b. Musa ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[163] Hakkında Cerh ve Ta'dil

[158] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.329.
[159] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.9, s.242-244.
[160] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.295-296.
[161] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.398.
[162] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.782.
[163] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.144-145.

imamlarından Zehebi " **حافظ**[164], **ثقة حجة** [165] İbn Hacer **ثقة ,ثبت**[166], Ebu Hatim **ثقة ,** Icli **ثبت في الحديث ,ثقة**, Ali b. el-Medini ve Ahmed b. Hanbel "onun sika olduğunu", Muhammed b. Abdullah b. Ammar el-Mevsili "Ebu Nuaym'ın hafız, mutkin, rivâyetinde sika ve hadisleri hüccet bakımından delil olduğunu söylemiştir". Özellikle "Halku'l-Kur'an"[167] konusunda Ku'an-ı Kerim'in mahluk olmadığını her yerde savunmuştur. Ahmed b. Hasan et-Tirmizi, Ebu Nuaym'dan şu cümleyi işitmiştir. "Kur'an-ı Kerim Allah'ın kelamıdır, mahluk değildir." Hafızası çok iyi ve kabiliyeti çok fazla olan Fadl b. Amr b. Hammad 218 yılında Kufe'de vefat etmiştir.[168]

Hadisin bu senedinde ismi geçen râvilerden Süfyan b. Sa'id, Abdullah b. Dinar ve Abdullah b. Ömer hakkında daha önce bilgi verildiği ve haklarında cerhlerini etkileyebilecek herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştı. Ebu Nuaym hakkında ise muhaddislerin sika dediği ve özellikle de hafızasının çok iyi olduğunu söyledikleri için bu senetle gelen hadis için de sahihtir diyebiliriz.

b) Hakem b. Mübarek > Malik > Yezid b. Huzeyfe > Saib b. Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** senedi:

Hakem b. Mübarek el-Bahili el-Belhi (ö. 213/828): Ebu Salih künyesiyle bilinen Hakem b. Mübarek, Malik b. Enes, Ebi Avane, Velid b. Müslim, Ziyad b. Rebi', Hammad b. Zeyd, Ubad b. Ubad, Abdullah b. İdris, İsa b. Yunus ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Zekeriyya b. Yahya, Yahya b. Bişr el-Belhani, Abdullah ed-Dârimi, İshak b. İbrahim b. Cebele ve daha birçok kimse

---

[164] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.122.
[165] ez-Zehebî, **el-Muğnî fî'd-Du'afâ,** c.2, s.102.
[166] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.782.
[167] Abbasi Halifesi Me'mun döneminde halifenin Mu'tezile akaidini benimseyip , bu akaidin en belirgin özelliği olan Halku'l-Kur'an inancını halka ve bilhassa aralarında Ahmed b. Hanbel gibi muhaddis ve fakihlerin de bulunduğu ulemaya kabul ettirmeye çalışmasıdır. Bu şekilde İslam tarihinin ilk kitlesel engizisyon hadisesi yaşanmıştır. Halkın tevhid inancını ve devletin yüksek çıkarlarını koruma adına, anlamsız bir baskı politikası izlenmiştir. Trajik olanı insan hürriyetini ve hür düşünceyi savunan halifenin ve onun etrafında bulunan Mu'tezili ulemanın baskı politikasını icraata koymalarıdır. "Mihne" diye tabir edilen bu hadiseler, el-Mu'tasım (218-227) ve onun yerine geçen el-Vasık (227-232) devirlerinde şiddeti artarak devam etmiş, birçok hadisçi Halku'l-Kur'an inancına karşı geldikleri için büyük işkencelere maruz kalmıştır. Prof. Dr. H. Musa Bağcı, **Hadis Tarihi ve Metodolojisi,** Ankara Okulu Yay., Ankara, 2003, s.123.
[168] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.782.

hadis rivâyetinde bulunmuştur.[169] İbn Hacer onun hakkında **صدوق ,ربما وهم**[170], Zehebi **ثقة**[171], Ebu Abdullah b.Mende **احد الثقات ,**İbn Sa'id es-Sem'ani **حافظ ,ثقة** , İbn Adî, Ahmed b. Abdurrahman'ın tercümesinde onun hakkında **يسرق الحديث** gibi ifadeler kullanmışlardır.[172] İbn Hıbban'da onu Sikat adlı kitabında zikretmiştir.[173] Hakem b. Mübarek h.213 yılında vefat etmiştir.[174]

Hadisin bu metninde ismi geçen Hakem b. Mübarek hakkında çoğu hadis aliminin sika dediği ve aynı zamanda hakkında vehm yaptığı ve hadis çaldığı gibi iddialar da mevcuttur. Hakkında söylenilen bu cerh ifadeleri mevcut olsa dahi genel itibariyle Hakem b. Mübarek sika olarak kabul edilmektedir. Hadiste geçen diğer râviler hakkında bilgi verildiği ve haklarında cerhlerini gerektirebilecek herhangi bir bilgi tespit edilmemiştir. Aynı zamanda senetteki râviler arasında ittisal problemi de olmadığından bu senetle gelen hadis hakkında sahihtir sonucuna varabilmemiz mümkündür.

4.Buhari'nin (ö. 256/869) Sahih'inde,

a) Abdullah b. Yusuf >Malik >Yezid b. Huzeyfe >Saib b. Yezid >**Süfyân b. Ebi Züheyr** senedi:

Abdullah b. Yusuf el-Kula'i et-Tinnisi (ö. 218/833): "Şam asıllı olup Tinnis'te yaşayan Abdullah b. Yusuf, Malik b. Enes, Leys b. Sa'd, Sa'id b. Beşir, Sa'id b. Abdülaziz, Muhammed b. Muhacir, Velid b. Muhammed el-Muvakkıri ve daha birçok kimseden hadis dinlemiştir. Kendisinden ise Buhari, Yahya b. Maîn, Ebu Hatim, Ahmed b. Abdülvahid, Yahya b. Osman b. Salih, Ebu Yezid el-Karatisi gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[175] Malik b. Enes'in en güvenilir râvisi olan Abdullah b. Yusuf hakkında, Yahya b. Maîn "Yeryüzünde hayatta kalanlar içinde ondan daha güvenilir birisi Muvatta'da kalmadı.", Buhari **اثبت الشاميين** (Şamlıların en güveniliri), Ebu Hatim ve onun dışındakiler **ثقة** , İbn Adî **" صدوق ,خير**

[169] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.7, s.132-133.
[170] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.264.
[171] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.345.
[172] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.2, s.438.
[173] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.8, s.195.
[174] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.2, s.438.
[175] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.357-358.

, فاضل ", İbn Yunus **" حسن الحديث ,ثقة "** [176], Zehebi **حافظ** [177], İbn Hacer **متقن ,ثقة** [178], Halil **ثقة** , İbn Adî **لا باس به , صدوق** , gibi ifadeler kullanmışlardır.[179] İbn Hıbban da onu Sikat kitabında zikretmiştir.[180] Ebu Sa'id b. Yunus "Abdullah b. Yusuf'un Tinnis ile bilindiğini, orada yaşadığını, daha sonra Mısır'a gittiği ve orada hadis yazdığını, h.218 yılında Mısır'da vefat ettiği ve onun 'sika ve hasanul hadis' olduğunu söylemektedir."[181]

Bütün bu ifadeler Abdullah b. Yusuf'un güvenilir olduğunu, diğer râviler hakkında da daha önce güvenilir olduğuna dair bilgi verildiğinden dolayı bu senetle gelen hadisin sahih olduğu sonucuna çok rahat bir şekilde varabiliriz.

b) Abdullah b. Mesleme > Süleyman > Yezid b. Huzeyfe > Saib b. Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** senedi:

Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Ka'nebi (ö. 221/835): Ebu Abdurrahman künyesiyle bilinen ve Basra'da doğan Abdullah b. Mesleme, Malik b. Enes, Şu'be, Leys b. Sa'd, Dâvud b. Kays, Süleyman b. Bilal, Nafi' b. Ömer, Fudayl b. Iyad, Hişam b. Sa'd ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizi, Nesâi (Ahmed b. Hasan et-Tirmizi vasıtasıyla), Hilal b. el-Ala', Muhammed b. Sa'd b. Askeri, Ebu Hatim, Abdullah b. Davud (kendisinden büyük), İsmail b. İshak el-Kadi ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[182] Buhari'nin ondan 123 hadis, Müslim'in ise 70 hadis rivâyet ettiği Abdullah b. Mesleme hakkında Zehebi **احد الاعلام** [183], İbn Hacer **ثقة ,عابد** [184], İbn Sa'd **فاضل ,عابد** , Icli "onun Basra'lı olduğunu ve **ثقة, رجل صالح** ", İmam Malik'in "Muvatta adlı eserinin yarısını ona okuduğunu geri kalan yarısını ise onun Malik'e okuduğunu", Ebu Zur'a "Benim nazarımda onun gibi yazan birisi yoktur.", Ebu Hatim **ثقة ,حجة ,** İbn Ebi Hatim **ثقة ,حجة ,** İbn Hıbban Sikat'ta onun hakkında **من المتقين في الحديث ,** Dârekutni ve Nesâi "onun Muvatta'da Abdullah b. Yusuf'tan daha üstün

[176] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.358.
[177] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.610.
[178] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.559.
[179] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.87-88.
[180] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.8, s.349.
[181] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.336.
[182] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.31.
[183] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.598.
[184] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.547.

olduğu", İbn Kani' **ثقة,** demiştir. Bu kullanılan ifadeler gibi birçok olumlu ifade onun hakkında kullanılmıştır.[185] Sika, müttaki, abid, salih ve daha birçok özelliğin kendisinde bulunduğu Abdullah b. Mesleme h.221 yılında Mekke'de Muharrem ayında vefat etmiştir.[186]

Süleyman b. Bilal el-Kureşi (ö. 172/788): "Ebu Muhammed ve Ebu Eyyüb künyeleriyle bilinen Süleyman b. Bilal, Yezid b. Huzeyfe, Zeyd b. Eslem, Sa'd b. Sa'id el-Ensari, Salih b. Keysan, Abdullah b. Dinar, Abdullah b. Süleyman el-Eslemi, Hişam b. Urve, Yahya b. Yahya el-Ensari ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebi, Halid b. Mahled el-Katavani, Ziyad b. Yunus, Sa'id b. Hakem b. Ebi Meryem, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Vehb, Yahya b. Hassan et-Tinnisi, Yahya b. Yahya en-Nisâburi ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur."[187] Hadis alimlerinden İbn Sa'd onun hakkında "Berberi, güzel, akıllı, şehirde fetva veren birisi ve **" كثير الحديث ,ثقة** gibi ifadeler kullanır.[188] Zehebi **امام ,ثقة**[189], **الحافظ ,المفتي ,الامام**[190], İbn Hacer **ثقة**[191]**,** Ebu Talib, Ahmed b. Hanbel'den **ثقة ,لا باس به ,** Abbas ed-Dûri, İbn Maîn'den **ثقة ,صالح ,** Halil **ثقة ,ليس بمكثر** , İbn Adî **ثقة ,** Osman b. Ebi Şeybe **لا باس به ,** Ahmed b. Hanbel, İbn Maîn ve Nesâi **ثقة** gibi birçok ifade onun hakkında kullanılmıştır.[192] Hakkında birçok hadis aliminin sika dediği Süleyman b. Bilal, "Abbasi halifesi Harun zamanında h.172 yılında Medine'de vefat etmiştir."[193]

Hadisin bu senedindeki Süleyman b. Bilal ve Abdullah b. Mesleme hakkında hadis alimleri sika ifadelerini kullanmışlardır. Hadis alimlerince haklarında cerhlerini gerektirilebilecek herhangi bir ifade kullanılmamıştır. Hadiste geçen diğer râviler hakkında ise mecruh olduklarına dair bir ifade geçmemektedir. Hadisin metninde geçen bütün râviler hakkında olumsuz ifadelerin geçmemesi sebebiyle hadisin bu senedinin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

---

[185] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.139-140.
[186] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.598.
[187] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11, s.373-374.
[188] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.598.
[189] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.457.
[190] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.425.
[191] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.405.
[192] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.175-176.
[193] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.598.

c) Musa b. İsmail > Abdulaziz b. Müslim > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Musa b. İsmail el-Minkari (ö. 223/838): Basralı olan Musa b. İsmail, İbrahim b. Sa'd ez-Zuhri, İsmail el-Minkari (babası), Hıbban b. Yesar, Şu'be b. Haccac, Abdullah b. Dükeyn, Abdullah b. Mübarek, Abdülaziz b. Müslim, Hemmam b. Yahya, Yezid b. Abdullah et-Tüsteri ve daha birçok kimseden hadis rivâyetinde bulunmuştur. Kendisinden ise Buhari, Ebu Davud, Ahmed b. Hassan el-Harbi, Ebu Hatim Muhammed b. İdris er-Razi, Muhammed b. İshak es-Sağani, Yahyâ b. Maîn gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[194] Ez-Zehebi'nin "Şeyhul-İslam **الحافظ, الامام , الحجة"**[195], **ثقة , ثبت**[196], İbn Hacer **ثقة , ثبت**[197], İbn Maîn **ثقة مامون ,** Ebu Velid et-Tayalisi **ثقة , صدوق ,** Muhammed b. Sa'd **ثقة , كثير الحديث ,** İbn Hıbban Sikat adlı kitabında onun hakkında "Müttakilerden idi." Icli **ثقة ,** İbn Harraş **صدوق** gibi ifadeler onun hakkında kullanmışlardır. Hakkında birçok ta'dil ifadesi kullanılan Musa b. İsmail, 223 yılında Recep ayının 13.gününde Salı günü vefat etmiştir.[198]

Abdulaziz b. Müslim el-Kasmeli (ö. 167/783): Abdulaziz b. Müslim, Huseyn b. Abdurrahman, Rebi' b. Enes, Abdullah b. Dinar, Yahya b. Said el-Ensari, Ebi Hilal el-Kasmeli ve birkaç kişiden daha hadis rivâyetinde bulunmuştur. Kendisinden ise İshak b. Süleyman er-Razi, Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebi, Abdullah b. Muaviye el-Cumehi, Abdurrahman b. Mehdi, Musa b. İsmail ve daha birçok kişi rivâyette bulunmuştur.[199] Cerh ve ta'dil imamları onun hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır: İbn Hacer **ثقة, عابد , ربما وهم ,**[200] İbn Ma'in **ثقة ,**[201] Ebu Hatim **ثقة, صالح الحديث** Ebu Amir "onun abidlerden olduğunu"[202] , Nesâi Temyiz'de **ليس به باس** , İbn Numeyr ve Icli **ثقة ,** Yahya b. Hisan "onun için insanların faziletlilerinden", İbn Harraş **صدوق ,**[203] ez-Zehebi **ثقة, عابد , يعد من الابدال**[204] gibi

[194] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.29, s.22-24.
[195] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.360.
[196] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.301.
[197] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.977.
[198] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.29, s.24-25.
[199] İbn Hacer,**Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.356-357.
[200] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.616.
[201] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.8, s.193.
[202] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.204.
[203] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.358.
[204] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.8, s.192-193.

ifadeler onun hakkında kullanmışlardır. Abdülaziz b. Müslim h.167 yılında vefat etmiştir.[205]

Cerh ve ta'dil imamları Musa b. İsmail ve Abdülaziz b. Müslim hakkında sika ifadelerini kullanmışlardır. Hadis alimleri Abdülaziz b. Müslim hakkında genel olarak sika ifadesini kullanmakla beraber hadislerde vehm yaptığını ve aynı zamanda ibdalden de sayıldığı gibi ifadeler geçmektedir. Bu gibi ifadeler hakkında söylenilmişse de genel olarak alimlerin sika dediği için râvi hakkında güvenilir ve rivâyet ettiği hadislerde problem olmadığını söyleyebiliriz. Hadisin diğer râvileri hakkında ise daha önce bilgi verildiği ve güvenilir oldukları zikredilmişti. Hadisin râvileri arasında hoca-talebe açısından da sorun olmadığına göre bu senetle gelen hadis sahihtir diyebiliriz.

d) El-Mekki b. İbrahim > Hanzala b. Ebi Süfyan > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Mekki b. İbrahim b. Beşir el-Hanzali (ö. 215/830): 126 yılında Belh'te doğan Mekki b. İbrahim, İbrahim b. Ethem, Hanzala b. Ebi Süfyan el-Cumehi, Abdullah b. Sa'id b. Ebi Hind, Abdülmelik b. Cureyc, Osman b. el-Esved, Malik b. Enes, Ebu Hanife Nu'man b. Sabit, Hişam b. Hassan, Hişam ed-Destuvai ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, İbrahim b. Züheyr, Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Mahled et-Temimi, Muhammed b. Bişr es-Serahsi, Yahya b. Maîn, Yahya b. Yahya en-Nisâburi gibi 100 den fazla râvi hadis rivâyetinde bulunmuştur. Mekki b. İbrahim hakkında Zehebi **الصادق, الامام الحافظ**[206], **الحافظ**[207] Ebu Hatim **محله الصدق**[208], Ahmed b. Hanbel ve Icli **ثقة** , Yahya b. Maîn **صالح** , Nesâi **ليس به باس** , Dârekutni **ثقة مامون** , İbn Sa'd **ثقة , ثبتا في الحديث** Buhari'nin "Horasan'da karşılaştığı en büyük muhaddisin Mekki b. İbrahim olduğu" ve bunun gibi daha birçok muhaddis onun hakkında ta'dil ifadelerini kullanmışlardır. İbn Sa'd onun Bağdat'a gittiğini oradan hacca gittiğini ve haccını yapıp geri döndüğünü söylemektedir.[209] Halilî onun sika olduğunu ancak Malik > Nafi > **Abdullah b.**

[205] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.658.
[206] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.549.
[207] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.293.
[208] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.8, s.441.
[209] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.10, s.294-295.

Ömer senediyle gelen namazla ilgili Neçaşi hadisinde hata yaptığını söylemektedir. Mesleme de onun sika olduğunu söylemektedir.[210] Yaş olarak 100'e dayanan Mekki b. İbrahim 215 yılında Şaban ayının yarısında Belh'te vefat etmiştir.[211]

Mekki b. İbrahim hakkında hadis alimlerinin sika dediği ve hakkında cerhini gerektirebilecek bir ifadenin geçmediği, diğer râviler hakkında ise daha önce geçtiği gibi güvenilir olduğuna dair bilgi verildiğinden hadisimizin bu senedi hakkında sahihtir diyebiliriz.

e) Abdullah b. Yusuf > Mâlik > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Abdullah b. Ömer kanalıyla gelen bu hadisimizde daha önce bütün râviler hakkında bilgi verildiği ve hepsinin de güvenilir olduğu zikredildiğinden dolayı hadisimizin bu senedinin de sahih olduğu sonucuna varabiliriz.

5. Müslim'in (ö. 261/874) Sahih'inde,

a) Yahya b. Yahya > Mâlik > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Yahya b. Yahya b. Bekr et-Temimi (ö. 226/840): Zehebi'nin Şeyhul-İslam, Hafız ve Horasanlı alim olarak zikrettiği Yahya b. Yahya b. Bekr 142 yılında doğmuş. Tabiinlerin küçük yaşta olanlarına rastlayan Yahya b. Yahya, Hicaz, Mısır, Irak ve Şam gibi birkaç yerde hadis yazmıştır.[212] Ahmed b. Hanbel'in "Horasan'dan Yahya b.Yahya gibi birisi İbn Mübarek'ten sonra çıkmamıştır." dediği Yahya b. Yahya b. Bekr, İsmail b. Ca'fer el-Medeni, Ca'fer b. Süleyman ed-Dubeî, Süfyan b. Uyeyne, Süleyman b. Bilal, Malik b. Enes, Abdulah b. Mübarek, Abdullah b. Numeyr, Fadl b. Iyad, Leys b. Sa'id, Malik b. Sa'id, Veki' b. Cerrah ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ahmed b. Hafs b. Abdullah es-Sülemi, Ahmed b. Seleme en-Nisaburi, İshak b. Râheveyh, Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimi ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[213]

[210] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.10, s.295.
[211] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.293.
[212] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.512-513.
[213] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.32, s.32-34.

Cerh ve Ta'dil imamlarından Zehebi onun hakkında "Horasan'ın alimlerinden birisi, sebt, fakih, hadis sahibi fakat gerçekten müksirlerden olmayan"[214]der. İbn Hacer onun hakkında "Nisabur'un Reyhanı ve **ثبت,ثقة , امام"**[215], Ahmed b. Hanbel onun hakkında "Horasan'dan iki adam çıktı: Abdullah b. Mübarek ve Yahya b. Yahya b. Bekr" der ve yine onun ziyadesiyle sika olduğunu söyler. Hasan b. Süfyan"Yahya b. Yahya'nın Yezid b. Zürey'ten rivâyet ederken görünce: Horasan ehlinin reyhanının, Irak ehlinin reyhanından rivâyeti derdik", Abbas b. Mus'ab el-Mervezi **ثقة ,** Ahmed b. Seyyar el-Mervezi "onun hadiste sika, yüzü güzel, sakalı uzun, hayırlı, faziletli ve nefsini koruyan birisi olduğunu" zikreder. Nesâi ise **ثبت, ثقة ,** başka bir yerde de **ثقة, مامون,** der. İbn Hıbban es-Sikat adlı eserinde onun için ilim, din, fazilet, takva ve ibadetleri bakımından zamanının ehillerindendi.[216] Bunun gibi daha birçok muhaddis Yahya b. Yahya'nın sika olduğunu söylemişlerdir. Ebu Zekeriyya künyesiyle bilinen Yahya b. Yahya b. Bekr, Rebiül-evvel ayının başlarında vefat etmiştir.[217]

Hakkında İbn Hacer başta olmak üzere birçok muhaddisin sika, sebt dediği için Yahya b. Yahya'nın adil olduğu, diğer râvilerin ise cerhlerini gerektirecek bir kusurlarının olmadığı tespit edildiğinden dolayı hadisin bu senedinin sahih olduğunu çok rahat bir şekilde söyleyebiliriz.

b) [Ebubekir b. Ebi Şeybe + Züheyr b. Harb + İbn Numeyr] > Süfyan > Züheyr > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Ebubekir b. Ebi Şeybe el-Kufi (Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe (ö. 226/840): Zehebi'nin hafızların seyyidi, ilimde imam olarak zikrettiği, Müsned, Musannef ve Tefsir kitabının sahibi, ailesinden kardeşi, çocuğu, kardeşinin oğlunun ilim ehli olduğu Ebu Bekir b. Ebi Şeybe[218], Süfyan b. Uyeyne, Halid b. Mahled el-Katavani, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Numeyr, Veki' b. Cerrah, Muhammed b. Fudayl ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ebu Davud, İbn Mace, Nesâi (Ahmed b. Ali el-Kâdi vasıtasıyla), Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Sa'd, Ebu Zur'a, Ebu Hatim, Yusuf b. Yakub en-Nisaburi gibi daha

[214] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.378.
[215] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1069.
[216] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.32, s.34-36.
[217] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.378.
[218] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.1, s.122.

birçok kimse rivâyet etmiştir.[219] İbn Hacer onun hakkında "sika, hafız"[220], Zehebi "Hafız"[221], Icli "sika, hafız", Ebu Hatim ve İbn Harraş "sika", Ahmed b. Ebu Bekir ve İbn Maîn "sadık" ifadelerini kullanmışlardır. Ebu Zur'a ise "Ebu Bekir'den daha hafızını görmedim."der. İbn Kanı' "sika, sebt ve Buhari'nin ondan 30 civarında, Müslim'in ise ondan 1540 tane hadis aldığını " söyler. Bunun gibi daha birçok kimse onun hakkında ta'dil ifadelerini kullanmışlardır.[222] İbn Hıbban es-Sikat'ta "mutkîn, hafız, zamanının en hafızı" [223] der. Hakkında birçok ta'dil ifadeleri kullanılan Ebu Bekir b. Ebi Şeybe 235 yılında Muharrem ayında vefat etmiştir.[224]

Züheyr b. Harb b. Şeddad el-Haraşi (ö. 234/849): Hafız, hüccet ve hadis alimlerinden birisi olan, ilim için çok gezen, ilimde derinleşen ve en sonunda Bağdat'ta kalan Züheyr b. Harb b. Şeddad 160 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Ebu Heyseme künyesiyle meşhur olan Züheyr b. Harb b. Şeddad, Cerir b. Abdullah b. Abdülhamid, Süfyan b. Uyeyne, Abdurrezzak, Revh b. Ubade, Veki' b. Cerrah ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ebu Davud, İbn Mace, Ebu Zur'a, Ebu Hatim, İbrahim el-Harbi gibi birçok muhaddis hadis rivâyetinde bulunmuştur.[225] Ebu Davud " **حجة في الرجال** ", İbn Kani' "sika, sebt", İbn Ebi Hatim "sika, sadık", İbn Veddah **" ثقة من الثقا ت "**, İbn Hıbban'da es-Sikat eserinde **ضابت ,متقن** gibi ta'dil ifadelerini hakkında kullanmışlardır.[226] İbn Hacer onun için "sika, sebt"[227], Zehebi "hafız"[228], Yahya b. Maîn "sika", "bir kabileye yeter", Ebu Hatim "sadikun" ifadelerini kullanmışlardır. Yakub b. Ebi Şeybe "Züheyr, Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe'den daha 'sebt' tir." der. Nesâi **"ثقة, مامون"**, Hüseyin b. Fehm "sika, sebt", Ebu Bekir el-Hatib " sika, sebt, hafız, mutkın" gibi ta'dil ifadelerini hakkında kullanmışlardır. Züheyr b. Harb, Halife Cafer el-Mütevekkil zamanında 234 yılında Şaban'ın 7'sinde Perşembe günü vefat etmiştir.[229]

---

[219] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.35-39.
[220] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.540.
[221] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.592.
[222] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.3-4.
[223] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.8, s.358.
[224] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.540.
[225] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.489-490.
[226] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3,s.344.
[227] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.341.
[228] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.407.
[229] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3,s.343.

Muhammed b. Abdullah b. Numeyr (İbn Numeyr) (ö. 234/849): Hafız, Hüccet, Şeyhul-İslam ve lakabı "Irak'ın Yakut'u" olarak bilinen İbn Numeyr 160'lı yıllarda doğmuştur. İlim ve amelin başı ve aynı zamanda Ahmed b. Hanbel'in de akrabası olan İbn Numeyr, Abdullah b. Numeyr (babası), Ebu Muaviye, Süfyan b. Uyeyne, Veki' b. Cerrah, Muhammed b. Bişr gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ebu Davud, İbn Mace, Ebu Hatim, Ebu Zur'a gibi meşhur muhaddisler hadis rivâyetinde bulunmuştur.[230] İbn Numeyr hakkında İbn Hacer "sika, hafız, fazıl"[231], Zehebi "hafız, zahid"[232] der. Ebu Hatim "sika, hadisine ihtiyacın olduğu"[233] Ahmed b. Hanbel "Irak'ın Yakut'u", Ali b. Hasan b. Cüneyd "Kufe'de İbn Numeyr gibi birisini görmedim, çünkü o fehm, zühd, sünnet ve ilimde toplu bir adamdı." der. Icli "sika, hadis ehlinden sayılan", Ebu Dâvud "babasından daha sebt", Nesâi **"ثقة, مامون "**[234], İbn Hıbban "hafız, müttaki, din ve vera ehli"[235] ve bunun gibi daha birçok ta'dil ifadesi onun hakkında kullanılmıştır. Her açıdan faziletli olan muhaddis İbn Numeyr 234 yılında Kufe'de vefat etmiştir.[236]

Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Züheyr b. Harb ve İbn Numeyr hakkında olumsuz herhangi bir cerh ifadesi geçmediği ve üç râvi hakkında da ta'dil ifadelerinin geçtiğini, geriye kalan râviler hakkında da herhangi bir cerh ifadesine rastlanılmadığı tespit edilmiştir. Hadisin bu senedindeki bütün râvilerin güvenilir olmalarından dolayı bu hadisin sahih olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

c) [Yahya b. Yahya + Yahya b. Eyyüb + Kuteybe + İbn Hucr] > (Yahya b. Yahya) > İsmail b. Cafer > Abdullah b. Dinar > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Yahya b. Eyyüb el-Mekabiri (ö. 234/848): Ebu Zekeriyya künyesiyle bilinen Yahya b. Yahya 157 yılında doğmuş. Abid olan Yahya b. Eyyüb, İsmail b. Ca'fer, Abdullah b. Mübarek, Veki' b. Cerrah, Abdullah b. Vehb ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Ebu Davud, Buhari, Nesâi, Ebu Hatim, Ebu Zur'a, Ebu Şuayb el-Harrani gibi birçok muhaddis hadis rivâyetinde

[230] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.455-456.
[231] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.866.
[232] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.191.
[233] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.7, s.307.
[234] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.283.
[235] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.9, s.85.
[236] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.457.

bulunmuştur.[237] Kendisi hakkında İbn Hacer "abid, sika"[238], Zehebi'de aynı şekilde "abid, sika"[239], İbn Kani' "**ثقة , مامون**"[240], Ahmed b. Hanbel " **رجل صالح** ", İbn Medini ve Ebu Hatim "**صدوق**" ifadelerini kullanmışlardır. Ebu Şuayb el-Harrani, Yahya için "Allah'ın seçkin kulu", Musa b. Harun b. Abdullah "Yahya b. Eyyüb ve Süreyc b. Yunus ikisi de salihti." der. Hüseyin b. Muhammed b. Fehm ve Muhammed b. Sa'd "sika, vera ve sünnete bağlı olan bir müslümandı. Sünnete muhalif ve Cehmiliği savunan sözleri ayıplardı." der. Hadis alimlerinin hakkında birçok ta'dil ifadesi kullandığı Yahya b. Eyyüb 234 yılında Rebiülevvel ayında vefat etmiştir.[241]

Kuteybe b. Said b. Cemil es-Sâkfi (ö. 240/854): Zehebi'nin şeyhul-İslam, muhaddis, imam, sika, cevval, rivâyetül-islam olarak zikrettiği Kuteybe b. Sa'id, Belh'in Bağlan köyünde 149 yılında doğmuştur. Ebu Recâ künyesiyle bilinen ve 172 yılında ilim yolculuğuna başlayan Kuteybe b. Sa'id, Mâlik'ten çok rivâyet etmiştir. Kuteybe, Leys, Ebi Avane, Abdullah b. Ziyad, İsmail b. Ca'fer, Abdullah b. Mübarek, Fudayl b. Iyad, Ğunder'de ise Veki' b. Cerrah, Velid b. Müslim, İbn Vehb gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Humeydi, Ahmed b. Hanbel (çok rivayet etmiş), Yahya b. Ma'in, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Buhari, Müslim, Ebu Dâvud, Nesâi, Tirmizi (kitabının çoğunu), Ebu Zur'a, Ebu Hatim gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[242] İbn Hacer onun hakkında" **ثبت , ثقة** "[243], İbn Maîn, Ebu Hatim ve Nesâi "**ثقة ",** Nesâi ayrıyeten " **صدوق** ", İbn Harraş " **صدوق** ", Hakim" **مامون ,ثقة"**, Ahmed b. Seyyar el-Mervezi **" ثبت "**, Müslim b. Kasım el-Horasani **"ثقة "**, Muhammed b. Seyyar el-Ferhayani " **صدوق**", İbn Kattan "onun tedlis ile bilinmediği" der. Buhari ondan 308 hadis, Müslim ise 668 hadis rivâyet etmiştir.[244] Ebu Dâvud, "Kuteybe'nin 216 yılında Bağdat'a gittiğini ve Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Maîn'in onun yanına gittiğini", Muhammed b. Humeyd, " Kuteybe'nin 172 yılında Irak'a vardığını, kendisinin de o sırada 23 yaşında olduğunu" zikreder. Muhammed b. Seyyar el-Ferhayani " Ahmed b. Hanbel, Ebu Hayseme ve Abbas el-Anberi'nin Irak'ta, Humeydi'nin ise Mekke'de ondan

[237] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.238-240.
[238] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1050.
[239] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.362.
[240] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.188-189.
[241] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.240-241.
[242] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.13-15.
[243] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.799.
[244] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.8, s.360-361.

hadis aldığını", ve yine " Amr b. Ali'nin Mina'da Kuteybe ile karşılaştığı ve o esnada Abbas el-Anberi'nin ondan hadis yazdığını, kendisinin ise ondan yazmadığını ve pişman olduğunu" söyler. Nesâi'nin de "230 yılında onun yanına yolculuk yaptığı, tam bir yıl onun yanında kaldığını ve birçok şeyi ondan yazdığını" söyler. Kuteybe'nin Bağlan köyünden ayrılıp Belh şehrine gitmesinin sebebi ise orada Mâlik'in hazır bulunması idi. Yusuf el-Belh'inin orada ondan hadis işittiğini ve daha sonra oradan ayrıldığını söylemektedir.[245] Hakkında birçok ta'dil ifadesi kullanılan Kuteybe b. Sa'id 240 yılının Şaban ayında vefat etmiştir.[246]

Ali b. Hucr b. İyas b. Mukatil es-Sa'di (ö. 244/858): Dedesi sahabi olan ve uzak diyarlara ilim talep etmek için yolculuk yapan, hafız, allame, hüccet olan Ali b. Hucr b. İyas 154 yılında doğmuştur. Künyesi Ebul-Hasan olan Ali b. Hucr, İsmail b. Ca'fer, Abdullah b. Mübarek, Süfyan b. Uyeyne ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesâi gibi daha birçok muhaddis hadis rivâyetinde bulunmuştur.[247] İbn Hacer onun hakkında"sika, hafız "[248], Zehebi "Merv'in hafızı"[249], Muhammed b. Ali b. Hamza el-Mervezi **" حافظ ,فاضل "**, Nesâi "sika, me'mun, hafız", Hatib "sadık, mutkın, hafız ve Merv'in meşhur hadisçisi" der. Ebu Bekir el-A'yun ise şöyle der: "Horasan'ın şeyhleri üç tanedir: 1-Kuteybe b. Sa'id, 2-Muhammed b. Mihran, 3-Ali b. Hucr." Hakim **" ثقة , فاضل ,شيخ "**[250], Muhammed b. Ali " Ali b. Hucr, Bağdat'ta oturuyordu, oradan Merv'e, sonra Zerzem köyüne gitmiştir." Hafız Ebu Bekir, "Ali b. Hucr, Irak'tan ayrılırken 33 yaşında olduğunu söylüyordu. 2 defa daha 33 yıl yaşadığını zikreder." İlmin damarı olan Ali b. Hucr, Mekke, Medine, Irak, Şam, Cezire ve Horasan'da yaklaşık olarak 170 kişi ondan yazmıştır. Özellikle Mihne döneminde Ahmed b. Hanbel gibi etkili olmuş ve kendisi hakkında beyitler yazılmıştır.[251] Hakkında birçok ta'dil ifadesi bulunan, Buhari ve Müslim'in kendisinden 177 tane hadis rivâyet ettiği Ali b. Hucr b. İyas 244 yılında vefat etmiştir.[252]

---

[245] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.16-20
[246] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.134.
[247] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.508-509.
[248] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.691.
[249] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.36.
[250] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.7, s.294.
[251] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.509-511.
[252] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.7, s.294.

İsmail b. Ca'fer b. Ebi Kesir el-Ensari (ö. 180/796): Zehebi'nin "imam, hafız, sika" dediği ve 100 küsur yıllarında doğmuş olan[253], Medine ehlinin kurrası[254] İsmail b. Ca'fer, Abdullah b. Dinar, İsrail b. Yunus, Alâ b. Abdurrahman, Muhammed b. Ebi Harmala, Yezid b. Huzeyfe, Malik b. Enes ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Yahya b. Yahya en-Nisaburi, Ebu Mâmer el-Huzeli, Kuteybe, Yahya b. Yahya el-Mekabiri, Ali b. Hucr ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[255] İbn Hacer onun için "**ثبت, ثقة**"[256], Zehebi " **من ثقات العلماء**"[257], Ahmed b. Hanbel, Ebu Zur'a, Nesâi " **ثقة** ", Yahya b. Maîn "sika olduğu ve ayrıyeten onun İbn Ebi Hazim, ed-Derâverdi ve Ebi Damre'den daha sebt olduğunu" söyler. Muhammed b. Sa'd "onun Medine ehlinden olup, sika olduğunu, Bağdat'a gittiğini bir daha oradan dönmeyip orada vefat ettiğini, hadis sahibi olduğu ve insanların ondan bu hadisleri işittiğini" der. İbn Harraş "**صدوق**"[258], İbn Medînî **"ثقة"**, İbn Ebi Heysem onun için "sika, me'mun, hatası az olan, sadık", Halilî, İrşad adlı kitabında onun sika olduğunu ve Malik b. Enes'le birçok hocasının ortak olduğunu söyler. Hakim de, Halilî'in aynısını zikreder.[259] Cerh ve ta'dil alimlerinin hakkında birçok ta'dil ifadesini kullandığı İsmail b. Ca'fer 180 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.[260]

Hadiste ismi geçen râvilerden Yahya b. Eyyüb, Kuteybe b. Sa'id b. Cemil, Ali b.Hucr b. İyas ve İsmail hakkında cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Geriye kalan diğer râviler hakkında daha önce bilgi verildiği ve sika oldukları zikredilmişti. Hadisin bu senedindeki bütün râvilerin güvenilir olmasından dolayı bu hadisin de sahih olduğunu söylemekte problem olmadığını söyleyebiliriz.

d) [Yahya b.Yahya + Yahya b. Eyyüb + Kuteybe + İbn Hucr] > Yahya > İsmail > Muhammed b. Harmala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** senedi:

---

[253] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.8, s.228.
[254] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.56.
[255] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.57-59.
[256] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.138.
[257] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.407.
[258] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.287.
[259] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.287-288.
[260] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.60.

Muhammed b. Ebi Harmala el-Kureşi (ö. 133/750): Ebu Abdullah künyesiyle bilinen Muhammed b. Ebi Harmala, Salim b. Abdullah, Süleyman b. Yesar, Ebu Seleme, Atâ b. Yesar gibi muhaddislerden hadis almıştır. Kendisinden ise İshak b. Muhammed b. Ebi Harmala, İsmail b. Ca'fer, Süfyan b. Uyeyne, Malik b. Enes gibi birçok muhaddis hadis rivâyetinde bulunmuştur.[261] İbn Hacer onun hakkında **"ثقة "**[262], Nesâi'de onun için "sika" ifadesini kullanır.[263] "İbn Sa'd onun Süleyman b. Yesar'ın katibi olduğunu, kesirul-hadis ile bilindiğini ve Ebu Ca'fer Mansur'un halifeliğinin başlarında vefat ettiğini söylemektedir."[264]

Rivâyetin bu senedinde geçen Muhammed b. Ebi Harmala için İbn Hacer'in sika dediği, diğer râviler hakkında ise daha önce bilgi verildiği ve güvenilir oldukları söylenilmişti. Râviler arasında hoca-talebe ilişkisi açısından da problem olmadığını düşündüğümüzde hadisin bu senedi için sahihtir diyebiliriz.

e) İshak b. İbrahim > Veki' > Hanzala b. Ebi Süfyan > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Ebû Ya'kûb İshak b. İbrahim b. Mahled et-Temimî (İbn Râheveyh) (ö. 238/853): "El-İmamul-Kebir", "Şeyhu'l-Meşrik" ve "Seyyidül-Huffaz" olarak bilinen İshak b. Râheveyh 161 yılında Nîsâbur'da doğmuştur.[265] Ebu Ya'kub künyesiyle bilinen İshak b. Râheveyh, Revh b. Ubade, Süfyan b. Uyeyne, Süleyman b. Harb, Yahya b. Adem, Abdullah b. Vehb, Fudayl b. Iyad, Veki' b. Cerrah gibi 100'den fazla kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesâi, Tirmizi, Ahmed b. Sa'id ed-Darimi, Yahya b. Adem (hocası) ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[266] El-Mizzi, onun hakkında "Müslümanların imamlarından birisi, dinin alimi, hadisin, fıkhın, doğruluğun, veranın, zühdün onda toplandığı bir alim olan", ifadelerini kullandığı İbn Râheveyh'in, Irak, Hicaz, Yemen, ve Şam'a yolculuk yaptığını ve sonra Horasan'a döndüğünü, daha sonra Nîsâbur'da vefatına kadar kaldığını ve orada ilmini ehline yaydığını söyler.[267] İbn

[261] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.25, s.48.
[262] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.835.
[263] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.110.
[264] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.7, s.516.
[265] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.358-359.
[266] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.2, s.373-377.
[267] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.2, s.373.

Hacer onun hakkında **" مجتهد , حافظ ,ثقة "**[268], Zehebi ise **"عالم خراسان ,الامام"**[269] der. Muhammed b. Yahya el-Huzeli "İbn Râheveyh, 199 yılında Bağdat'a giderken onunla arkadaşlık yaptığını ve orada hadis ehli alimlerinin toplandığını ve orada meclisin başında İbn Râheveyh'in olduğunu ve aynı zamanda onun orada hatip olduğunu söyler." Dârimi "Doğruluğuyla doğu ve batının ehli", Ahmed b. Hanbel "İshak bizim yanımızda Müslümanların imamlarının imamıydı", ve başka bir yerde de "Irak'ta onun gibi bilgili birisini bilmiyorum ve tanımıyorum." diyor. Nesâi **" احد الانمة "** ve başka biryerde de **" مامون ,ثقة "**, Ebu Ya'kub onun için "**مامون ,ثقة"**, Sa'id b. Züeyb "İshak gibi daha bilgilisini yeryüzünde görmedim.", Ebu Zur'a "ondan daha hafızını görmedim", Ebu Hatim " Hafıza, itkan, ve selametine şaştığını"[270], ve bunun gibi daha birçok ta'dil ifadesi onun hakkında kullanılmıştır. İbn Hıbban da es-Sikat'ta onun için "fıkıh, ilim, hafıza, kitapların sınıflandırması gibi birçok konuda zamanının ehliydi" der.[271] Birçok şehre ilim için yolculuk yapan ve hafıza olarak zamanının en iyilerinden birisi olan İshak b. İbrahim Nîsâbur'da 238 yılında Şaban ayının ortalarında 77 yaşında iken vefat etmiştir.[272]

Söz konusu bu hadiste İbn Râheveyh için hadis alimlerinin ortak fikrinin adil olduğu görülmektedir. Aynı zamanda hakkında da herhangi bir cerh ifadesi de geçmemektedir. Hadisin diğer râvileri için de cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilginin olmadığını daha önce söylediğimizden dolayı hadisin bu senedi için sahihtir dememiz mümkündür.

f) [Ebu Tahir + Harmala] > İbn Vehb > Yunus > İbn Şihab > Said b. Müseyyeb > **Ebu Hureyre** senedi:

Ahmed b. Amr b. Abdullah (Ebu Tahir) (ö. 250/864): El-Mizzi'nin sika olarak zikrettiği Ebu Tahir, Harmala b. Abdülaziz, Süfyan b. Uyeyne, Abdullah b. Vehb, Muhammed b. İdris eş-Şâfii, Veki' b. Cerrah, Velid b. Müslim ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Ebu Davud, Nesâi, İbn Mace, Ebu Zur'a Ubeydullah b. Abdülkerim er-Razi, Ebu Hatim Muhammed b. İdris er-Razi

[268] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.126.
[269] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.233.
[270] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.2, s.372-376.
[271] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.218.
[272] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.2, s.377.

gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[273] İbn Hacer onun hakkında **"ثقة"**[274], Zehebi **"الامام, الحافظ, الفقيه"**[275], Ebu Zur'a ve Ebu Hatim **" لا باس به "**, Ali b. Hasan b. Halef b. Kudeyd **" صالح, ثبت, ثقة"**, İbn Yunus **" كان فقيها من الصالحين الاثبات"**, Nesâi **"ثقة"**, gibi ifadeler kullanmışlardır.[276] Ahmed b. Amr b. Abdullah 250 yılında Zilka'ide ayının 14.gününde 80 yaşlarında vefat etmiştir.[277]

Harmala b. Yahya b. Abdullah (ö. 243/858): İmam-ı Şafii'nin talebesi olan ve 166 yılında doğan Harmala b. Yahya, Abdullah b. Vehb, Abdullah b. Yusuf et-Tinnisi, Ebu Salih Abdulğaffar b. Davud el-Harrani, Muhammed b. İdris eş-Şafii, Yahya b. Abdullah b. Harmala (babası) ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, İbn Mace, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Osman en-Nesâi (Ebu Hatim ile beraber Mısır'a yolculuk yapan), Hasan b. Süfyan eş-Şeybani, Ebu Zur'a, Ebu Hatim gibi birçok muhaddis hadis rivâyetinde bulunmuştur.[278] İbn Hacer onun hakkında **"صدوق "**[279], Zehebi **"صدوق من اوعية العلم"**[280], Yahya b. Maîn "İbn Vehb'den rivayet edenler içindeki en bilgilisi", Ebu Hatim **" لا يحتج به "**, İbn Adî el-Curcani "Harmala'nın rivâyet ettiği hadisleri araştırdım ve derinlemesine inceledim ondan kaynaklı bir zaafiyet bulamadım." İbn Adî başka bir yerde de "Abdullah b. Muhammed'e onu sordum, bana Harmala zayıftır dedi."[281] Yanındaki bilgilerin çoğunu İmam Şafii'den arz ve sema' yoluyla aldığını söyleyen ve birçok muhaddisin hakkında ta'dil ifadelerini kullandığı Harmala 243 yılında vefat etmiştir.[282]

Abdullah b. Vehb b. Müslim el-Kureşi (ö. 197/812): 125 yılında doğan Abdullah b. Vehb b. Müslim, Davud b. Kays, Süfyan b. Uyeyne, Süleyman b. Bilal, Abdullah b. Müseyyib, Leys b. Sa'd, Malik b. Enes, Velid b. Muğire, Yahya b. Eyyüb el-Mısri, Yunus b.Yezid gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Harmala b.Yahya, Ebu Tahir, Haccac b. İbrahim, Kuteybe b.Sa'id, Abdullah b.Yusuf et-Tinnisi, Vehb b. Beyan, Yahya b.Yahya en-Nisâburi gibi birçok kimse hadis

[273] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.1, s.415-416.
[274] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.96.
[275] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.12, s.62.
[276] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.64.
[277] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.12, s.62.
[278] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.5, s.548-552.
[279] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.229.
[280] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.317.
[281] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.389-390.
[282] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.2, s.230-231.

rivâyetinde bulunmuştur.[283] Cerh ve ta'dil imamlarından İbn Hacer onun hakkında "fakih, sika, hafız, abid "[284], Zehebi **" احد الاعلام "**[285], İbn Maîn ve Ebu Zur'a **" ثقة "**, İbn Sa'd **" ثقة , كان كثير العلم "** gibi ifadeler kullanırlar. Icli "Mısırlı, sika, sünnet ehli, Salih bir adam, âsar sahibi" der. Nesâi " **ليس به باس** ", başka bir yerde de **" ثقة "**, Halilî ise onun hakkında **" ثقة "** der.[286] Hadis alimlerinin hakkında birçok ta'dil ifadelerini kullandığı Abdullah b. Müslim 197 yılında Mısır'da vefat etmiştir.[287]

Yunus b. Yezid b. Mişkan (ö. 159/776): Zehebi'nin "imam, sika ve muhaddis" olarak zikrettiği Yunus b.Yezid b. Mişkan, İbn Şihab, Nafi'(Mevla İbn Ömer), Hişam b. Urve ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Leys b. Sa'id, Yahya b. Eyyüb, Evzai, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Vehb, Süleyman b. Bilal ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[288] İbn Hacer onun hakkında "sika, fakat Zuhri'den gelen rivâyetlerde biraz vehm yaptığını, Zuhri'nin dışındaki rivâyetlerde ise hata yaptığını"[289] söyler. Zehebi **"احد الاثبات"**[290], İbn Mübarek ve İbn Mehdi "onun kitabı sahihtir", Veki' "onun hafızasının kötü olduğunu", Ebu Abdullah " Yunus'un, Zühri'den yaptığı rivâyetlerde çok hata yaptığını", Yahya b. Maîn ve Evzai **" ثقة "** ifadelerini kullanmışlardır. Ahmed b. Salih el-Mısri "Zuhri'nin rivâyetlerinde Yunus'un önüne geçenimiz yoktu, Zuhri Eyle'ye gelince Yunus'un yanına inerdi, Medine'ye de yolculuk yaptığında yine Yunus onunla arkadaşlık yapardı." Icli ve Nesâi onun hakkında **" ثقة "**, Ya'kub b. Şeybe ise "Salihul-Hadis ve Zuhri'nin hadislerinde alimdir." der. Ebu Zur'a **"لا باس به"**, İbn Harraş **" صدوق ",** gibi ifadeler onun hakkında kullanmıştır.[291] Zuhri ile beraber 12 ya da 14 yıl arkadaşlık yaptığını ve onun önde gelen ashabındandı.[292] Yunus b. Yezid h.159 yılında Yukarı Mısır'da vefat etmiştir.[293]

---

[283] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.277-282.
[284] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.556.
[285] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.606.
[286] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.72-74.
[287] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.286.
[288] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.297-298.
[289] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1100.
[290] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.404.
[291] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.32, s.553-556.
[292] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.298.
[293] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.452.

Sa'id b. Müseyyeb b. Huzn el-Kureşi (ö. 92/710): Tabiinlerin Seyyidi olarak bilinen Sa'id b. Müseyyeb Medine'de Hz. Ömer'in hilafetinden 2 yıl sonra doğmuştur. Seyyidut-Tabiin olan Sa'id b. Müseyyeb, Übeyye b. Ka'b, Enes b. Malik, Cabir b. Abdullah, Zeyd b. Sabit, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Osman b. Affan, Ali b. Ebi Talib, Ömer b. Hattab, Ebu Bekir es-Sıddık, Ebu Hureyre, Hz. Aişe gibi birçok önde gelen sahabeden hadis almıştır. Kendisinden ise Zeyd b. Eslem, Salim b. Abdullah, Abdurrahman b. Harmala, Ata b. Ebi Rebah, Amr b. Dinar, Katade b. Diame, Zuhri gibi birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[294] İbn Hacer onun hakkında **" احد العلماء ,الفقهاء الكبار "**, İbn Medini "Tabiinler içerisinde onun kadar geniş ilme sahip olanı bilmediğini"[295] Zehebi ise " imam, alimlerden birisi, seyyidut-tabiin, sika, hüccet, fakih, refiuz-zıkr, ilim ve amelin başı"[296]der. Muhammed b. Yahya b. Habban, Sa'id b. Müseyyeb'in "Zamanında Medine'de ilmin başı olduğu ve fetva verenlerin önde geleni olduğunu" ve **" فقيه الفقهاء"** der. Muhammed b. İshak, Mekhul'den "İlim talebi için her yeri gezdim, İbn Müseyyeb'den daha bilgili birisini görmedim." Süleyman b. Bilal **" افقه التابعين"**, Ahmed b. Hanbel "sika, hayır ehli, tabiinlerin en faziletlisi", İmamı Şafii "Sa'id b. Müseyyeb'in mürselleri bizim yanımızda güzeldi." Icli **"فقيه ,رجل صالح"**, Ebu Medeni "sika, imam", Ebu Hatim "Tabiinler içerisinde onun gibisi yoktu. Ebu Hureyre'nin hadislerinde en güvenilir tabiindi. Menakıbları ve faziletleri gerçekten çoktu." Cerh ve Tad'il imamları bunun gibi hakkında daha birçok ifade kullanmışlardır.[297] Hakkında birçok Alimin ta'dil ifadelerini kullandığı ve Tabiinlerin Seyyidi olarak bilinen Sa'id b. Müseyyeb, Halife Velid b. Abdülmelik zamanında 92 yılında (o yıl birçok fakihin vefatı sebebiyle o yıla "senetül-fukaha" denilmiştir.) vefat etmiştir.[298]

Hadisin senedinde geçen Ahmed b. Amr b. Abdullah, Abdullah b. Vehb b. Müslim ve Sa'id b. Müseyyeb hakkında hadis alimlerince haklarında herhangi bir cerh ifadesi kullanılmamıştır. Yunus b. Yezid b. Mişkan hakkında vehm ve hata yaptığına dair bilgiler olsa da cerh ve ta'dil imamlarının çoğunun hakkında sika ifadelerini kullandığını görmekteyiz. Harmala b. Yahya hakkında zayıf ifadesi

[294] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11, s.67-69.
[295] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.388.
[296] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.444-445.
[297] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11, s.70-75.
[298] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11, s.75.

kullanılmış ancak İbn Hacer başta olmak cerh ve ta'dil imamlarının çoğunun hakkında sika, sadık gibi ifadeler kullandığını görmekteyiz. Hadisin diğer râvisi olan İbn Şihab hakkında daha önce bilgi verildiği ve güvenilir olduğunu göz önünde bulundurmamız gerekir. Aynı zamanda hadisteki râviler arasında bilgi alışverişinin de olduğunu düşündüğümüzde hadisin bu senedi için sahihtir dememizi gerekli kılmaktadır.

g) Yahya b. Yahya > Malik > Yezid b. Huzeyfe > Saib b. Yezid > **Süfyân b. Ebi Züheyr** senedi:

Bu senetle gelen rivâyette yer alan bütün râviler hakkında daha önce bilgi verildiği ve haklarında cerh ifadesini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu senetle gelen hadisin sahih olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

6. İbn Mace'nin (ö. 273/886) es-Sünen'inde,

a) Hişam b. Ammar > Velid b. Müslim > Evzai > Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Hişam b. Ammar b. Nusayr es-Sülemi (ö. 245/859): İmam, hafız, âllame, el-Mukri, Şam ehlinin âlimi ve Şam'ın hatibi olan Hişam b. Ammar 153 yılında doğmuştur.[299] Hişam, Velid b. Müslim, Malik b. Enes, Süfyan b. Uyeyne, Süleyman b. Musa ez-Zühri, Abdullah b. Haris el-Cümehi ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Ebu Davud, Nesâi, İbn Mace, Ebu Zur'a, İshak b. İbrahim b. Ebi Hassan, Ebu Hatim, Velid b. Müslim (hocası), Yahya b. Maîn (kendisinden önce vefat etti) gibi birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[300] Hadis alimlerinin onun hakkında söylediklerinin bir kısmı şunlardır: İbn Hacer **"مقرئ,صدوق ,** yaşlanınca ona hadisler telkin ediliyordu, eski hadisleri daha sahihti."[301] Zehebi **"خطيب دمشق وعالمها ,الحافظ ,المقرئ"**[302], Ebu Hatim **" قد تغير ,صدوق"**, Ebu Davud "Tercih ettiği 400 hadisin aslının olmadığı", İbn Maîn "sika" başka bir yerde de **" كيس كيس"**,

[299] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.420.
[300] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.30, s.243-247.
[301] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1022.
[302] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s337.

Nesâi **" لا باس به "**, Dârekutni **" كبير المحل ,صديق "**,[303] Muaviye b. Salih ve İbrahim b. Cüneyd **"ثقة "**, Icli **" ثقة"**, başka bir yerde de **"صدوق",** Abdan b. Ahmed "Dünya'da onun benzeri yoktur."[304], Yahya b. Maîn "yalancılardan değildir", Mesleme **" صدوق"** dediği nakledilmektedir.[305] Hakkında birçok ta'dil ifadelerinin kullanıldığı Hişam b. Ammar, 245 yılında Muharrem ayının sonlarına doğru Şam'da vefat etmiştir.[306]

Velid b. Müslim ed-Dımaşkı(ö. 194/810): Şam'ın alimi olan Velid b. Müslim, Evzai, İbn Cureyc, Hanzala b. Ebi Süfyan, Abdurrahman b. Numeyr, Hişam b. Hassan ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Hişam b. Ammar, Ahmed b. Hanbel, İshak b. Raheveyh, Ebu Hayseme, Ali b. Hucr ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[307] İbn Hacer onun hakkında şunları kullanmıştır:" sika fakat tedlis ve tesviye çok yaptığını söyler."[308] Zehebi onun hakkında " Meşhur imam, fakat zayıf râvilerden, özellikle de Evzai'den tedlis yaptığını,"[309], "Hafız, Şam ehlinin âlimi, tedlis yaptığını"[310] söylemektedir. Muhammed b. Sa'd **" كثير الحديث , ثقة"**, Ahmed b. Hanbel " Şam hadislerini İsmail b. Ayyaş ve Velid b. Müslim gibi daha iyi rivâyet eden kimse yoktur.", başka bir yerde ise "Şamlılar içerisinde Velid b. Müslim gibi birisini görmedim.", başka bir rivâyette ise " o fazla hata yapandır." demektedir. Ebu Mushir **" من ثقات اصحابنا"** ,başka bir rivâyette ise **" من حفاظ اصحابنا "**, Ebu Hatim **" صالح الحديث"**[311], gibi daha birçok ifade onun hakkında kullanılmıştır. 119 yılında doğan Velid b. Müslim 194 yılında hacca gitmiş. Hacc dönüşü Şam'a varmadan h.194 yılında vefat etmiştir.[312]

Abdurrahman b. Amr el-Evzai (ö. 157/774): Fıkıh ve hadiste zamanında Şam ehlinin imamı olan Abdurrahman b. Amr Şam'da Feradis babının çıkışındaki Evza' mahallesinde oturuyordu.[313] Fakih olan el-Evzai, İshak b. Abdullah, Ata b. Ebi Rebah, Katade, Muhammed b. İbrahim, Nafi' (Mevla İbn Ömer), Zuhri, Yahya b.

---

[303] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.2, s.370.
[304] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.30, s.247-248.
[305] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.53-54.
[306] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.54.
[307] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.151-152.
[308] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1041.
[309] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.2, s.370.
[310] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s355.
[311] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.91-96.
[312] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.98.
[313] el-Mizzi,**Tehzibu'l-Kemal**, c.17, s.308.

Ebi Kesir, Velid b. Hişam gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Malik, Şu'be, Sevri, İbn Mübarek, Abdurrezzak, Yahya b. Sa'id el-Kattan, Abdullah b. Numeyr, Velid b. Müslim ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[314] İbn Hacer onun hakkında **" جليل , ثقة ,فقيه "**[315], Zehebi "Şeyhul-İslam, hafız, fakih, zahid, ilim ve ibadette zamanının başıydı."[316], Abdurrahman b. Mehdi " Hadis imamları dört tanedir: 1-Evzai, 2-Malik, 3-Süfyan es-Sevri, 4-Hammad b.Yezid", başka bir yerde de "Şam'da Evzai gibi sünneti bilen birisi yoktu." ifadelerini kullanmışlardır. Yahya b. Maîn "sika", Ebu Hatim **" امام متبع لما سمع"**, Süfyan b. Uyeyne "Zamanının imamıydı."[317] İsa b. Yunus "hafız", İbn Sa'd "İlim ve Fıkıh'ta sika, me'mun, sadık, fazıl, hayırlı, çok hadis rivâyet eden" gibi değerlendirmeleri Evzai hakkında kullanmışlardır.[318] Hakkında birçok ta'dil ifadelerinin kullanıldığı ve Medine Ehlinin Şeyhi olan Abdurrahman b. Amr, Beyrut'ta h.257 yılında Halife Ebi Ca'fer'in son dönemlerinde vefat etmiştir.[319]

Yahya b. Ebi Kesir et-Tai (ö. 129/746): Ebu Nasr künyesiyle bilinen Yahya b. Ebi Kesir, Enes b. Malik, Ebu Seleme, Hilal b. Ebi Meymune, Abdullah b. Ebi Katade, Urve b. Zübeyr ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Eyyüb es-Sâhteyani, Yahya b. Sa'id el-Ensari, Evzai, Ma'mer b. Raşit, Hişam b. Hassan, Hişam ed-Destuvai, Harb b. Şeddad ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[320] Yahya b. Ebi Kesir'in ilim talebi için 10 yıl Medine'de ikamet ettiği rivâyet edilir.[321] Cerh ve ta'dil imamlarından İbn Hacer onun hakkında **" لكنه , ثبت ,ثقة يدلس ويرسل "**[322], Zehebi "imam, ehadül-â'lami, ibadet eden sebt alimlerden"[323], Eyyüb:"Yahya b. Ebi Kesir gibi yeryüzünde kimse kalmadı." dedi. Ahmed b. Hanbel "Zuhri onunla tartıştığı zaman son söz Yahya'nın sözü olurdu." başka bir yerde de "insanların en sebti idi." der. Ebu Hatim "imam olduğunu, sika râvilerden başka kimseden rivâyet etmediğini", İbn Hıbban "abidlerden idi", Ukeyli "Tedlis ile

[314] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.238-239.
[315] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.593.
[316] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.638.
[317] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.17, s.313-314.
[318] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.240.
[319] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.17, s.315.
[320] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.268.
[321] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.31.
[322] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1064.
[323] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.373-374.

zikrediliyordu."[324] ifadelerini kullanırlar. İlim talebi için 10 yıl Medine'de ikamet eden Yahya b. Ebi Kesir 129 yılında vefat etmiştir.[325]

Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf (ö. 94/713): Hafız ve Medine Alimlerinden biri olan ve h. 20 küsur yıllarında doğan Ebu Seleme, Usame b. Zeyd, Abdullah b. Selam, Hz. Aişe, Ümmu Seleme, Ebu Hureyre, Osman b. Affan, Hassan b. Sabit, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden Urve, Amr b. Dinar, Ömer b.Abdülaziz, Zuhri, Yahya b. Ebi Kesir, Muhammed b. Ebi Harmala ve daha birçok kimse hadis almıştır.[326] İbn Hacer onun için **" ثقة مكثر "**[327], İbn Sa'd **" كثير الحديث, فقيه , ثقة "**, Ebu İshak " Ebu Seleme kendi zamanında İbn Ömer'in kendi zamanındakinden daha hayırlıydı."der. Ebu Zur'a "sika, imam", Malik "Ebu Seleme bizim yanımızda ilim ehli bir adamdı.", Muhammed b. Abdullah, Ebu Seleme'nin Basra'ya yanlarına geldiklerini ve yüzünün sanki Hirakl dinarı olduğunu söyler. Zuhri "Kureyşliler içerisinde deniz olan (ilim açısından) 4 kişi vardır: Urve, İbn Müseyyeb, Ebu Seleme ve Ubeydullah b. Abdullah." Şa'bi "Ebu Seleme Kufe'ye vardı, benim ve bir adamın arasında yürüyordu, geri kalanlar içerisindeki en alimi sordum, bir saat konuşmadı, sonra aranızdaki adamdır dedi." Ebu Seleme'nin Mısır'a Abdülaziz'in yanına gittiği rivâyet edilmektedir. Birçok açıdan faziletli olan Ebu Seleme, Velid'in halifeliği döneminde Medine'de 94 yılında 72 yaşındayken vefat etmiştir.[328]

Hadiste geçen râvilerden Hişam b. Ammar, Evzai, Yahya b. Ebi Kesir ve Ebu Seleme hakkında cerhlerini gerektirecek bir ifadenin geçmemesi onların güvenilir olduklarını göstermektedir. Velid b. Müslim hakkında tedlis yaptığına dair bilgiler mevcut olsa da İbn Hacer başta olmak üzere çoğu hadis aliminin onun hakkında sika ve benzeri ifadeleri kullanması onun güvenilir olduğunu göstermektedir. Râviler arasındaki hoca-talebe ilişkisi bakımından da bir problem görülmediğinden hadisin bu senedi hakkında sahihtir dememiz mümkündür.

[324] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.268-269.
[325] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.510.
[326] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.4, s.287-288.
[327] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1155.
[328] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.4, s.288-290.

b) Ebubekir b. Ebi Şeybe > Halid b. Mahled > Malik b. Enes > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyân b. Ebi Züheyr** senedi:

Halid b. Mahled el-Katavâni (ö. 213/828): Ebul-Heysem künyesiyle bilinen Halid b. Mahled, Süleyman b. Bilal, Muhammed b. Ca'fer b. Ebi Kesir, Malik, İshak b. Hazım el-Medeni, Nafi' b. Ebi Nuaym ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Ebu Davud, Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Süfyan b.Veki' b. Cerrah, İshak b. Râheveyh ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[329] İbn Hacer onun hakkında **" صدوق يتشيع وله افراد "**[330], Zehebi **" صدوق ان شاء الله "**[331], Ahmed b.Hanbel **" له احاديث مناكير "**, İbn Sa'd **" منكر الحديث مفرط التشيع "**, İbn Adî "onun yanında 10 tane münker hadis vardır."der. Cüzcani "Mezhebinin kötü olmasından dolayı ağzı bozuktu." Ebu Hatim **"يكتب حديثه ولا يحتج به"**[332], Yahya b. Maîn **" ما باس به "**, Ebu Davud **" صدوق ولكنه يتشيع "**[333], Icli **" ثقة,ثقة فيه قليل تشيع كثير الحديث"**, Salih b. Muhammed "Hadis'te sika fakat aşırılıkla itham edilmiştir." Ezdi "Hadislerinin bazıları münkerdir, fakat bizim yanımızda sadık ehli birisidir." Osman b. Ebi Şeybe **" صدوق , ثقة "**, İbn Hıbban'da onu Sikat adlı eserinde **" كان يكره "**, dediği ve bunun gibi daha birçok ifade hakkında kullanıldığı görülmektedir.[334] Hakkında birçok cerh ve ta'dil ifadelerinin kullanıldığı Halid b. Mahled 213 yılında vefat etmiştir.[335]

Söz konusu rivâyette Halid b. Mahled hakkında teşeyyu' yaptığı ve münker hadisleri rivâyet ettiği gibi bilgiler mevcuttur. Söz konusu olan râvi Halid b. Mahled'in teşeyyu' yaptığını fakat bunu yaydığına dair bir bilgiye de rastlanılmamıştır. Halid b. Mahled'in aynı zamanda sika olduğuna dair bilgilerin de mevcut olması rivâyet ettiği hadisler için ihtiyatlı davranmamızı gerekli kılmaktadır. Hadiste ismi geçen diğer râviler hakkında ise daha önce bilgi verildiği ve hepsinin de güvenilir olduğu söylenilmişti. Hadiste ismi geçen râviler arasında hoca-talebe açısından da sorun olmadığı tespit edilmiştir. Hadisin bu senedi hakkında her ne

[329] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.116-117.
[330] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.291.
[331] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.1, s.301.
[332] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.1, s.301.
[333] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.8, s.165-166.
[334] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.118.
[335] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.3, s.117.

kadar ihtiyatlı davranmamız gerekir gibi bir durumla karşılaşsak da hadisin bu senedi için sonuç olarak sahihtir dememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz.

7. et-Tirmizi'nin (ö. 279/892) Sünen/Cami'inde,

Ahmed b. Meni' > İsmail b. İbrahim > Eyyüb > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Ahmed b. Meni' b. Abdurrahman el-Beğavi (ö. 244/859): Ebu Ca'fer künyesiyle bilinen ve 160 yılında Bağdad'ta dünyaya gelen Ahmed b. Meni', İsmail b. İbrahim (uleyye), Hammad b. Halid el-Ğeyyat, Revh b. Ubade, Süfyan b. Uyeyne, Abdullah b. Mübarek, Ebu Nuaym Fadl b. Dukeyn, Muhammed b. Ubeyd et-Tanakısi, Veki' b. Cerrah ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Ebu Davud, Nesâi, İbn Mace, Tirmizi, Ebu Yâ'lâ Ahmed b. Ali, Muhammed b. İshak es-Serrac ve daha birçok muhaddis hadis rivâyetinde bulunmuştur.[336] İbn Hacer onun hakkında "sika, hafız"[337], Zehebi "hafız ve müsnedin sahibi"[338], Nesâi ve Salih b. Muhammed el-Bağdadi **"ثقة"**[339] gibi değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Ebu Hatim er-Razi **" صدوق "**, Dârekutni **"لاباس به"**, Mesleme b. Kasım ve Hebbetullah es-Sıczi ise onun hakkında **"ثقة"**[340] derler. Künyesi Ebu Ca'fer olan Ahmed b. Meni' 244 yılında Şevval ayında vefat etmiştir.[341]

İsmail b. İbrahim b. Miksem el-Esedi (ö. 193/809): İmam, hafız, allame, sebt olan ve 110 yılında Hasan-ı Basri'nin vefat ettiği yılda doğan[342] İsmail b. İbrahim, Eyyüb b. Ebi Temime, Süfyan es-Sevri, Şu'be b. Haccac, Malik b. Enes, Mâmer b. Raşit, Hişam ed-Destuvai gibi birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Meni' el-Beğavi, İshak b. Raheveyh, Züheyr b. Harb, Şu'be b. Haccac (aynı zamanda hocasıdır), Kuteybe b. Sa'id, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Yahya b. Eyyüb el-Mekabiri, Yahya b.Maîn, Yahya b.Yahya en-Nisâburi gibi birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[343]

---

[336] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.1 s.495-496.
[337] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.100.
[338] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.204.
[339] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.1, s.496-497.
[340] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.84.
[341] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.1, s.497
[342] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.107.
[343] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.23-27.

Çocuklarından Müslim'in hocası, Nesai'nin hocası olanlar olduğu gibi aynı zamanda Cehmiyye fikrini ve Kur'an'ın Mahluk olduğunu savunan İbrahim b. İsmail adında bir oğlu da vardır.[344] Ebu Bişr künyesiyle bilinen İsmail b. İbrahim hakkında İbn Hacer "sika, hafız"[345], Zehebi **" حجة ,امام "**[346], Şu'be **"ريحانة الفقهاء "**, başka bir yerde de **" سيد المحدثين "** demektedir. Ebu Bekir b. Ebi-l Esved Ğundur'dan şöyle rivâyet eder "Hadis'te İsmail b.Uleyye'nin önüne geçen yoktu." Yahya b. Maîn **" ثقة مامون ,تقيا , ورع , مسلم ,صدوق "**, Kuteybe "hafızlar dört tanedir: İsmail b. Uleyye, Abdulvaris, Yezid b. Zurey',Vuheyb ", Nesâi **" ثبت ,ثقة "**, Muhammed b.Sa'd **" ثبت في الحديث ,ثقة , حجة"**[347], gibi ifadeler kullanılmıştır. Hakkında bunun gibi daha birçok ta'dil ifadelerinin kullanıldığı İsmail b. İbrahim 193 yılında Zilkaide'nin 13'ü Salı günü Bağdat'ta vefat etmiş ve orada defnedilmiştir.[348]

Eyyüb b. Keysan es-Sahtiyani (ö. 131/748): Abdullah b. Abbas'ın vefat ettiği 68 yılında doğan, Tabiin'in küçüklerinden sayılan[349] ve evi Basra'da olup orada yaşayan Eyyüb b. Keysan, Hasan-ı Basri, Zekvan Ebi Salih es-Semman, Ata b. Ebi Rebağ, Amr b. Dinar, Katade b. Diame, Zuhri, Nafi', Yahya b. Ebi Kesir ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İsmail b. İbrahim (Uleyye), Süfyan es-Sevri, Süfyan b. Uyeyne, Şu'be b. Haccac, Amr b. Dinar (hocası), Katade (hocası), Malik b. Enes, Mâmer b. Raşit, Hişam ed-Destuvai, Yahya b. Ebi Kesir ve daha birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[350] Ebu Bekir künyesiyle bilinen Eyyüb b. Keysan hakkında Cerh ve Ta'dil imamları şöyle demişlerdir. İbn Hacer "sika, sebt, hüccet, fakih ve abidlerin büyüklerinden olan"[351], Zehebi " imam, hafız, seyyidül-ûlema"[352], Meymun Ebi Abdullah**"سيد الفتيان"**, Ca'd Ebi Osman, Hasan'dan "Eyyüb Basra ehlinin gençlerinin seyyididir." Şu'be **"سيد الفقهاء"**, başka bir yerde de "Eyyüb, Yunus b. Ubeyd ve İbn Avn gibi birisini görmedim." İsmail b.Uleyye "Basra'nın hafızlarından", Yahya b. Maîn "sika, İbn Avn'dan daha 'sebt' idi." Muhammed b. Sa'd **" ثقة , ثبتا في الحديث ,ثقة , جامعا كثير العلم , عدل , حجة "**, Ebu Hatim **" لا يسؤل عن مثله , ثقة ",**

[344] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.112-113.
[345] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.136.
[346] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.243.
[347] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.275-277.
[348] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.31.
[349] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.16.
[350] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.457-460.
[351] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.160.
[352] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.15.

Nesâi **"ثبت,ثقة "**, dediği ve bunun gibi hakkında daha birçok ta'dil ifadelerinin de kullanıldığını görebilmekteyiz.[353] Hadis imamları tarafından hakkında birçok ta'dil ifadelerinin kullanıldığı Eyyüb b. Keysan Basra'da 131 yılında "Ta'un'un"[354] olduğu zamanda 63 yaşında vefat etmiştir.[355]

Abdullah b. Ömer kanalıyla gelen bu hadiste Ahmed b. Meni', İsmail b. İbrahim ve Eyyüb b. Keysan hakkında cerhlerini gerektirecek bir ifade geçmediği tespit edilmiştir. Hadisin diğer râvileri hakkında daha önce bilgi verilmiş ve güvenilir oldukları zikredildiğinden hadisin bu senedi için rahatlıkla sahihtir diyebiliriz.

8. en-Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünen'inde,

a) Süveyd b. Nasr b. Süveyd > Abdullah b. Mübarek > Hanzala > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Süveyd b. Nasr b. Süveyd el-Mervezi (ö. 240/855): Ebu-l Fadl künyesiyle bilinen Süveyd b. Nasr, Abdullah b.Mübarek, Süfyan b.Uyeyne el-Mekki, Abdülkerim b. Dinar gibi birkaç kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Tirmizi, Nesâi, İshak b. İbrahim, Muhammed b. Akil el-Firyani gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[356] İbn Hacer onun hakkında "sika"[357], Zehebi "sika"[358], "imam, muhaddis"[359], Nesâi ve Mesleme "sika", gibi ifadeler kullanmışlardır.[360] İbn Hıbban da es-Sikat adlı eserinde onun için **"متقنا"** ifadesini kullanmıştır.[361] Nesâi'nin hocalarından olan Ebu-l Fadl 240 yılında Merv'de vefat etmiştir.[362]

---

[353] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.3, s.460-463.
[354] Kitlesel ölümlere sebep olan veba hastalığı. Sözlükte "yaralamak, ayıplamak, kusurlu görmek" anlamlarındaki ta'n kökünden türeyen tâûn bazı dilcilere göre bulaşıp yayılan her hastalığın adıdır. Tâunu vebanın bir türü kabul eden İbn Kayyim el-Cevziyye'ye göre her tâun vebadır, ancak her veba tâun değildir. Nükhet VARLIK, **DİA**, c.40, s.175.
[355] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.24.
[356] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.280.
[357] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.425.
[358] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.473.
[359] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.3, s.408.
[360] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.280.
[361] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.8, s.295.
[362] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.3, s.409.

Abdullah b. Mübarek b. Vadıh el-Hanzali (ö. 181/797): Ümmetin meşhur alimlerinden birisi ve İslamın hafızlarından olan Abdullah b. Mübarek b. Vadıh, Harmala b. İmran, Hanzala b. Ebi Süfyan, Süfyan es-Sevri, Süfyan b.Uyeyne, Halid b. Sa'id, Şu'be b. Haccac, Evzâi, Leys b. Sa'd, Malik b. Enes, Mâmer b. Raşit, Nafi', Hişam b. Ebi Abdullah ed-Destuvai, Yahya b. Eyyüb ve bunun gibi yüzden fazla kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Meni' el-Beğavi, Ca'fer b. Süleyman (kendisinden büyük), Süfyan es-Sevri (hocası), Süfyan b.Uyeyne (hocası), Süveyd b. Nasr, Ali b. Hucr, Nesâi, Fudayl b. Iyad (kendisinden büyük), Kuteybe b. Sa'id, Ma'mer b. Raşit (hocası), Mekki b. İbrahim, Yahya b. Eyyüb el-Mekabiri, Yahya b. Maîn ve bunun gibi yüzden fazla kişi hadis rivâyetinde bulunmuştur.[363] İbn Hacer onun hakkında "sika, sebt, fakih, alim, cevvad, mücahid, hayırlı hasletlerin onda toplandığı"[364], Zehebi ise "horasan şeyhi"[365] der. Ebu Usame "Abdullah b. Mübarek gibi Şam, Mısır, Yemen, Hicaz gibi yerlerde ilim talep edeni görmedim." Abdullah b. Osman "Abdullah b. Mübarek'in ilk olarak 141 yılında Irak'a gittiğini", Abdurrahman b. Mehdi "İmamların 4 tane olduğunu bunlardan birisinin de Abdullah b. Mübarek olduğu", Şuayb b. Harb "Hiçbir adamla karşılaşmadım ki Abdullah b. Mübarek ondan daha faziletli olmasın" demektedir. Ahmed b. Hanbel "İbn Mübarek zamanında onun gibi ilim talep eden yoktu. Yemen'e, Mısır'a, Şam'a, Basra'ya ve Kufe'ye yolculuk yaptığını, ilim râvilerinden olduğu, büyük ve küçüklerden hadis yazdığı, hadis sahibi ve hafız olduğu", İshak b. Muhammed b. İbrahim "fakih, alim, abid, zahid, cömert, şücca' (kahraman), şair", Ebu İshak el-Fezari "İmamu-l Müslimin", Sellam b. Ebi Muti' "Doğu'da ondan sonra gelenler içerisinde onun gibi birisi yoktu.", Yahya b. Maîn "Allah için hadis rivâyet edenler içinde 6 kişiden başkasını görmedim. İbn Mübarek de bunlardan birisidir.", başka biryerde de **" كيس, ثقة , عالم , صحيح الحديث, مستثبت "** gibi ifadeler hakkında kullanmışlardır. Ebu Vehb Muhammed b. Müzahim ise şöyle der: "Abdullah b. Mübarek'e babasından 600 bin dirhem para varis kalmıştı, 450 veya 460 bin dirhemi ilim talebi ve hayırlı yerlerde infak etmiştir. Vefat ettiğinde 90 bin dirhemi kalmıştı." Muhammed b. Sa'd "ilim talebi için Irak, Hicaz, Şam, Mısır, Yemen ve daha birçok yere yolculuk yapmıştır. Sika, me'mun, imam, hüccet, kesiru-l hadis gibi hakkında birçok ifade

[363] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.6-14.
[364] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.540.
[365] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.591.

kullanmıştır."[366] Bunun gibi hakkında daha birçok ta'dil ifadelerinin kullanıldığı, fazilet ve menâkıblarının çok fazla olduğu Abdullah b. Mübarek 118 yılında doğup 181 yılında vefat etmiştir.[367]

Hadis imamlarının Süveyd b. Nasr ve Abdullah b. Mübarek hakkındaki değerlendirmelerine baktığımızda hemen hemen hepsinin iki râvi hakkında sika olduklarını söylemeleri ve senette bulunan ve daha önce bilgileri verilen râvilerin hadis imamlarınca güvenilir oldukları daha önce zikredilmişti. Aynı zamanda senette geçen râvilerin haklarında cerh ifadelerinin de geçmemesinden dolayı bu hadis için sahihtir ifadesini kullanmamızda bir sakınca olmadığını söyleyebiliriz.

b) Ali b. Hucr b. İyas b. Mukatil > İsmail b. Cafer > Yezid b. Huzeyfe > Saib b.Yezid > **Süfyan b. Ebi Züheyr** senedi:

Hadiste geçen bütün râviler hakkında daha önce bilgi verildiği ve hepsinin sika oldukları ve hiçbir râvi hakkında da cerh ifadelerinin geçmediği göz önünde bulundurulursa bu hadisin senedi için sahihtir dememiz mümkündür.

c) Abdulcabbar b. Ala' > Süfyan > Zuhri > Salim > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Abdülcebbar b. Ala' el-Attar (ö. 248/862): "İmam, muhaddis ve sika"[368] olan Abdülcebbar b. Ala', Süfyan b. Uyeyne, Mervan b. Muaviye, Veki' b. Cerrah ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Tirmizi, Nesâi, Ebu Hatim, İbn Huzeyme, İshak b. İbrahim gibi birçok muhaddis rivâyette bulunmuştur.[369] Ebu Bekir künyesiyle bilinen Abdülcebbar b. Ala' hakkında İbn Hacer **" لاباس به "**[370], Zehebi **"سريع القراءة , ثقة"**[371], Icli **" ثقة "**[372], Nesâi **" ثقة ",** başka bir yerde de **"لاباس به"**, Ebu Hatim "salihu-l hadis ", başka bir yerde ise "şeyh", İbn Hıbban **" متقنا "**, İbn Huzeyme " Kıraat'ta ondan daha hızlısını görmedim." Ahmed b.

[366] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.16, s.14-24.
[367] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.5, s.386.
[368] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.401.
[369] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.104.
[370] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.563.
[371] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.612.
[372] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.104.

Hanbel **" حسن الاخذ "**, gibi ifadeler kullanmışlardır.[373] Abdülcebbar b. Ala' 248 yılında Cemaziyel-evvel ayının başında Mekke'de vefat etmiştir.[374]

Söz konusu rivâyette yer alan râvilerden birisi olan Abdülcebbar b. Alâ için hadis alimlerinin sika ifadelerini kullandıklarını geri kalan râviler hakkında ise daha önce bilgi verildiği ve sika oldukları zikredilmişti. Hadisin bu senedinde geçen bütün râviler hakkında herhangi bir cerh ifadesine rastlanılmadığından dolayı bu senetle gelen hadis için sahihtir diyebiliriz.

d) Vehb b. Beyan > İbn Vehb > Yunus > İbn Şihab > Said b. Müseyyeb > **Ebu Hureyre** senedi:

Vehb b. Beyan b. Hayyan el-Vasıtı (ö. 246/860): Mısır'da doğan Vehb b. Beyan, Süfyan b. Uyeyne, Abdullah b.Vehb, Muhammed b. Ubeyd et-Tanakısi, Yahya b. Sa'id el-Kattan gibi birkaç kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Ebu Dâvud, Nesâi, Ahmed b. İbrahim, Ahmed b. Yahya b. Halid gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[375] Cerh ve Ta'dil imamlarından İbn Hacer onun hakkında "sika, abid"[376], Zehebi "sika"[377] Mesleme **" رجل صالح , ثقة "**[378], Ebu Hatim **" صدوق, لا باس به"**, Nesâi **" ثقة "** demiştir. Ebu Sa'id b. Yunus, Vehb b. Beyan'ın 246 yılında Rebiul-evvel ayında vefat ettiğini söylemektedir.[379]

Hadisin bu senedinde geçen Vehb b. Beyan hakkında kullanılan ifadeler onun güvenilir olduğunu göstermektedir. Hadisin diğer râvileri hakkında ise daha önce güvenilir olduklarına dair bilgiler verildiğinden ve senetteki râviler arasında da hoca-talebe açısından da bir problem olmadığından dolayı hadisin bu senedi hakkında sahihtir dememiz mümkündür.

e) Ali b. Ebi Hucr > Süfyan > İsmail b. Cafer > Muhammed b. Harmala > Salim b. Abdullah > **Abdullah b. Ömer** senedi:

---

[373] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.104.
[374] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.402.
[375] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.160.
[376] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1043.
[377] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.356.
[378] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.160.
[379] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.119.

Bu senette geçen bütün râviler hakkında daha önce bilgi verildiği haklarında cerh ifadelerini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmadığını söylememiz mümkündür. Dolayısıyla hadisin bu senedi için sahihtir dememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz.

1.2.3. Birinci Hadisin İsnâdlarının Değerlendirilmesi

Söz konusu birinci hadis Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer ve Süfyan b. Ebi Züheyr isnadıyla bize gelmiştir. Kısacası sahabe tabakasından üç sahabi tarafından rivâyet edilmiştir. Diğer tabakalarda ise bu sayı giderek artmıştır. Dolayısıyla araştırmamız kapsamına giren birinci hadis senet sayısı itibariyle "Meşhur Hadis" olmaktadır.

Zikrettiğimiz hadis için çalışma alanımıza giren sekiz tane kaynak tespit edilmiş olup bu kaynaklarda toplamda ise otuz dört rivâyete ulaşılabilmiştir. Hadislerin tamamı için sarahaten merfu dememiz mümkündür. Râvilerin vefat tarihleri itibarıyla aralarında bilgi alışverişi mümkün göründüğünden ittisal yönünden de bir probleme rastlanılmamıştır. Bu otuz dört rivâyetin tamamında sıhhat problemine rastlanılmadığından dolayı bu rivâyetler senet açısından sahih olarak kabul edilmiştir.

1.3. İKİNCİ HADİS … من اتخذ كلبا LAFZIYLA GELEN RİVÂYETLER

1.3.1. Hadisin Kaynakları

Köpek edinme ile ilgili olarak "İkinci Hadis" olarak değerlendireceğimiz **من اتخذ كلبا** lafzıyla gelen hadisler, Abdullah b. Ömer (ö. 73/685), Ebu Hureyre (ö. 57/669) ve Abdullah b. Muğaffel (ö. 59/670) kanalıyla bizlere ulaşmaktadır.

1.3.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri

İkinci hadisimiz olarak değerlendireceğimiz "**من اتخذ كلبا** lafzıyla gelen hadis", hadis kaynaklarımız arasında öncelikle Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'i, Müslim'in (ö. 261/874) Sahihi, Ebu Dâvud (ö. 275/888), Tirmizi (ö.279/892) ve Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünen'lerinde yer almaktadır. Bu çalışmamızda hadisin bütün tarikleri araştırılıp, ortak bir metne ulaşılacak ve bununla beraber rivâyetin farklı yollarıyla gelen lafız farklılıkları da ortaya çıkarılacaktır.

Çalışmamızda hadislerin rivâyet tariklerini incelerken müelliflerin vefat tarihleri esas alınarak kronolojik olarak ele alınacaktır.

İkinci hadisin kaynaklarda geçen rivâyet tariklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1.Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'inde, yer alan rivâyetler:

a) **حَدَّثَنَا يَزِيدُ، أَخْبَرَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْحَكَمِ الْبَجَلِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا غَيْرَ كَلْبِ زَرْعٍ أَوْ ضَرْعٍ أَوْ صَيْدٍ نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

Yezid > Hemmam b.Yahya > Katade > Ebu Hkem El-Beceli > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya davarları koruma dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[380]

b) **حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»**

[380] Ahmet b.Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n.4813, s.354.

Yahya > Ubeydullah > Nafi > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."*[381]

c) **حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْحَكَمِ، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يُحَدِّثُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ زَرْعٍ، أَوْ غَنَمٍ، أَوْ صَيْدٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

Muhammed > Şube > Katade > Ebu Hakem El-Beceli > **Abdullah b.Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."*[382]

d) **حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَأَيُّوبُ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ، انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»**

Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Salim > **Abdullah b. Ömer,** Eyyüb > Nafi > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün sevabından iki kırat eksilir."*[383]

e) **حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ أَوْ مَاشِيَةٍ: نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ "**

Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü(çoban)dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."*[384]

f) **حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يُحَدِّثُنَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا، لَيْسَ بِكَلْبِ زَرْعٍ، وَلَا صَيْدٍ، وَلَا مَاشِيَةٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ» ، قَالَ سُلَيْمٌ: وَأَحْسَبُهُ قَدْ قَالَ: «وَالْقِيرَاطُ مِثْلُ أُحُدٍ»**

---

[381] Ahmet b.Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n.5173, s.374.
[382] Ahmet b.Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n.5505, s.392.
[383] Ahmet b.Hanbel, **Abdullah b. Ömer**, h.n.6342, s.441.
[384] Ahmet b.Hanbel, **Ebu Hureyre**, h.n.7621, s.527.

Affan > Selim b.Hayyan > Hayyan > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."* Süleym onun: "Kırat Uhud Dağı gibidir." diyeceğini zannettim.[385]

g) **حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ عَطِيَّةَ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَسَنَ، عَنِ الرَّجُلِ يَتَّخِذُ الْكَلْبَ فِي دَارِهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُغَفَّلٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

Abdussamed > Hakem b. Atiyye > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim bir köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."*[386]

h) **حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، أَوْ كَلْبِ غَنَمٍ، أَوْ كَلْبِ زَرْعٍ، فَإِنَّهُ يُنْتَقَصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

Muhammed b. Cafer > Avf > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü(çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksiltilir."*[387]

ı) **حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، وَلَا زَرْعٍ، وَلَا غَنَمٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

Said b. Amir > Said > Katade > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[388]

2.Müslim'in (ö.261/874) Sahih'inde yer alan rivâyetler:

a) **حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَابْنُ بَشَّارٍ، وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا، إِلَّا كَلْبَ زَرْعٍ، أَوْ غَنَمٍ، أَوْ صَيْدٍ، يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

---

[385] Ahmet b.Hanbel, **Ebu Hureyre**, h.n.8547, s.585.
[386] Ahmet b.Hanbel, **Abdullah b. Muğaffel**, h.n.20564, s.1466.
[387] Ahmet b.Hanbel, **Abdullah b. Muğaffel**, h.n.20568, s.1466.
[388] Ahmet b. Hanbel, **Abdullah b. Muğaffel**, h.n.20576, s.1466.

[Muhammed b. Müsenna + İbnu Beşşar] > Muhammed b. Cafer > Şube > Katade > Ebil-Hakem > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[389]

b) حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ صَيْدٍ، أَوْ زَرْعٍ، انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»، قَالَ الزُّهْرِيُّ: فَذُكِرَ لِابْنِ عُمَرَ قَوْلُ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقَالَ: «يَرْحَمُ اللهُ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ صَاحِبَ زَرْعٍ»

Abdullah b. Humeyd > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Abdullah b. Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."* **Zuhri**: Ebu Hureyre'nin sözü İbn Ömer'e hatırlatıldığı zaman İbn Ömer*"* Allah Ebu Hureyre'ye rahmet etsin, çünkü o ziraat sahibi idi**.***"* dedi.[390]

c) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ يَعْنِي ابْنَ زِيَادٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سُمَيْعٍ، حَدَّثَنَا أَبُو رَزِينٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا، لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، وَلَا غَنَمٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»

Kuteybe b. Said > Abdulvahid b. Ziyad > İsmail b. Sümey' > Ebu Rezin > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[391]

3. Ebu Davud'un (ö. 275/888) Sünen'inde,

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»

[389] Müslim, **Müsakat**,10, h.n.56, s.503.
[390] Müslim, **Müsakat**, 10, h.n.58, s.504.
[391] Müslim, **Müsakat**, 10, h.n.60, s.504.

Hasan b.Ali > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."*[392]

4. et-Tirmizi'nin (ö. 279/892) Sünen/Cami'inde,

حَدَّثَنَا الحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الحُلْوَانِيُّ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ، قَالُوا: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلاَّ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، أَوْ صَيْدٍ، أَوْ زَرْعٍ، انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ.

[Hasan b. Ali El-Hulvani + başka birisi] > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme b. Abdurrahman > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."*[393]

5. en-Nesai'nin (ö. 303/915) Sünen'inde yer alan rivayetler:

a) **أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى، وابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، ومُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَوْفٍ، عَنْ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ أَوْ زَرْعٍ نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

Muhammed b.Beşşar > [Yahya + İbn Ebi Adiyy + Muhammed b.Cafer] > Avf > Hasan > **Abdullah b.Muğaffel** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün sevabından bir kırat eksilir."*[394]

b) **أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَنْبَأَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ أَوْ مَاشِيَةٍ نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ»**

[392] Ebu Davud, **Sayd**, 21, h.n.2844, s.363.
[393] Tirmizi, **el-Ahkâm vel-Fevâid**, 4, h.n.1490, s.316.
[394] Nesâi, **Sayd ve Zebaih**, 14, h.n.4288, s.586.

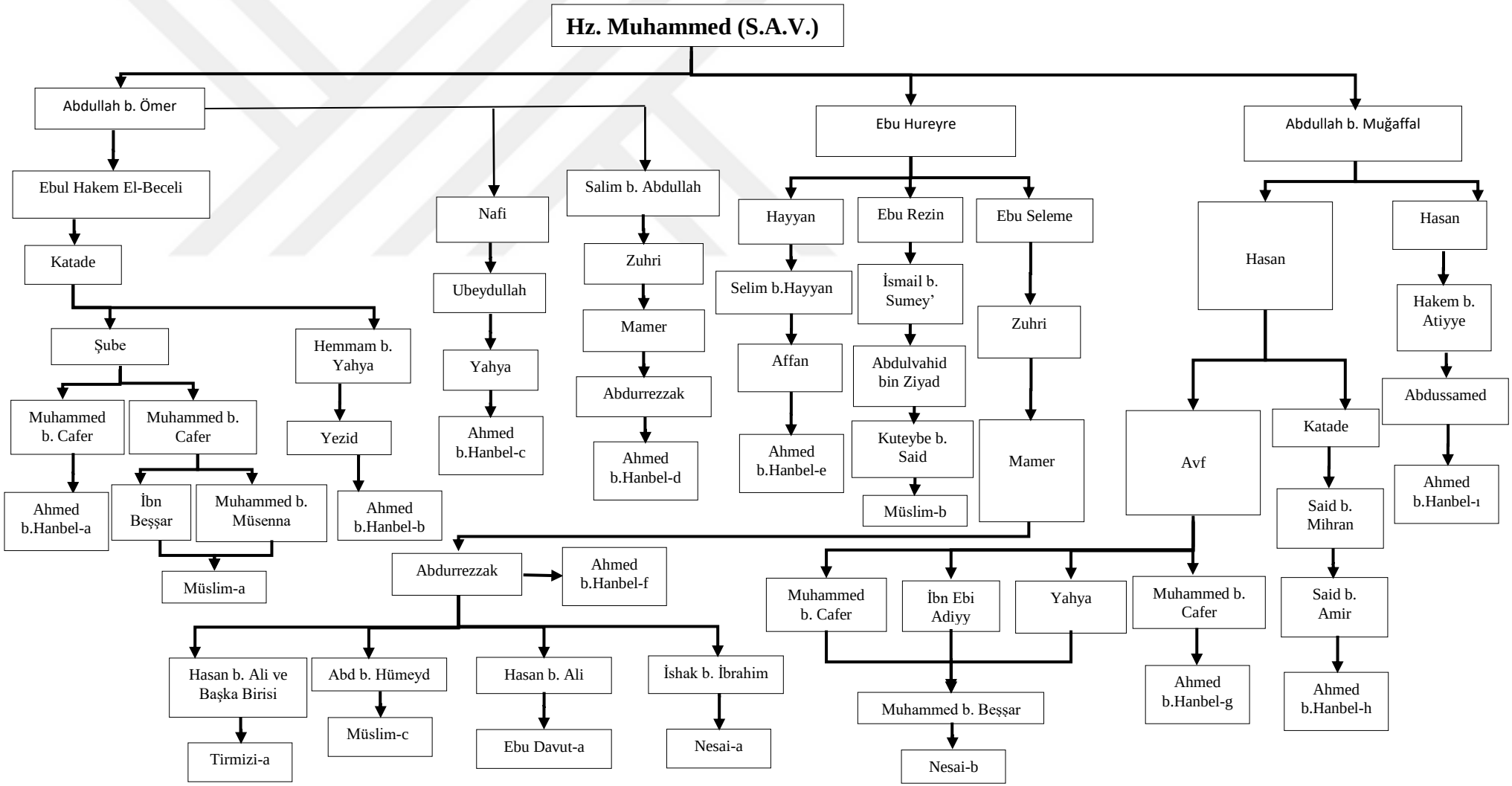
İshak b.İbrahim > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[395]

1.4. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.4.1. Sened Ağı

Hadîsin sened ağını oluşturuken araştırmamızın kapsamında yer alan kaynaklardaki tüm senet ve râvilerini açık ve anlaşılır bir şekilde şematize edip ortaya koymaya çalışacağız ve ona göre hareket edeceğiz.

[395] Nesâi, **Sayd ve Zebaih**, 14, h.n.4289, s.586.

Hz. Muhammed (S.A.V.)
Abdullah b. Ömer
Ebul Hakem El-Beceli
Katade
Şube
Muhammed b. Cafer
Muhammed b. Cafer
Ahmed b.Hanbel-a
İbn Beşşar
Muhammed b. Müsenna
Müslim-a
Hemmam b. Yahya
Yezid
Ahmed b.Hanbel-b
Nafi
Ubeydullah
Yahya
Ahmed b.Hanbel-c
Salim b. Abdullah
Zuhri
Mamer
Abdurrezzak
Ahmed b.Hanbel-d
Abdurrezzak
Ahmed b.Hanbel-f
Hasan b. Ali ve Başka Birisi
Tirmizi-a
Abd b. Hümeyd
Müslim-c
Hasan b. Ali
Ebu Davut-a
İshak b. İbrahim
Nesai-a
Ebu Hureyre
Hayyan
Selim b.Hayyan
Affan
Ahmed b.Hanbel-e
Ebu Rezin
İsmail b. Sumey'
Abdulvahid bin Ziyad
Kuteybe b. Said
Müslim-b
Ebu Seleme
Zuhri
Mamer
Muhammed b. Cafer
İbn Ebi Adiyy
Yahya
Muhammed b. Beşşar
Nesai-b
Abdullah b. Muğaffal
Hasan
Avf
Muhammed b. Cafer
Ahmed b.Hanbel-g
Katade
Said b. Mihran
Said b. Amir
Ahmed b.Hanbel-h
Hasan
Hakem b. Atiyye
Abdussamed
Ahmed b.Hanbel-ı

1.4.2.Sened Tenkîdi

Köpek edinme ile ilgili zikrettiğimiz ikinci hadis Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Muğaffel ve Ebu Hureyre kanalıyla gelmiştir. Cerh ve ta'dil incelemesi yapılırken daha önce de söylediğimiz gibi Sahâbe udul olarak kabul edilecektir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu hadisi Ebu Hureyre'den Ebu Rezin, Hayyan b. Bistam ve Ebu Seleme, Abdullah b. Ömer'den Salim b. Abdullah, Ebu-l Hakem el-Beceli ve Nafi', Abdullah b. Muğaffel'den ise sadece Hasan-ı Basri rivâyet etmiştir. Değişik rivâyetlerde ismi geçen râviler hakkında bir defa bilgi verilecek olup ikinci defa, yani başka bir hadiste ismi geçiyorsa hakkında bilgi verilmeyecektir.

1.Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'inde,

a) Yezid > Hemmam b. Yahya > Katade > Ebu Hakem El-Beceli > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Yezid b. Harun b. Zadi el-Vasitı (ö. 206/822): "Buhara asıllı olan ve 118 yılında doğan ve Zehebi'nin hakkında "imam, lider, Şeyhu-l İslam, hafız, ilim ve amelin başı, sika, hüccet" dediği"[396] Yezid b. Harun, Cerir b. Hazım, Süfyan es-Sevri, Selim b. Hayyan, Şu'be b. Haccac, Malik b. Enes, Hişam ed-Destuvai, Hemmam b. Yahya ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Meni' el-Beğavi, Züheyr b. Harb, Muhammed b. İsmail b. Uleyye, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Yahya b. Maîn ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[397] İbn Hacer onun hakkında **" عابد , متقن , ثقة "**[398], Zehebi **"احد الاعلام"**[399],Ahmed b. Hanbel "hadis'te hafız, sahihu-l hadis", İbn Medini " 'sika' olanlardandır, ondan daha hafızını görmedim." der. İbn Maîn **"ثقة "**, Icli "sika, sebt ve abid", Ebu Bekir b. Ebi Şeybe " Yezid'ten hafıza olarak daha kabiliyetli birisini görmedim." Ebu Zur'a "hafızası ve kabiliyeti çok iyi olan", Ebu Hatim "sika, imam, sadık, benzerinin sorulamayacağı", Hüşeym ise şöyle der: "Basralılar içinde Yezid gibi birisi yoktur." Yahya b. Yahya "Irak'ta dört hafızın olduğu ve bunlardan birisinin de Yezid olduğu", İbn Sa'd "sika, kesiru-l hadis", İbn Hıbban es-Sikat'ta

[396] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.358.
[397] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.32, s.262-266.
[398] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1084.
[399] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.391.

"Allah'u tealanın hayırlı kullarından, hadis hafızı", Za'ferani "Yezid'ten daha hayırlı birisini görmedim.", Ya'kub b. Şeybe "sika, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma ile bilinen", İbn Kanı' **" مامون , ثقة "**, gibi birçok ifade hakkında kullanılmıştır.[400] Cerh ve ta'dil imamlarının hakkında birçok ta'dil ifadelerini kullandığı Yezid b. Harun h.206 yılında Me'mun'un halifeliği döneminde 88 ya da 89 yaşlarında iken vefat etmiştir.[401]

Hemmam b. Yahya el-Avzi (ö. 164/781): Ebu Abdullah künyesiyle bilinen Hemmam b. Yahya, Ata b. Ebi Rebah, Zeyd b. Eslem, Katade b. Diâme, Nafi' (Mevla İbn Ömer), Yahya b. Ebi Kesir, İbn Cureyc gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Sevri, Abdullah b. Mübarek, İbn Uleyye, Ahmed b. İshak el-Hadrami, Yezid b. Harun, Ebu Dâvud et-Tayâlisi, Ebu Nuaym, Musa b. İsmail ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[402] Hadis alimlerinden İbn Hacer onun hakkında "sika, vehm çok yapan"[403], Zehebi "hafız"[404] "imam, hafız, sadık, hüccet"[405] "sika, meşhur"[406], Ebu Hatim **" في حفظه شيئ, صدوق ,ثقة "**[407] Yezid b. Harun "Hemmam hadis'te güçlüydü", Ebu Salih "bütün şeyhlerden daha sebt", Ahmed b. Hanbel "sika", İbn Maîn "sika, salih" demektedir. Abdullah b. Mübarek "Hemmam'ın, Katade'den rivâyetlerinde sebt", İbn Sa'd "sika, çoğu hadiste ğalat (hata) yaptığını", Ebu Zur'a **"لا باس به "**, Icli "sika", Hakim "sika, hafız", es-Saci "sadık ama hafızasının kötü olduğu"[408] gibi birçok ta'dil ifadesi hakkında kullanılmıştır. Hemmam b. Yahya 164 yılında Ramazan ayında vefat etmiştir.[409]

Katâde b. Diâme b. Katâde es-Sedûsi (ö. 117/735): "Asrının hafızı, muhaddis ve müfessirlerin önde gideni olan Katade 60 yılında âmâ olarak dünyaya gelmiştir."[410] Künyesi Ebu-l Hattab olan Katâde, Enes b. Malik, Hasan-ı Basri, Sa'id b. Müseyyeb, Ata b. Ebi Rebah, Muhammed b. Sirin ve daha birçok kimseden hadis

[400] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.367-369.
[401] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.371.
[402] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.30, s.302-304.
[403] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1024.
[404] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.339.
[405] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.296.
[406] Ez-Zehebî, **el-Muğnî fî'd-Du'afâ,** c.2, s.372.
[407] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.9, s.109.
[408] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.68-70.
[409] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.30, s.310.
[410] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.5, s.270.

dinlemiştir. Kendisinden ise Harb b. Şeddad, Süleyman el-Ameş, Şu'be b. Haccac, Evzai, Hişam ed-Destuvai, Hemmam b. Yahya gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[411] İbn Hacer onun hakkında "sika, sebt"[412], Zehebi "hafız, müfessir"[413], İbn Sa'd "sika, me'mun, hadiste hüccet"[414], Mamer "şunlardan daha fakih birisini görmedim: Zühri, Hammad, Katâde", Ahmed b. Hanbel "Katâde Basra ehlinin en hafızıydı, bir şey duymasın ki hemen ezlerlemesin, Cabir'in Sahifesi ona bir defa okunulmuş hemen ezberlemiş.", Yahya b. Maîn "sika", Ebu Zur'a "Katâde, Hasan-ı Basri'nin öğrencileri arasında en bilgilisiydi."[415] der. Sa'id b.Müseyyeb "bize Katâde'den daha hâfız bir Iraklı gelmedi", İbn Sirin "Katâde insanların en hâfızı idi", Abdullah el-Mezînî "onun gibi hâfızası iyi olanı görmedim, işittiği hadisi hemen ezberlerdi.", İbn Hıbban "zamanının en hâfızı, Kur'an ve Sünnet'te insanların Âlimi idi." Hakim "Katâde'nin sahabeden sadece Enes b. Malik'ten hadis işttiğini"[416], Zehebi "tedlis yaptığını ve bunu birçok kişinin söylediğini nakleder."[417] Hafızası çok iyi olan ancak tedlis yapmakla da bilinen Katâde b. Diâme 117 yılında Ta'un'un olduğu zamanda vefat etmiştir.[418]

Ebu-l Hakem el-Beceli (Abdurrahman b. Ebi Nu'min) (ö. 99/718): Kufe'li ve âbid olan Ebu-l Hakem, Abdullah b. Ömer, Ebu Hureyre, Ebu Sa'id el-Hudri ve birkaç kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Sa'id b. Mesruk es-Sevri, Fudayl b. Ğazvan, Katade b. Diame gibi birçok kimse hadis almıştır.[419] İbn Hacer onun hakkına "âbid, sadık"[420], Zehebi **" القدوة الرباني , الحجة , الامام "**[421], "zahid"[422], Bükeyr b. Amir "İbn Ebi Nu'min 15 gün boyunca kendini tutar, yemek yemezdi.", Fudayl b. Ğazvan "İbn Ebi Nu'min, bir sünnetten başka bir sünnete ihrama girerdi ve telbiyesinde şöyle derdi: Eğer bunlar riya ise zaten yok olacak." İbn Hıbban es-Sikat'ta şöyle diyor: "Kufe ehlinin âbidlerinden ve devamlı açlığa sabrederdi."

[411] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.23, s.399-505.
[412] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.798.
[413] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.134.
[414] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.9, s.228.
[415] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.23, s.515-516.
[416] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.8, s.353-355.
[417] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.5, s.277.
[418] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.23, s.517.
[419] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.17, s.456-457.
[420] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.602.
[421] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.5, s.62.
[422] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.646.

Haccac onu öldürmek için alıp bir eve koydu ve kapıyı ona kilitledi. Daha sonra onun öldüğünü düşünerek onu defnetmek için 15 gün sonra gelip kapıyı açtı, namaz kıldığını görünce şöyle dedi: Bırakın onu nasıl istiyorsa ilerlesin."[423], İbn Sa'd **" ثقة وله احاديث"**, Ebu Hatim **" فضل وعبادة "**, Nesâi "sika", İbn Maîn **"ضعيف"**,[424] gibi ifadeler hakkında kullanmışlardır.

Hadisin bu senedinde geçen râvilerden Yezid b. Harun ve Ebu-l Hakem el-Beceli hakkında cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Hemmam b. Yahya hakkında ise hafızasının kötü olduğu, Katâde b. Diâme için ise tedlis yaptığına dair bilgiler mevcuttur. Hadis râvilerinden Katâde'nin tedlisi bilinmiş olmakla beraber hakkında sika olduğuna dair bir çok ifade geçmektedir. Hadisin râvilerinden Katâde'nin Hemmam b. Yahya'dan hadis almadığı gibi bilgiler mevcut olsa da aralarındaki muasaratı düşündüğümüzde ondan hadis alma ihtimalinin olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Hemmam b. Yahya'nın öğrencileri arasında Katâde'nin olmasından dolayı ondan hadis almaması mümkün değildir diyebiliriz. Bütün bunları düşündüğümüzde hadisin bu senedi için ihtiyatlı davranmamız gerekir diye söyleyebilsek dahi hadisin bu senedi için sahih dememizde bir sakınca olmadığını söylememiz mümkündür.

b) Yahya > Ubeydullah > Nafi > **Abdullah b.Ömer** senedi:

Yahya b. Sa'id b. Ferruh et-Temimi (ö. 198/813): İmamu-l Kebir, hafız, hadiste mü'minlerin emiri olan ve 120 yılında doğan[425] Yahya b. Sa'id, Hanzala b. Ebi Süfyan, Süfyan b. Uyeyne, Süfyan es-Sevri, Şu'be b. Haccac, Ubeydullah b. Ömer, Avf el-A'rabi, Malik b.Enes, Hişam ed-Destuvai ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Beşşar, Yahya b. Maîn, Şu'be b. Haccac (hocası) ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[426] Hadis alimleri onun hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır: İbn Hacer **" امام قدوة, حافظ , متقن , ثقة"**[427], Zehebi "hafizu-l kebir, ilim ve amelin başı"[428], Ahmed b. Hanbel "onun gibi bilgili birisini görmedim, onun gibi az hata yapan birisini

[423] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.17, s.458.
[424] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.286.
[425] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.175-176.
[426] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.31, s.330-334.
[427] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1055-1056.
[428] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.366.

görmedim, sika gibi ifadeler hakkında kullanmıştır.” İbn Maîn “Yahya b. Sa’id, İbn Mehdi’den daha sebttir.”der. İbn Ammar: “Yahya’ya baktığımız zaman hiçbir şey değildir derdik; fakat konuştuğu zaman bütün fakihler susardı.” Yahya b. Sa'id’in torunu: “dedesinin hiç gülmediğini, şakalaşmadığını sadece tebessüm ettiğini”, Yahya b. Maîn ise Yahya b. Sa’id hakkında “20 yıl boyunca her gece Kur’an-ı hatmettiğini ve 40 yıl boyunca sabah namazını camide kıldığını”, İbn Sa’d “sika, me’mun, refi’ûn, hüccet”, Icli “Yahya’nın hadiste sika olduğu ve sadece sika kimselerden hadis aldığını” nakleder. Ebu Zur’a: “sikatu-l huffaz”, Ebu Hatim: “hüccet, hafız”, Nesâi: “sika, sebt, razı olunan”, İbn Menceveyh “hafıza, vera, fehm, fazilet, din ve ilim açısından zamanının ehliydi.” der. Halîlî “imam”, Sevri “hafızasına şaştığını ve bütün ümmetin ona ihtiyaç duyduğunu”, ve bunun gibi hakkında daha birçok ta’dil ifadesi kullanılmıştır.[429] Hadis alimlerinin hakkında birçok ta’dil ifadelerini kullandığı Yahya b. Sa’id 198 yılında Safer ayında vefat etmiştir.[430]

Bu senetle gelen hadisin râvilerinden Yahya b. Sa’id hakkında cerhini gerektirecek herhangi bir ifade kullanılmadığından dolayı güvenilir olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Hadisin diğer râvileri hakkında daha önce bilgi verildiği ve hepsinin güvenilir olduğu söylenilmişti. Bütün bu bilgileri baz aldığımızda hadisin bu rivâyetle gelen senedi hakkında sahihtir dememiz mümkündür.

c) Muhammed > Şube > Katade > Ebu Hakem El-Beceli > **Abdullah b.Ömer** senedi:

Muhammed b. Ca’fer el-Hüzeli (Ğunder) (ö. 193/809): Hafız, mücevvid, sebt, mutkınlerden birisi olan ve 100 küsur yılında doğan[431] Muhammed b. Ca’fer, Şu’be b. Haccac (yaklaşık 20 yıl onun meclisinde oturmuş), Süfyan es-Sevri, Süfyan b. Uyeyne, Avf el-Arabi, Mâmer b. Raşit gibi alimlerden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, İshak b. Râheveyh, Ubeydullah b. Ömer, Ali b. Medini, Kuteybe b. Sa’id, Yahya b. Ma’in gibi birçok kimse hadis rivâyetinde

[429] İbn Hacer, **Tehzibu’t-Tehzib,** c.11, s.218-220.
[430] el-Mizzi, **Tehzibu’l-Kemal**, c.31, s.341.
[431] ez-Zehebi, **Siyeru A’lâmi’n-Nubelâ,** c.9, s.98-99.

bulunmuştur.[432] İbn Hacer onun hakkında "sika, sahihu-l kitab fakat onda ğafletin olduğunu"[433], Zehebi ise onun hakkında "hafız"[434]der. İbn Hıbban es-Sikat'ta "Allah'ın seçkin kullarından"[435] der. Abdülhalık "bazıları onun hatasını bulmak istediler fakat onda bir hata bulamadılar. O 50 yıldan beri bir gün arayla oruç tutardı." Abdullah b. Mübarek "insanlar Şu'be'nin hadislerinde ihtilafa düştüklerinde Muhammed b. Ca'fer'in kitabı aralarında hakem olurdu." İbn Ebi Hatim "sadık, müeddib ve Şu'be'nin hadislerinde sika idi" der. İbn Sa'd **" ثقة ان شاء الله "**, Müstemli "sika", Icli ise Ğunder hakkında şöyle demektedir: "sika, Şube'nin hadislerinde insanların en sebti idi."[436] Muhammed b. Ca'fer "h.193 yılında Zilkaide ayında vefat etmiştir."[437]

Şu'be b. Haccac b. Verd (ö. 160/777): Büyük bir alim topluluğunun ondan hadis aldığı ve hadislerinin uzak diyarlara talebeleri vasıtasıyla ulaştırıldığı, imam, hafız, hadiste âlim, emiru-l mü'minin, Basra ehlinin âlimi ve şeyhi olan Şu'be b. Haccac, Abdülmelik b. Mervan döneminde 80 ya da 82 yılında doğmuştur.[438] Vasıt'ta doğan ve daha sonra Basra'ya intikal edip oraya yerleşen Şu'be b. Haccac, İsmail b. Sümey', Harb b. Şeddad, Sa'id b. Mesruk es-Sevri, Süfyan es-Sevri, Abdullah b. Dinar, Ubeydullah b. Ömer, Katade b. Diame, Malik b. Enes, Yahya b. Ebi Kesir ve daha yüzden fazla kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise İsmail b. Uleyye, Eyyüb es-Sahtiyani (hocası), Revh b. Ubade, Süleyman b. Harb, Muhammed b. Ca'fer el-Hüzeli, Ebu Nuaym el-Fadl b. Dükeyn, Ebu Dâvud et-Tayalasi gibi yüzden fazla kişi hadis rivâyetinde bulunmuştur.[439] İbn Hacer onun hakkında "sika, hafız, mutkın"[440], Zehebi ise "Hafız, hadiste emiru'l-mü'minin, sika, hüccet, isimlerde az hata yaptığı"[441] ifadelerini kullanmaktadır. Ahmed b. Hanbel "Eğer Şu'be olmasaydı Hakem'in hadisleri giderdi, hadiste zamanında onun gibisi yoktu, ricalde kendi başına bir ümmetti." Hammad b. Seleme "Hadis istediğiniz zaman

[432] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.25, s.5-6.
[433] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.833.
[434] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.162.
[435] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.9, s.50.
[436] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.97-98.
[437] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.25, s.9.
[438] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.202-203.
[439] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.12, s.480-489.
[440] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.436.
[441] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.485.

Şu'be'yi kendinize örnek alınız.", başka bir yerde de "Şu'be bir şey de ihtilafa düştüğü zaman onu terk ederdi." Sevri "Şu'be hadiste Emiru-l Müminin'dir." der. Şafii "Şu'be olmasaydı Irak'ta hadis tanınmayacaktı." Yezid b. Zurey' "Şu'be Hadis'te insanların en sadıkıydı." Nadr b. Şumeyl "miskinlere merhamette onun gibisi yoktu.", İbn Sa'd **" صاحب حديث , حجة , ثبت , مامون ,ثقة "**, Icli "sika, hadiste sebt, rical isimlerinde az hata yaptığını" söylemektedir. Ebu Bekir b. Menceveyh Şu'be hakkında şöyle der: "Hıfz, vera, itkan ve fazilet bakımından zamanının önderiydi. Irak'ta hadisleri ilk teftiş eden, zayıf ve metruk hadislerle mücadele edendi, sonunda Irak'ta örnek gösterilen kişi olmuş. Daha sonraki alimlerde onu takip etmişlerdir." Yahya b. Maîn "Şu'be, Muttakilerin imamıydı."[442] der. Faziletlerinin çok fazla olduğu Şu'be b. Haccac h.160 yılında Basra'da vefat etmiştir.[443]

Umran b. Haris es-Sülemi (Ebu-l Hakem)(ö. ?): Kufe'li olan Umran b. Haris, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Ömer'den hadis almıştır. Kendisinden ise Katâde, Husayn b. Abdurrahman ve Seleme b. Küheyl hadis rivâyet etmiştir.[444] İbn Hacer onun hakkında "sika"[445], Mizzi "sika", Ebu Hatim "Salihu-l hadis", ifadelerini kullanmaktadırlar. Icli ise şöyle demektedir: "Umran Kufelidir, sikadır ve tabiinlerdendir." Umran b. Haris'ten, Müslim sadece bir hadis rivâyet etmiştir.[446]

Hadisin bu senedinde geçen râvilerden Muhammed b. Ca'fer, Şu'be b. Haccac ve Umran b. Haris (Ebu-l Hakem) hakkında cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır**.** Bu durumda üç râvi de güvenilirdir dememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz. Katâde b. Diâme için ise tedlis yaptığına dair bilgiler mevcuttur. Hadis râvilerinden Katâde'nin tedlisi bilinmiş olmakla beraber hakkında sika olduğuna dair birçok ifade geçmektedir Hadisin râvileri arasında ise ittisal bakımından bir problem olmadığı ve hoca-talebe ilişkisi açısından da sorun olmadığını düşündüğümüzde hadisin bu senedi için sahih dememizde bir sakınca olmadığını da söylememiz mümkündür.

---

[442] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.343-346.
[443] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.12, s.495.
[444] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.22, s.313.
[445] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.749.
[446] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.8, s.124-125.

d) Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Salim > **Abdullah b. Ömer,** Eyyüb > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Abdurrezzak b. Hemmam b. Nafi' el-Himyeri (ö. 211/827): Hicaz, Şam ve Irak'a ilim için yolculuklar yapan Hafizu-l Kebir, Alimu-l Yemen olarak bilinen ve 126 yılında doğan[447] Abdurrezzak b. Hemmam, Mâmer b. Raşit, Abdullah b. Mübarek, Ubeydullah b. Ömer, Fudayl b. Iyad, Malik b. Enes ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, İshak b. İbrahim b. Râheveyh, Hasan b. Ali el-Hallal, Abd b. Humeyd, Veki' b. Cerrah, Yahya b. Maîn ve daha birçok kimse hadis almıştır.[448] Hadis alimleri onun hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır. Ali b. Medînî "sika", Ebu Hatim **"يكتب حديثه و يحتج به"**, Nesâi "onda sorun olduğunu, ömrünün sonlarına doğru yazdığı hadislerin münker olduğu.", Aceri "sika", Icli ve Bezar "sika, ancak teşeyyu' ile suçlandığı"[449], İbn Hıbban es-Sikat'ta "Teşeyyu' ile bilindiğinden dolayı hafızasından zikrettiği hadislerde hata yaptığını"[450], İbn Hacer "sika, hafız, Musannef ile meşhur olan, ömrünün sonlarına doğru Teşeyyu' ile suçlandığını[451], Zehebi "Hafız, alimlerden biri"[452], "sika imamlardan birisi"[453], Ahmed b. Hanbel "Musannef'i olduğu ve çok hadis zikrettiği, imam ve Müslümanların sika olanları onun yanına gelir ve ondan hadis alırdı. Hadislerinde problem olmadığı fakat Şiilikle bilindiğini söyler." Hakkında bunun gibi birçok ifadenin kullanıldığı Abdurrezzak b. Hemmam Şevval ayının ortalarında h.211 yılında vefat etmiştir.[454]

Mâmer b. Raşit el-Ezdi (ö. 153/770): Şeyhu'l-İslam, imam, hafız olan Mâmer b. Raşit Yemen'de 95 ya da 96 yılında doğmuştur. Hasan-ı Basri'nin cenazesine katılan ve bundan etkilenerek ilim yolculuğuna başlayan[455] Mâmer b. Raşit, Zuhri, Salih b. Keysan, Yahya b. Ebi Kesir, Abdullah b. Ömer ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Abdurrezzak, Şu'be, Sevri, Hişam ed-

[447] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.563-565.
[448] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.53-56.
[449] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.312-315.
[450] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.8, s.412.
[451] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.607.
[452] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.651.
[453] Ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.1, s.555.
[454] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.61.
[455] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.5.

Destuvai, Yahya b. Ebi Kesir (hocası) ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[456] İbn Hacer onun hakkında "sika, sebt, faziletli olduğu"[457], Zehebi "sika, imam"[458], "Alimu'l-Yemen"[459], İbn Hıbban es-Sikat'ta "fakih, hafız, mutkın ve vera sahibi idi."[460] der. Ali b. Medini ve Ebu Hatim "Daru'l-İsnad" derler. Meymun, Ebu Talib ve Fadl b. Ziyad, Ahmed b. Hanbel'den şöyle naklederler: "Mâmer'i ilim yolculuğundan başka bir şekilde tanımam, çünkü o zamanının en iyi ilim taleb edeni idi." İbn Maîn, Mâmer için "sika", Amr b. Ali **"من اصدق الناس"**, Icli **"رجل صالح , ثقة"**, Ebu Hatim "Mâmer'in Basra'da hatalı hadis zikretmediğini ve onun salihu-l hadis olduğunu" zikretmektedir. Nesâi de onun için **" ثقة , مامون "** tabirlerini kullanır. Hadis alimlerinin hakkında bunun gibi daha birçok ta'dil ifadelerini kullandığı Mâmer b. Raşit h.153 yılında Ramazan ayında vefat etmiştir.[461]

Hadis râvilerinden Abdurrezzak b. Hemmam için Teşeyyu' ile suçlandığı yönünde iddialar mevcuttur. Bilindiği üzere "Ehl-i Sünnet âlimlerince Cehmîyye, Havâric, Mürcie, Şîa, Kaderiyye, Mu'tezile gibi fırkalar ehl-i bid'at olarak kabul edilmiş."[462] "Bu bid'at fırkalarına mensup râviler de bid'ati tekfîri gerektirenler (mükeffire) ile bid'ati fıskı gerektirenler (mufessıke) şeklinde ikiye ayrılmış, ulemânın çoğunluğu küfrü gerektiren bid'at sahibinin rivâyetlerini makbul görmemiştir."[463] "Bid'atı fıskı gerektiren râvîlerin rivâyetlerine gelince böyle kimselerin rivâyetlerini tamamen reddetmek şeklinde bir tutum sergilenmemiş,"[464] "Râvi dâî değilse (mezhebine davet edip, propagandasını yapmıyorsa) ve rivâyeti de bid'atını te'kid etmiyorsa bu şartlar altında râvinin rivâyetinin kabul edileceği belirtilmiştir."[465]

---

[456] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.28, s.304-306.
[457] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.961.
[458] Ez-Zehebî, **el-Muğnî fî'd-Du'afâ,** c.2, s.316.
[459] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.282.
[460] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.7, s.484.
[461] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.10, s.244-246.
[462] Yusuf Şevki Yavuz, "Ehl-i Bid'at", **DİA**, Ankara, 1994, c.10, s.502.
[463] İbn Hacer, **Kitabu Nuzhetu'n-Nazar fi Şerhi Nuhbetu'l-Fiker Fi Mustalahi Ehli'l-Eser,** thk. Abdulkerim el-Fudaylî, Mektebetu'l-Asriyye, Beyrût, 1432/2011, s. 83-84.
[464] İbn Hacer, bazı âlimlerin böyle râvîlerin haberleri için "mutlaka reddedilir" dediklerini nakletmiş ise de akabinde bunun uzak bir görüş olduğunu ifade etmiştir. Bkz. **Kitabu Nuzhetu'n-Nazar,** s. 83.
[465] İbn Hacer, **Kitabu Nuzhetu'n-Nazar,** s. 83-84; İbn Hacer, **Hedyu's-Sârî Mukaddimetu Fethu'l-Bârî,** thk. Abdülkadîr Şeybe el-Hamdî, b.y.y., Riyâd, 1421/2001, s. 404.

Bu bilgiler bağlamında hareket ettiğimizde râvinin "teşeyyu'un"[466] temel özelliğini taşımadığını çok açık bir şekilde görebiliriz. Bu durum râvinin bid'atini rivâyetine de tesir etmediğini göstermektedir. Öte yandan cerh ve ta'dîl kaynaklarında râvinin teşeyyu' propagandası yaptığına dair bir bilgiye de rastlanılmamıştır. Bütün bunlar râvininin teşeyyu' ithamından ötürü mecrûh sayılamayacağını göstermektedir. Hadisin diğer râvileri için de cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmadığından ötürü hadîsin bu senet itibariyle sahîh olarak değerlendirilebileceğini söyleyebiliriz.

e) Abdurrezzak > Mâmer > Zuhri > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Hadisin bu senedinde geçen Ebu Seleme için cerhini gerektirecek hiçbir bilgiye rastlanılmadığını söyleyebiliriz. Hadisin diğer râvileri hakkında ise bir önceki hadiste değerlendirme yaptığımız için burada onları zikretmeyeceğiz. Dolayısıyla hadisin bu senedi için de sahihtir dememizde bir sakıncanın olmadığını söyleyebiliriz.

f) Affan > Selim b. Hayyan > Hayyan > **Ebu Hureyre** senedi:

Affan b. Müslim b. Abdullah el-Bahili (ö. 220/835): 134 yılında doğan imam, hafız ve muhaddisu'l-Irak olarak bilinen[467]Affan b. Müslim, Selim b. Hayyan, Şu'be b. Haccac, Hişam ed-Destuvai, Yahya b. Sa'id el-Kattan gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Ahmed b. Hanbel, İshak b. Râheveyh, Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, Yahya b. Mâin ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[468] Hadis alimleri onun hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır. İbn Hacer "sika, sebt"[469], Zehebi "Hafız, cerh ve ta'dil hükümlerinde sebt"[470], Ebu Hatim "sika, imam, mutkın"[471], Icli "Affan Basralı, sika, sebt ve sünnet

[466] Hadîs terimi olarak teşeyyu', ilk dönem âlimlerinin bir kısmına göre râvinin Hz. Ali'yi, Resûl-i Ekrem'den sonraki en faziletli kişi saymasıdır. Birçok âlime göre ise Hz. Ebû Bekr ile Ömer'in faziletini kabul etmekle birlikte Hz. Ali'nin, Hz. Osman'dan üstün, muhalifleriyle yaptığı savaşlarda kendisinin haklı, onların haksız olduğuna inanmasıdır. Teşeyyu'un müteahhirîn dönemindeki anlamı, Hz. Ali'yi bütün sahâbîlerden üstün görüp ilk üç halife ile sahâbenin çoğu hakkında menfî kanaatler taşımaktır. Bkz. Emin Aşıkkutlu, " Teşeyyu' ", **DİA**, Ankara, 2011, c. 40, s. 564.
[467] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.242.
[468] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.20, s.161-163.
[469] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.681.
[470] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.27-28.
[471] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.7, s.30.

sahibidir.” der. Yahya b. Mâin “sika”, başka bir yerde ise “Ashabu-l Hadis’in beş kişi olduğu ve Affan’ın da bunlardan birisi olduğu.”, ve yine başka bir yerde de “Affan’ın sadece bir yerde hata yaptığını ve onda da Allah’a istiğfarda bulunduğunu” söylemektedir. Ali b. Medini Affan b. Müslim hakkında “sika, sadık”, Halef b. Salim ise “Affan ve Behz gibi güzel hadis rivâyet eden kimseyi görmedim.” der. İbn Adî **“ اشهر واصدق واوثق ”**, **“ صدوق , لا باس به ”** gibi ifadeleri kullanır. Ahmed b. Salih’in özel olarak Mısır’dan Bağdat’a onu görmek için yolculuk yaptığını. İbn Sa’d “sika, kesiru-l hadis, sebt, hüccet”, İbn Harraş “sika, müslümanların hayırlısı”, İbn Kani’ “sika, me’mun” gibi ta’dil ifadeleri hakkında kullanmışlardır. Affan b. Müslim h.220 yılında Safer ayında Bağdat’ta vefat etmiştir.[472]

Selim b. Hayyan el-Hüzeli (ö. ?): El-Mizzi’nin “sika” olarak değerlendirdiği Selim b. Hayyan, Eyyüb es-Sahtiyani, Hayyan b. Bistam (babası), Amr b. Dinar, Katâde, Nafi’ ve birkaç kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Affan b. Müslim, Abdurrahman b. Mehdi, Abdussamed b. Abdulvaris, Yahya b. Sa’id el-Kattan gibi birçok kimse hadis almıştır. Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Maîn ve Nesâi onun hakkında “sika”, ifadelerini kullanmışlardır. İbn Hacer onun hakkında “sika”, Zehebi “sadık” ifadelerini kullanmışlardır. [473] Ebu Hatim **“ما باس به”**[474], İbn Hıbban da onu es-Sikat’ta zikretmiştir.[475]

Hayyan b. Bistam el-Hüzeli (ö. ?): Basralı olan ve hakkında fazla bilgi bulunmayan Hayyan b. Bistam, Ebu Hureyre ve Abdullah b. Ömer’den hadis almıştır. Kendisinden ise oğlu Selim b. Hayyan hadis almıştır. İbn Hıbban’ın es-Sikat’ta zikrettiği[476] Hayyan b. Bistam el-Hüzeli hakkında İbn Hacer **“مقبول”**[477], Zehebi **“وثق”**[478] ifadelerini kullanmışlardır.

Hadisin bütün râvileri hakkında herhangi bir cerh ifadesinin bulunmaması ve İbn Hacer başta olmak çoğu muhaddisin râvileri sika olarak kabul etmeleri ve

[472] İbn Hacer, **Tehzibu’t-Tehzib,** c.7, s.231-235.
[473] el-Mizzi, **Tehzibu’l-Kemal**, c.11, s.348-349.
[474] Ebû Hâtim, **Kitâbu’l-Cerh ve’t-Ta’dîl**, c.4, s.314.
[475] İbn Hibbân, **Kitâbu’s-Sikât**, c.6, s.435.
[476] el-Mizzi, **Tehzibu’l-Kemal**, c.7, s.471.
[477] İbn Hacer, **Takrîbu’t-Tehzîb**, s.281.
[478] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.359.

aralarındaki hoca-talebe ilişkisi bakımından da bir problemin olmaması hadisin sahih olduğunu bize göstermektedir.

g) Abdussamed > Hakem b. Atiyye > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** senedi:

Abdussamed b. Abdülvaris b. Sa'id et-Temîmî (ö. 207/822): Ebu Sehl künyesiyle bilinen Abdussamed, Harb b. Şeddad, Şu'be b. Haccac, Hişam ed-Destuvai, Hemmam b. Yahya gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, İshak b. Râheveyh, Ali b. Medînî, Yahya b. Maîn ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[479] İbn Hacer onun hakkında **"ثبت , صدوق"**[480], Zehebi **" حجة , حافظ "**[481], "imam, hafız, sika"[482], Ebu Hatim **"صالح الحديث , صدوق "**, İbn Sa'd "inşallah sika'dır."der. Hakim **"مامون , ثقة"**, İbn Kanı' "sika, fakat hata da yapan", İbn Halikun, İbn Numeyr'den "onun sika olduğunu", Ali b. Medini "sebt" gibi ifadeler hakkında kullanmışlardır. Faziletleri çok fazla olan Abdussamed b. Abdülvaris 207 yılında vefat etmiştir.[483]

Hakem b. Atiyye el-Işi el-Basri (ö. ?): Basralı olan Hakem b. Atiyye, Hasan-ı Basri, Katâde, Muhammed b. Sirin ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İsmail b. Uleyye, Abdullah b. Mübarek, Ebu Nuaym el-Fadl b. Dükeyn, Veki' b. Cerrah gibi birçok kimse hadis almıştır.[484] İbn Hacer onun hakkında **"صدوق له اوهام"**[485], Ahmed b. Hanbel **" لا باس به "**, "Ebu Dâvud ondan Münker hadisleri rivâyet etmiştir.", Yahya b. Maîn "sika", Nesâi **"ليس بالقوي"**, başka bir yerde de **"ضعيف"**, Buhari "onun zayıf olduğunu", Hakim Ebu Ahmed "Hakem b. Atiyye'nin Basralı olduğunu ve hadiste zayıf olduğunu"[486], Zehebi **"وثق"**[487], es-Saci **"صدوق"**, Bezari **" لا باس به "** gibi ifadeler hakkında kullanmışlardır.[488]

---

[479] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.100-102.
[480] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.610.
[481] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.653.
[482] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.516.
[483] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.327-328.
[484] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.7, s.121.
[485] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.263.
[486] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.7, s.121-122.
[487] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.345.
[488] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.2, s.436.

Ebû Sa'id el-Hasen b. Yesâr el-Basrî (ö. 110/728): İlim ve amelde zamanının lideri, Basra ehlinin şeyhi ve isnadları mürsel olan Hasan-ı Basri, Hz. Ömer'in hilafetine 2 yıl kala h.22 yılında Medine'de doğmuştur.[489] İbn Sa'd, Hasan-ı Basri'nin "cami', âlim, âli, refi', fakih, sika, me'mun, âbid, nasik, kesiru-l ilm, fasih, cemil, hüccet ve daha birçok özelliğini saymaya devam etmektedir. Mekke'ye gittiğini insanların etrafında toplandığını ve şöyle dediklerini nakletmektedir: "Bunun gibi bir örneği daha önce görmediklerini söylerler."[490] Ebu Sa'id künyesiyle bilinen Hasan-ı Basri Abdullah b. Muğaffel, Ubeyye b. Ka'b, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Enes b. Malik, sahabe ve tabiinin alimlerinin birçoğundan hadis almıştır. Kendisinden ise Katâde, Avf el-A'rabi, Hakem b. Atiyye, Harb b. Şeddad, Hişam b. Hassan ve daha birçok kimse rivâyette bulunmuştur.[491] İbn Hacer onun hakkında "sika, fakih, faziletli, meşhur, üçüncü tabaka ehlinin başı, tedlis yaptığını ve hadislerinin çoğunun mürsel olduğunu"[492], Zehebi " İlim ve amelin başı, zikri çok, durumu heybetli olan"[493], Süleyman et-Temimi "Basra ehlinin şeyhi", Katâde "onun gibi faziletli birisinin meclisinde oturmadığını" söyler. Eyyüb "Hasan gibi fakih birisini görmedim." der. Ali b. Medînî "Hasan'ın mürselleri kadar sahih mürsel rivâyet etmediğini", Icli "Hasan-ı Basri'nin Tabiin olduğunu, sika, raculun salihun, sahibu sünnetin", İbn Hıbban "Hasan-ı Basri'nin tedlis yaptığını Basra ehlinin en fasihi, en çok ibadet edeni ve en fakihi idi." [494] Faziletleri ve menakıbları çok fazla olan Hasan-ı Basri 110 yılında Recep ayında vefat etmiştir.[495]

Mezkur hadiste hadisin râvilerinden Abdussamed b. Abdülvaris hakkında herhangi bir cerh ifadesinin bulunmaması onun güvenilir olduğunu, râvilerden Hasan-ı Basri'nin hakkında ise birçok ta'dil ifadesi geçmekle beraber tedlis yaptığına dair bilgiler de mevcuttur. Diğer râvi olan Hakem b. Atiyye hakkında ise sika ifadesi geçmekle beraber zayıf, güçlü değil vb. birçok ifade de kullanılmıştır. Hakem b. Atiyye'nin hadis aldığı ve rivâyet ettiği kişiler arasında Hasan-ı Basri'nin olmaması

[489] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.4, s.563-564.
[490] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ**, c.9, s.158.
[491] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.6, s.97-102
[492] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.236.
[493] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.324.
[494] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.2, s.264-270.
[495] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.6, s.126.

ve hadis alimlerince zayıf kabul edilmesi hadisin bu senedi için zayıf ihtimalini güçlendirmektedir.

h) Muhammed b. Cafer > Avf > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** senedi:

Avf b. Ebi Cemile (el-Â'rabi) (ö. 147/764): Zehebi'nin hakkında İmam, Hafız dediği Avf b. Ebi Cemile h.58 yılında doğmuştur.[496] Ebu Sehl künyesiyle bilinen Avf, Hasan-ı Basri, Süleyman b. Cabir, Muhammed b. Sirin ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Muhammed b. Ca'fer, İbn Ebi Adî, Yahya b. Sa'id, Fudayl b. Iyad, Süfyan es-Sevri, Abdullah b. Mübarek ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[497] İbn Hacer'in hakkında "sika, kader konusunda problemli olan ve teşeyyu' ile bilinen"[498], Ebu Hatim **"صالح , صدوق"**[499], Ahmed b. Hanbel "sika, salihu-l hadis", Yahya b. Maîn "sika", Mervan b. Muaviye "sadık olarak isimlenirdi." der. Muhammed b. Abdullah el-Ensari, Avf hakkında, **"صدوق"**, Muhammed b. Sa'd "sika, kesiru-l hadis ve teşeyyu' ile bilindiğini"[500] söylemektedir. İbn Hıbban'ın Sikat'ta zikrettiği[501] Avf hakkında İbn Mübarek "şii olduğunu", Bundar "Kaderi, rafizi olduğu", gibi değişik görüşler hakkında demişlerdir. Avf b. Ebi Cemile h.147 yılında vefat etmiştir.[502]

Hadisin bu senedinde geçen râvilerden Muhammed b. Ca'fer ve Hasan-ı Basri hakkında daha önce bilgi verilmiş ve güvenilir oldukları söylenilmişti. Avf b. Ebi Cemile hakkında ise muhaddislerin çoğu ta'dil ifadelerini kullanırken bir kısım muhaddis tarafından da teşeyyu' ile suçlanmıştır. Hadisin râvileri hakkında genel olarak ta'dil ifadelerinin kullanılması ve aralarındaki hoca-talebe ilişkisi bakımından da bir problemin olmamasından dolayı hadisin bu senedi için sahihtir diyebiliriz.

ı) Said b. Amir > Sa'id b. Mihran > Katâde > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** senedi:

---

[496] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.383-384.
[497] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.22, s.438-439.
[498] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.757.
[499] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.7, s.15.
[500] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.22, s.440-441.
[501] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.7, s.296.
[502] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.8, s.167.

Sa'id b. Amir ed-Dubei el-Basri (ö. 208/824): H.122 yılında doğan Sa'id b. Amir, Sa'id b. Ebi Arube, Şu'be b. Haccac, Hemmam b. Yahya ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Ali b. Medînî, Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, İshak b. Râheveyh ve daha birçok kimse hadis almıştır.[503] İbn Hacer onun hakkında "sika, salih"[504], Zehebi "âlimlerden biri"[505], Yahya b. Sa'id "40 yıldan beri Mısır'ın şeyhi olduğu", Ziyad b. Eyyüb ve Ebu Mes'ud "Basra'da onun gibi birisini görmediğini" söylemektedirler. Yahya b. Maîn "sika, me'mun", Ebu Hatim " Salih bir adam olduğu, bazı hadislerde hata yaptığını ve sadık olduğu", İbn Sa'd "sika, Salih", Icli "insanların hayırlıları içinde sika, racülün salihun", İbn Kanı' ise onun hakkında "sika" ifadesini kullanır.[506] Ahmed b. Hanbel'in de onun hakkında "ondan daha faziletli birisini görmedim" dediği İmam ve Hafız olan Sa'id b. Amir 208 yılında Şevval ayına dört gün kala 86 yaşında vefat etmiştir.[507]

Sa'id b. Mihran (İbn Ebi Arube) el-Âdevi (ö. 155/772): İmam, Hafız, Basra ehlinin alimi, Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini ilk sınıflandıran, ilimde uzman olan[508], Sa'id b. Ebi Arube, Eyyüb es-Sahtiyani, Hasan-ı Basri, Katâde b. Diâme, Muhammed b. Sirin, Hişam ed-Destuvai ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Revh b. Ubade, İsmail b.Uleyye, Sa'id b. Amir, Süfyan es-Sevri, Abdullah b. Mübarek, Muhammed b. Ca'fer, Yahya b. Sa'id ve daha birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[509] İbn Hacer onun hakkında "sika, hafız, onun tasnifleri vardır, tedlis çok yaptığını ve aynı zamanda hata da yaptığını, Katâde'den rivâyet edenler içerisinde en güvenilir olanı idi."[510] Zehebi **"احد الاعلام"**[511], sika, imam, hafızasının sonrasında değiştiğini[512]", Yahya b. Maîn ve Nesâi "sika", Ebu Zur'a **" ثقة , مامون "**, Ahmed b. Hanbel "Sa'id b. Ebi Arube'nin hiç kitabı yoktu. Çünkü hadislerinin hepsini ezberliyordu." İbn Ebi Haysem "Katâde'den rivâyet edenler içerisinde en güvenilir olanı idi." Ebu Avane "bu zamanda onun gibi hafızası iyi olanı yoktu." Ebu

[503] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.10, s.511-513.
[504] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.381.
[505] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.439.
[506] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.50-51.
[507] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.385-386.
[508] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.6, s.413.
[509] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.11, s.6-8.
[510] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.384.
[511] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.441.
[512] Ez-Zehebî, **el-Muğnî fî'd-Du'afâ,** c.1, s.381.

Davud et-Tayalisi "Katâde'den rivâyet edenler içerisinde hafızası en iyi olanı idi." Ebu Hatim "sika, Katâde'den rivâyet edenler içerisinde en bilgilisi idi." İbn Sa'd "sika, kesiru-l hadis ancak ömrünün sonlarına doğru hata yaptığını.", Icli "sika, İbn Adî "Sa'id b. Ebi Arube müslümanların güvenilir olanlarından idi." Hakkında birçok ta'dil ifadelerinin kullanıldığı Sa'id b. Ebi Arube h.155 yılında vefat etmiştir.[513]

Hadisin bu rivâyetle gelen senedinde geçen râvilerden Katâde ve Hasan-ı Basri hakkında daha önce bilgi verildiği ikisinin de tedlis yaptıkları ancak güvenilir oldukları söylenilmişti. Hadisin diğer râvileri hakkında ise herhangi bir cerh ifadesinin olmaması ve râviler arasında hadis bilgi alışverişinin olması hadisin bu senedi için sahihtir dememizi gerekli kılmaktadır.

2. Müslim'in (ö. 261/874) Sahih'inde,

a) [Muhammed b. Müsenna + İbnu Beşşar] > Muhammed b. Cafer > Şube > Katâde > Ebu-l Hakem > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Ebû Mûsâ Muhammed b. el-Müsenna b. Ubeyd el-Anezî (ö. 252/866): İbn Hacer'in hakkında "sika ve sebt"[514] dediği Muhammed b. Müsenna, Muhammed b. Ca'fer, Revh b. Ubade, İbn Numeyr, İbn Cerir, Süfyan b. Uyeyne ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, İbn Mace, Ebu Hatim ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[515] Zehebi onun hakkında "imam, hafız, sebt"[516], "hafız, sika, vera ehli"[517], Yahya b. Maîn "sika" der. Zühli **"حجة"**, Salih b. Muhammed "Sadık ve aynı zamanda Bündar'dan (Muhammed b. Beşşar) daha iyidir." Ebu Hatim "salihu-l hadis, **صدوق**", Ebu Arube "Basra'da Ebu Musa'dan (Muhammed b. Müsenna) daha güvenilir birisini görmedim." der. Nesâi **" لا باس به"**, Ebu'l Hüseyin es-Simnani ise şöyle der: "Basra ehli Ebu Musa'yı, Muhammed b. Beşşar'ın önünde görürler (yani daha fazla ilim sahibi), yabancılar ise Muhammed b. Beşşar'ı, Ebu Musa'nın önünde görürler." İbn Harraş "güvenilir olanlardan", İbn Sa'd "onun kitab sahibi olduğunu", Ebu Bekir el-Hatib "sika, sebt ve bütün imamların onun hadislerine ihtiyaçlarının olduğunu, 167 yılında doğduğunu ve

[513] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.4, s.63-65.
[514] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.892.
[515] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.26, s.359-362.
[516] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.12, s.123.
[517] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.214.

Bağdat'a gittiğini daha sonra oradan Basra'ya gittiğini ve Basra'da 252 yılında Zilkaide ayında vefat ettiğini", Dârekutni "güvenilir olduğu", Amr b. Ali "sika", Mesleme "sika, meşhur hafızlardan birisi olduğu" gibi ifadeler hakkında kullanmışlardır. Buhari'nin ondan 100 hadis ve Müslim'in de 772 hadis aldığı Muhammed b. Müsenna 252 yılında Zilkâide ayında vefat etmiştir.[518]

Ebû Bekr Muhammed b. Beşşar b. Osman el-Basri (ö. 252/866): İmam, hafız, rivâyetü'l-islam olan ve aynı zamanda yaşadığı bölgedeki bütün hadisleri topladığı için Bündar lakabıyla bilinen Muhammed b. Beşşar 167 yılında doğmuştur.[519] Künyesi Ebu Bekr olan Muhammed b. Beşşar, Muhammed b. Ca'fer, Revh b. Ubade, İbn Ebi Adî, Ebu Dâvud et-Tayâlisi ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, Tirmizi, Ebu Dâvud, Ebu Zur'a, Ebu Hatim ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[520] İbn Hacer hakkında "sika"[521], Zehebi "hafız, sika"[522], "**ثقة حجة**"[523], Muhammed b. Seyyar "sika", Icli "Basralı olduğunu, sika ve kesiru-l hadis olduğunu", Ebu Hatim "**صدوق**", Nesâi "**لا باس به صالح**", Abdullah b. Muhammed b. Yunus es-Sahtiyani "Basra ehli Ebu Musa'yı, Muhammed b. Beşşar'ın önünde görürler (yani daha fazla ilim sahibi), yabancılar ise Muhammed b. Beşşar'ı, Ebu Musa'nın önünde görürler." der. İbn Hıbban "hadislerini ezberliyor ve hafızasından okuyordu." İbn Huzeyme "Muhammed b. Beşşar'ı övdüğünü ve onun zamanının ehli olduğunu", Mesleme b. Kasım "sika ve meşhur olduğunu", Dârekutni, onun hakkında "güvenilir hafızlardan"[524] ifadesini kullanır. Muhammed b. Müseyyeb "Muhammed b. Müsenna (Bündar) vefat ettiği zaman bir adam Ebu Musa'nın yanına gelerek müjdeler olsun Bündar vefat etti dedi. Ebu Musa sinirlenerek bunun için mi yanıma geldin dedi. Bu olaydan sonra Ebu Musa yemin ediyor ve bir daha hadis rivâyet etmiyor, ta ki vefat edene kadar." Faziletleri ve menâkıbları çok fazla olan Muhammed b. Beşşar 252 yılında Recep ayında vefat etmiştir.[525]

---

[518] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.426-427.
[519] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.12, s.144.
[520] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.24, s.511-513.
[521] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.828.
[522] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.159.
[523] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.2, s.168.
[524] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.71-73.
[525] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.24, s.518.

Hadisin râvilerinden Muhammed b. Müsenna (Bündar) ve Muhammed b. Beşşar hakkında herhangi bir cerh ifadesi kullanılmadığı için güvenilir olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Hadisin diğer râvileri hakkında daha önce bilgi verilmişti. Bütün bu bilgileri göz önünde bulundurduğumuzda hadisin bu rivâyetle gelen senedi için sahihtir dememiz mümkündür.

b) Abd b. Humeyd > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Abd b. Humeyd b. Nasr (ö. 249/863): Abdülhamid ismiyle de bilinen Abd b. Humeyd, Revh b. Ubade, Abdurrezzak b. Hemmam, Sa'id b. Âmir, Abdussamed b. Abdülvaris ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Tirmizi, Süleyman b. İsrail ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[526] Ebu Muhammed künyesiyle bilinen Abd b. Humeyd hakkında İbn Hacer "sika, hafız"[527], Ebu Hatim **"جمع و صنف"**, Dâvud b. Süleyman, Buhari ve daha birçok muhaddisin methettiği Abd b. Humeyd 249 yılında Şam'da vefat etmiştir.[528]

Hadisin râvilerinden Abd b. Humeyd hakkında cerhini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ebu Seleme, Zuhri ve Mâmer'in güvenilir olduğuna dair daha önce bilgi verilmişti. Abdurrezzak hakkında ise teşeyyu' yaptığına dair bilgiler mevcut olmakla beraber ekser muhaddisin sika demesinden dolayı onun için de güvenilir dememiz mümkündür. Bütün bu bilgileri göz önünde bulundurduğumuz zaman hadisin bu senedi için sahihtir dememiz mümkündür.

c) Kuteybe b. Said > Abdulvahid b. Ziyad > İsmail b. Sümey' > Ebu Rezin > **Ebu Hureyre** senedi:

Abdülvâhid b. Ziyâd el-Abdi el-Basri (ö. 176/793): Ebu Bişr künyesiyle bilinen Abdülvâhid b. Ziyâd, İsmail b. Sümey', Mâmer b. Raşit, Yezid b. Keysan, Muhammed b. İsmail ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Affan b. Müslim, Kuteybe b. Sa'id, Yahya b. Yahya en-Nisâburi, Musa b. İsmail ve daha

[526] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.455-456.
[527] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.634.
[528] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.456-457.

birçok kimse hadis rivâyet etmiştir.[529] İbn Hacer onun hakkında "sika"[530], Zehebi **"صدوق يغرب"**[531], "imam, hafız"[532], Nesâi **" ليس به باس"**, Ebu Zur'a, Yahya b. Maîn ve Ebu Hatim onun hakkında "sika" ifadelerini kullanmışlardır. Muhammed b. Sa'd "sika, kesiru-l hadis"[533], Ebu Dâvud "sika", Icli **" ثقة ,حسن الحديث "** Dârekutni **" مامون, ثقة"**, İbn Abdülberr "sika, sebt", İbn Kattan "sika, çok büyük bir illeti (kusuru) olmayan" gibi ifadeler hakkında kullanmışlardır.[534] Abdülvahid b. Ziyad h.176 yılında vefat etmiştir.[535]

İsmail b. Sümey' el-Hanefi el-Kufi (ö. ?): Kufeli olan ve Ebu Muhammed künyesiyle bilinen İsmail b. Sümey', Enes b. Mâlik, Ebu Rezin, Yahya b. Ebi Kesir ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Abdülvâhid b. Ziyâd, İsmail b. Yunus, Şu'be b. Haccac, Süfyan es-Sevri ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur. İbn Hacer onun için "sadık, hakkında harici bid'atlarıyla konuşulan kimse"[536], Zehebi "sika"[537], Kattan "hadiste problemi olmayan" ifadesini kullanır. Ahmed b. Hanbel "sika" başka bir yerde ise "salih" der. Yahya b. Maîn **" ثقة ,مامون "**, İbn Ebi Meryem "sika", Ebu Hatim **" صدوق ,صالح "**, Nesâi **"ليس به باس "** der. Muhammed b. Ubeyd, İsmail b. Sümey' hakkında Cerir'den şunları nakleder: "önceden harici fikirlerini savunuyordu, daha sonra onları terk etti." İbn Adî **" حسن الحديث , لا باس به "**, Fesevi **" لا باس به",** İbn Numeyr, Ebu Dâvud ve Icli onun hakkında "sika" derler. Ebu Ali "İsmail b. Sümey', Kufeli, az hadis rivâyet eden ve sika'dır." Muhammed b. Sa'd "inşallah sika'dır." Buhari'nin ise hakkında "hadiste herhangi bir problemi olmayan" ifadesini kullandığını görebilmekteyiz.[538]

Ebu Rezin Mes'ud b. Mâlik el-Esedi (ö. 85/704): Künyesi Ebu Rezin olan ve künyesiyle meşhur olan Mes'ud b. Mâlik, Ebu Hureyre, Abdullah b. Abbas, Muaz b. Cebel, Abdullah b. Mes'ud, Ali b. Ebi Talib gibi önde gelen sahabelerden hadis almıştır. Kendisinden ise İsmail b. Sümey', Süleyman el-Â'meş, Muğire b. Miksem

[529] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.450-452.
[530] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.630.
[531] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.1, s.581.
[532] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.7.
[533] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.453-454.
[534] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.6, s.435.
[535] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.18, s.454.
[536] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.140.
[537] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.246.
[538] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.1, s.305-306.

gibi birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[539] İbn Hacer hakkında **" ثقة , فاضل"**[540], Ebu Zur'a "sika", Ebu Hatim ise "Ebu Rezin'in Hz. Ali ile birlikte Sıffin savaşına katıldığı ve sika olduğu" söyler. Yahya b. Maîn'in **"عالما فهما"** dediği Ebu Rezin hakkında Icli "sika"der. İbn Hıbban'ın da zikrettiği ve bir çok alimin hakkında sika dediği Mes'ud b. Mâlik h.85 yılında vefat etmiştir.[541]

Hadisin râvilerinden Kuteybe b. Sa'id hakkında daha önce bilgi verildiği ve güvenilir olduğu söylenilmişti. Diğer râvilerden olan Abdülvâhid b. Ziyâd, İsmail b. Sumey' ve Ebu Rezin hakkında cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Hadisin râvileri arasında da hoca-talebe ilişkisi açısından da bir sorun olmadığına göre hadisin bu rivâyeti için sahihtir diyebiliriz.

3. Ebu Dâvud'un (ö. 275/888) Sünen'inde,

Hasan b. Ali > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Hasan b. Ali b. Muhammed el-Hulvani (ö. 242/857): Ebu Muhammed ve Ebu Ali künyeleriyle bilinen ve Mekke'de doğan Hasan b. Ali, Abdurrezzak b. Hemmam, Abdüssamed b. Abdülvaris, Abdullah b. Numeyr, Yezid b. Harun ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Müslim, İbn Mace, Tirmizi, Ebu Dâvud, Muhammed b. İshak es-Serrac ve daha birçok kimse hadis almıştır.[542] Cerh ve ta'dil alimleri hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır: İbn Hacer "sika, hafız ve onun tasniflerinin var olduğunu."[543], Zehebi "hafız, sebt, hüccet"[544], **" حافظ ,صدوق , امام"**[545], Ya'kub b. Şeybe **" ثقة ,ثبت "**, Nesâi **"ثقة "**, Ebu Dâvud "alim olduğunu fakat ilmini kullanamadığını", Ahmed b. Hanbel "hadisle uğraştığını görmedim ve hadisi taleb ettiğini de bilmiyorum." der. Hatib el-Bağdadi ise onun hakkında şu cümleyi kullanır: "sika, hafız olduğunu ve aynı zamanda Mihne döneminde Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın kelamı olduğunu ve mahluk olmadığını söylüyordu." Tirmizi

[539] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.27, s.477-478.
[540] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.936.
[541] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.10, s.118-119.
[542] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.6, s.260-261.
[543] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.240.
[544] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.1, s.328.
[545] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.398.

" حافظ "[546] İbrahim b. Urmete "Dünya'da üç kişi kaldığını : Muhammed b. Yahya ez-Zühlî Horasan'da, Ahmed b. Furat Isfahan'da, Hasan b. Ali el-Hulvani Mekke'de olduğunu." Faziletleri çok fazla olan Hasan b. Ali h.242 yılında Zilhicce ayında vefat etmiştir."[547]

Zikredilen hadisin râvilerinden Abdurrezzak, Mâmer, Zuhri ve Ebu Seleme hakkında daha önce bilgi verildiğinden burada onlardan bahsetmeyeceğiz. Diğer râvi olan Hasan b. Ali hakkında cerh ifadeleri varsa da başta İbn Hacer olmak üzere birçok muhaddisin hakkında sika demesi onun güvenilir olduğunu bize göstermektedir. Hadisin râvileri arasında hadis alışverişinin de olmasını göz önünde bulundurduğumuzda hadisin bu senedi için sahihtir dememizde bir problemin olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

4.et-Tirmizi'nin (ö. 279/892) Sünen/Cami'inde,

Hasan b. Ali El-Hulvani > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme b. Abdurrahman > **Ebu Hureyre** senedi:

Hadisin bu senedi ve metni Ebu Dâvud'un senedinin ve metninin aynısı olduğu ve râvileri de aynı olduğu için hadisin bu senedi için bir problemin olmadığını ve sahih olduğunu söyleyebiliriz.

5. en-Nesai'nin (ö. 303/915) Sünen'inde,

a) Muhammed b. Beşşar > [Yahya + İbn Ebi Adî + Muhammed b. Cafer] > Avf > Hasan > **Abdullah b. Muğaffel** senedi:

Muhammed b. İbrahim b. Ebi Adî es-Sülemi el-Ensari (ö. 194/810): 120'li yıllarda[548] Kasamele'de doğan İbn Ebi Adî, Avf el-A'rabi, Hanzala b. Ebi Süfyan, Şu'be b. Haccac, Sa'id b. Ebi Arube, Hişam ed-Destuvai ve daha birçok

[546] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.2, s.303.
[547] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.11, s.399.
[548] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.221.

kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Beşşar, Kuteybe b. Sa'id, Yahya b. Maîn ve daha birçok kimse hadis rivâyetinde bulunmuştur.[549] İbn Hacer hakkında "sika"[550], Zehebi "sika"[551], "hafız"[552], Muhammed b. Sa'd ve Nesâi "sika", Ebu Hatim **" ثقة ,لا يحتج به "**, Abdurrahman b. Mehdi "övülmenin en güzeli onun üzerine olsun" der. Muâz b. Muâz "İbn Ebi Adî'den daha faziletli birisini görmedim." İbn Hıbban'ın da Sikat'ta zikrettiği ve hakkında birçok muhaddisin sika dediği İbn Ebi Adî h.194 yılında Rebiûlâhir ayında Pazartesi günü Basra'da vefat etmiştir.[553]

Mezkur hadisin bu senedindeki râvilerden Muhammed b. İbrahim hakkında cerhini gerektirecek bir bilgiye rastlanılmamıştır. Diğer râviler hakkında ise daha önce bilgi verilmişti. Verilen bütün bu bilgilerden yola çıkarak hadisin bu senedi için sahihtir diyebiliriz..

b) İshak b. İbrahim > Abdurrezzak > Mamer > Zuhri > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

İkinci hadisin bu son senedindeki bütün râviler hakkında daha önceden bilgiler verildiği ve Abdurrezzak b. Hemmam'ın dışında diğer râviler hakkında herhangi bir cerh ifadesine rastlanılmamıştı. Abdurrezzak b. Hemmam hakkında cerh ifadesi olmakla beraber çoğu muhaddisin hakkında sika demesinden dolayı onun da güvenilir olduğunu daha önce söylemiştik. Bütün bunları düşündüğümüzde hadisin bu senedi için sahihtir dememizde bir sakınca olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

[549] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.24, s.322-323.
[550] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.820.
[551] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.154.
[552] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.220.
[553] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.9, s.13.

1.4.3. İkinci Hadîsin İsnadlarının Değerlendirilmesi

Söz konusu ikinci hadis Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Muğaffel isnadıyla bize gelmiştir. Kısacası sahabe tabakasından üç sahabi tarafından rivâyet edilmiştir. Diğer tabakalarda ise bu sayı giderek artmıştır. Dolayısıyla hadis senet sayısı itibariyle "Meşhur Hadis" olmaktadır.

Zikrettiğimiz hadis için çalışma alanımıza giren beş tane kaynak tespit edilmiş olup bu kaynaklarda toplamda ise on altı rivâyete ulaşılabilmiştir. Hadislerin tamamı için sarahaten merfu dememiz mümkündür. Bu on altı rivâyetten sadece bir tanesinde Ahmed b. Hanbel g) senedinde ittisal yönünden problem bulunmuş, geri kalan rivâyetlerde ise râvilerin vefat tarihleri itibariyle aralarında bilgi alışverişi mümkün göründüğünden ittisal yönünden bir probleme rastlanılmamıştır.

Bu on altı rivâyetin on beş tanesinin senedinde herhangi bir sıhhat problemine rastlanılmadığı için bu rivâyetler sahih olarak kabul edilmiştir. Geriye kalan bir rivâyet ise muhaddislerin bazı râviler hakkındaki cerh ifadeleri ve ittisal bakımından problemin olmasından dolayı zayıf olarak kabul edilmiştir.

1.5. ÜÇÜNCÜ HADİS من امسك كلبا LAFZIYLA GELEN RİVÂYETLER

1.5.1 Hadisin Kaynakları

Köpek edinme ile ilgili olarak "Üçüncü Hadis" olarak değerlendireceğimiz **من امسك كلبا** lafzıyla gelen hadisler, Abdullah b. Ömer (ö.73/685), ve Ebu Hureyre (ö.57/669) kanalıyla bizlere ulaşmaktadır.

1.5.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri

Üçüncü hadis olarak değerlendireceğimiz hadis kaynaklarımız arasında öncelikle Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) Müsned'i, Buhari (ö. 256/869) ve Müslim'in (ö. 261/874) Sahihleri, ve Nesâi'nin (ö. 303/915) Süneninde yer almaktadır.

Üçüncü hadisin kaynaklarda geçen rivâyet tariklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. **Ahmet b. Hanbel'in (ö. 241/855) Müsned'inde yer alan rivayetler:**

a) **حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا فَإِنَّهُ يُنْقِصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطًا، إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ مَاشِيَةٍ»**

İsmail > Hişam Ed-Destuvai > Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksiltilir."*[554]

b) **حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنِ هِشَامٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ، إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ مَاشِيَةٍ»**

[554] Ahmet b. Hanbel, **Ebu Hureyre**, h.n.9493, s.643.

Yahya > Hişam > Yahya b.Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[555]

2. Buhari'nin (ö.256/869) Sahih'inde yer alan rivâyetler:

a) **حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ عَمَلِهِ قِيرَاطٌ، إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ مَاشِيَةٍ»، قَالَ ابْنُ سِيرِينَ، وَأَبُو صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِلَّا كَلْبَ غَنَمٍ أَوْ حَرْثٍ أَوْ صَيْدٍ»، وَقَالَ أَبُو حَازِمٍ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ»**

Muaz b.Fedale > Hişam > Yahya b.Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*

İbn Sirin, Ebu Salih > **Ebu Hureyre** isnâdıyla nakledilen rivâyette ise: *"Kim ziraat veya sürü (çoban) veya av köpeği"* ifadesi geçmektedir.

Ebu Hazim > **Ebu Hureyre** isnâdıyla nakledilen rivâyette ise: *"Kim av köpeği veya sürü (çoban)"* ifadesi geçmektedir.[556]

b) **حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، حَدَّثَهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا يَنْقُصْ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ، أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ»**

Musa b.İsmail > Hemmam > Yahya > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[557]

[555] Ahmet b. Hanbel, **Ebu Hureyre**, h.n.10115, s.679.
[556] Buhari, **Hars ve Müzaraat**, 3, h.n.2322, s.369.
[557] Buhari, **Bed'ül Halk**, 17, h.n.3324, s.539.

3.Müslim'in (ö.261/874) Sahih'inde,

حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ الدَّسْتَوَائِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ، إِلَّا كَلْبَ حَرْثٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ»،

Züheyr b. Harb > İsmail b. İbrahim > Hişam Ed-Destuvai > Yahya b.Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim ziraat veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[558]

4.en-Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünen'inde,

أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبًا ضَارِيًا أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ، نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»

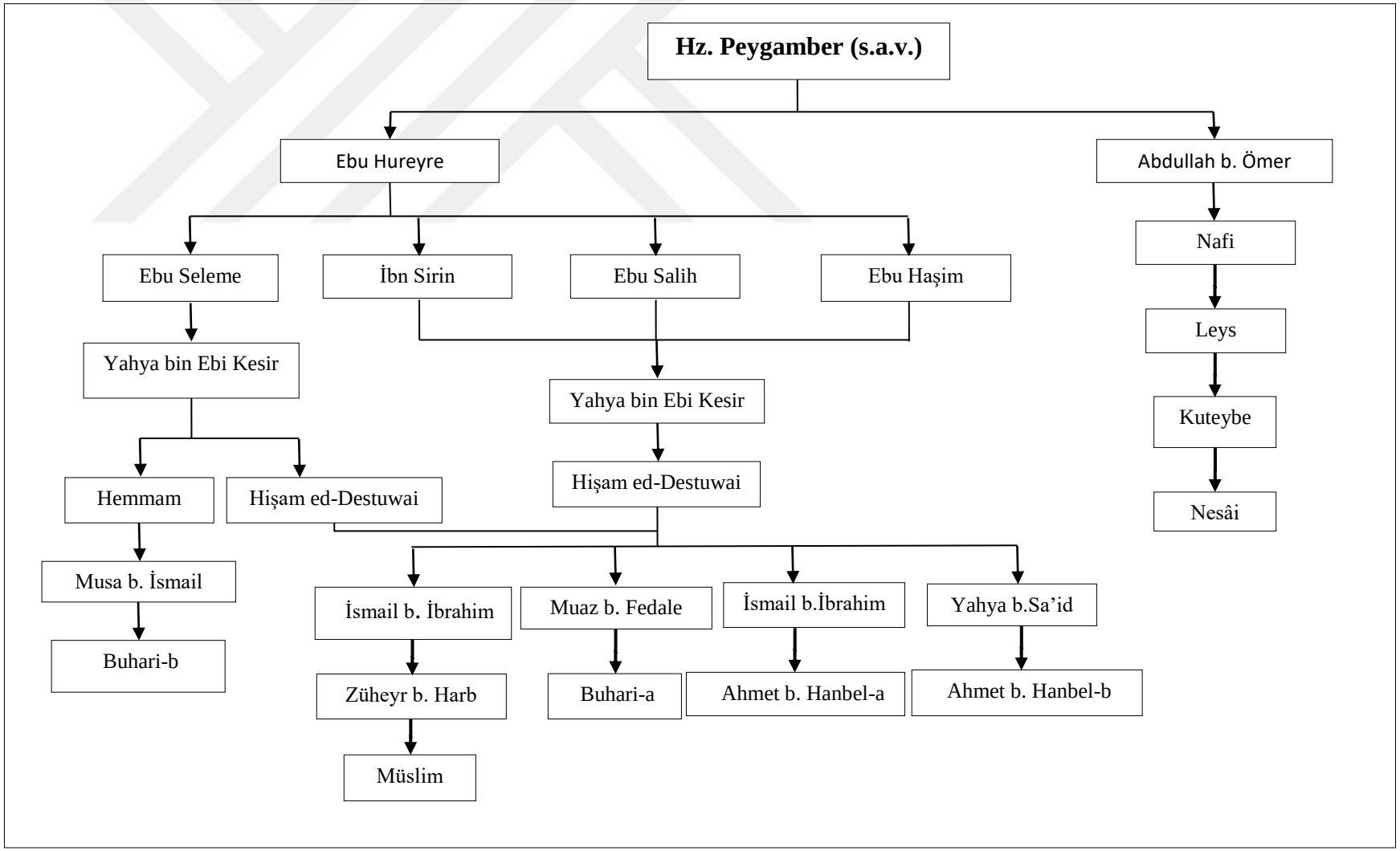
Kuteybe > Leys > Nafi > **Abdullah b.Ömer** isnâdıyla gelen rivâyette Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: *"Kim av köpeği veya sürü (çoban) dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."*[559]

1.6. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.6.1. Sened Ağı

Hadîsin sened ağını oluşturuken araştırmamızın kapsamında yer alan kaynaklardaki tüm senet ve râvilerini açık ve anlaşılır bir şekilde şematize ederek ortaya koymaya çalışacağız ve ona göre hareket edeceğiz.

[558] Müslim, **Kitabul-Müsakat**, 10, h.n.59, s.504.
[559] Nesâi, **Sayd ve Zebaih**, 13, h.n.4286, s.586.

Hz. Peygamber (s.a.v.)
Ebu Hureyre
Abdullah b. Ömer
Ebu Seleme
İbn Sirin
Ebu Salih
Ebu Haşim
Nafi
Leys
Kuteybe
Nesâi
Yahya bin Ebi Kesir
Yahya bin Ebi Kesir
Hişam ed-Destuwai
Hemmam
Hişam ed-Destuwai
Musa b. İsmail
Buhari-b
İsmail b. İbrahim
Muaz b. Fedale
İsmail b.İbrahim
Yahya b.Sa'id
Züheyr b. Harb
Buhari-a
Ahmet b. Hanbel-a
Ahmet b. Hanbel-b
Müslim

1.6.2.Sened Tenkîdi

Köpek edinme ile ilgili zikrettiğimiz üçüncü hadis Abdullah b. Ömer, ve Ebu Hureyre kanalıyla gelmiştir. Cerh ve ta'dil incelemesi yapılırken daha önce de söylediğimiz gibi Sahâbe udul olarak kabul edilecektir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu hadisi Ebu Hureyre'den Ebu Salih, Ebu Haşim, İbn Sirin ve Ebu Seleme, Abdullah b. Ömer'den ise Nafi' rivâyet etmiştir. Değişik rivâyetlerde ismi geçen râviler hakkında bir defa bilgi verilecek olup ikinci defa yani başka bir hadiste ismi geçiyorsa hakkında bilgi verilmeyecektir.

1. **Ahmet b. Hanbel'in (ö.241/855) Müsned'inde,**

a) İsmail > Hişam Ed-Destuvai > Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Ebû Bekr Hişam b. Ebi Abdillâh Senber el-Basri ed-Destuvâi (ö. 154/771): Künyesi Ebu Bekr olan Hişam b. Ebi Abdillah, Yahya b. Ebi Kesir, Mâmer b. Raşit, Eyyüb es-Sahtiyani, Katâde ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İsmail b. İbrahim (uleyye), Muâz b. Fedâle, Yahya b. Sa'id el-Kattan, Abdullah b. Mübarek, Şu'be b. Haccac ve daha birçok kimse rivâyet etmiştir.[560] İbn Hacer hakkında "sika, sebt fakat kader ile suçlanan"[561], Zehebi "Allah için ilim taleb eden ve hafız"[562], "hafız, imam, hüccet, sadık"[563], "hafız, hüccet ve kaderiyye düşüncesini savunan fakat bu düşünceyi yaymayan"[564] der. Umeyye b. Halid Şu'be'den şu şekilde rivâyet eder: "Hişam'dan başka ben Allah rızası yolunda ilim taleb etmek için yolculuk yapacağım diyen kimse yoktur.", yine başka bir yerde "Katâde'den rivâyet edenler içerisinde en bilgilisi ve en hafızı idi." İsmail b. Uleyye, onun için "Basra'nın hafızlarındandı."der. Ebu Davud et-Tayalisi "Hişam hadiste Emirû-l Mûminin idi." Ebu Hatim, Ahmed b. Hanbel'e Evzai mi yoksa Hişam mı daha güvenilir diye sordum: Ahmed b. Hanbel "Hişam diye cevap verdi." Ahmed b. Hanbel başka bir yerde de "Hişam'ın Basra ehli içerisinde Yahya b. Ebi Kesir'den daha güvenilir olduğunu söyler." Ali b. Medînî, Hişam hakkında

[560] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.30, s.216-217.
[561] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.1022.
[562] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.337.
[563] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.149.
[564] ez-Zehebî, **el-Muğnî fi'd-Du'afâ,** c.2, s.369.

"sebt", Icli ise "sika, hadiste sebt ve hüccet" demektedir. Hakkında birçok Muhaddisin ta'dil ifadelerini kullandığı Hişam b. Ebi Abdillah'ı İbn Hıbban Sikat'ta zikretmektedir.[565] Başta İbn Hacer olmak üzere birçok muhaddisin güvenilir olarak tanımladığı ve faziletlerinin de çok fazla olduğu Hişam b. Ebi Abdillah h.154 yılında 78 yaşlarında vefat etmiştir.[566]

Hadiste ismi geçen râvilerden İsmail b. İbrahim, Yahya b. Ebi Kesir ve Ebu Seleme hakkında daha önce bilgi verildiği ve cerhlerini gerektirecek herhangi bir bilgiye rastlanılmamış olması onların güvenilir olduğunu göstermektedir. Hişam b. Ebi Abdillah hakkında ise aynı şekilde herhangi bir cerh ifadesinin kullanılmaması onun sika olduğu anlamına gelmektedir. Hadisin râvileri arasında bilgi alışverişinin olmasını da göz önünde bulundurduğumuzda hadisin bu senedi için sahihtir dememiz mümkündür.

b) Yahya > Hişam > Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Mezkur hadisite daha önce bütün râviler hakkında bilgi verildiği ve hepsinin de güvenilir olduğu söylenmişti. Hadisin râvileri arasında da bilgi alışverişinde de problemin olmaması hadisin bu senedi için sahihtir dememizi gerekli kılmaktadır.

2. Buhari'nin (ö.256/869) Sahih'inde,

a) Muaz b. Fedale > Hişam > Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Muaz b. Fedale el-Kureşi ez-Zehrani (ö. 215/830): İbn Hacer'in hakkında "sika, ve aynı zamanda Buhari'nin büyük şeyhlerinden"[567] dediği Muaz b. Fedale, Hişam ed-Destuvâi, Süfyan es-Sevri, Amr b. Kays ve daha birkaç kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Ebu Hatim, Ahmed b. Mansur, Ya'kub b. Süfyan ve daha birçok kimse hadis almıştır. İbn Hıbban'ın Sikat'ta zikrettiği[568] ve Ebu

[565] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.11, s.43-45.
[566] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.30, s.222.
[567] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.952.
[568] İbn Hibbân, **Kitâbu's-Sikât**, c.9, s.177.

Hatim'in hakkında " **صدوق, ثقة** "[569], dediği Muaz b. Fedale 215 yılında vefat etmiştir.[570]

Hadisin râvilerinden Muaz b. Fedale hakkında herhangi bir cerh ifadesinin olmaması onun güvenilir olduğunu göstermektedir. Diğer râviler hakkında ise daha önce bilgi verildiği ve hepsinin güvenilir olduğu zikredilmişti. Hadisin râvileri arasında bilgi alışverişi de olduğundan dolayı bu senetle gelen hadis için sahihtir diyebiliriz.

b) Musa b. İsmail > Hemmam > Yahya > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Bu senette geçen bütün râviler hakkında daha önce bilgi verilmiş olup hepsinin de güvenilir olduğu zikredilmişti. Bütün bu bilgileri baz aldığımızda hadisin bu senedi için sahihtir dememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz.

3.Müslim'in (ö.261/874) Sahih'inde,

Züheyr b. Harb >İsmail b. İbrahim >Hişam Ed-Destuvai >Yahya b. Ebi Kesir > Ebu Seleme > **Ebu Hureyre** senedi:

Bu senette geçen bütün râviler hakkında daha önce bilgi verildiği ve hepsinin de güvenilir olduğu zikredildiği için hadisin bu senedinin de sahih olduğunu söylememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz.

4.en-Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünen'inde,

Kuteybe > Leys > Nafi > **Abdullah b. Ömer** senedi:

Leys b. Sa'd b. Abdurrahman el-Mısri (ö. 175/791): İmam, hafız, şeyhu-l İslam, Mısır Diyarının Alimi olan Leys b. Sa'd 94 yılında Şaban ayında Karkaşen'de doğmuştur. 113 yılında hacca giden[571] Leys b. Sa'd, Nafi', Katâde, Yahya b. Eyyüb, Yunus b. Yezid ve daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Kuteybe b. Sa'id, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Vehb ve daha birçok kimse hadis

[569] Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, c.8, s.251.
[570] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.28, s.129-130.
[571] ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.8, s.136-137.

rivâyetinde bulunmuştur.[572] İbn Hacer onun hakkında "sika, sebt, fakih, imam, meşhur"[573] ifadelerini kullanır. Zehebi "imam, Malik'in nazarında sebt"[574], İbn Sa'd "sika, kesiru-l hadis ve zamanının fetvalarıyla meşgul olan" gibi değerlendirmelerde bulunmuştur. Ahmed b. Hanbel Leys b. Sa'd hakkında "sika, Mısırlılar içerisinde en güvenilir olan, kesiru'l-ilm, sahihu'l-hadis" der. Yahya b. Maîn ve Ali b. Medînî "sika, sebt", Nesâi, Salih, Ya'kub b. Şeybe, Hatib ve Icli "sika", Ebu Zur'a, Ezdi ve Amr b. Sa'id **"صدوق"**, İbn Harraş "sadık, salihu'l-hadis, 113 yılında hacca gittiğini ve orada İbn Şihab'ın ondan hadis işittiğini ve daha sonra oradan Irak'a gittiğini", İbn Vehb "yeryüzünün ilim ehli", İbn Bekr "Leys gibi birisini görmediğini" söyler. İbn Hıbban şöyle der: "Fıkıh, vera, ilim, fazilet ve cömertlikte zamanının önde gideniydi." İbn Ebi Meryem "Leys gibi faziletli ve kendisini Allah'a yaklaştıracak özellikleri olan birisini görmediğini", Ebu Yâli el-Halîlî "vaktinin imamıydı."[575] Hakkında birçok kimsenin ta'dil ifadelerini kullandığı Leys b. Sa'd h.175 yılında Şaban ayında vefat etmiştir.[576]

Rivâyetin bu senedinde geçen Leys b. Sa'd hakkında herhangi bir cerh ifadesinin bulunmaması onun güvenilir olduğunu göstermektedir. Hadisin diğer râvileri hakkında daha önce bilgi verildiği ve hepsinin güvenilir olduğu zikredildiğini göz önünde bulundurduğumuzda hadisin bu senedi için sahihtir diyebiliriz.

1.6.3. Üçüncü Hadîsin İsnadlarının Değerlendirilmesi

Sözü edilen üçüncü hadis Ebu Hureyre ve Abdullah b. Ömer isnadıyla bize gelmiştir. Kısacası sahabe tabakasından iki sahabi tarafından rivâyet edilmiştir. Diğer tabakalarda ise bu sayı giderek artmıştır. Dolayısıyla hadis senet sayısı itibariyle "Âziz Hadis" olmaktadır.

Zikrettiğimiz hadis için çalışma alanımıza giren dört tane kaynak tespit edilmiş, bu kaynaklarda toplamda ise altı rivâyete ulaşılabilmiştir. Hadislerin tamamı için sarahaten merfu dememiz mümkündür. Bu altı rivâyetin tamamında ittisal yönünden de bir probleme rastlanılmamıştır.

---

[572] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.24, s.256-260.
[573] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzîb**, s.817.
[574] ez-Zehebî, **el-Kaşif,** c.2, s.151.
[575] İbn Hacer, **Tehzibu't-Tehzib,** c.8, s.461-465.
[576] el-Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, c.24, s.278.

Bu altı rivâyetin tamamında herhangi bir sıhhat problemine rastlanılmadığı için bu rivâyetler senet açısından sahih olarak kabul edilmiştir.

1.7. HADÎSLERİN İSNÂDLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Sened tenkidini yaptığımız hadîslerin genel bir isnâd değerlendirmesini yapacak olursak, "Abdullah b. Ömer", "Ebu Hureyre" ve "Süfyan b. Ebi Züheyr" isnâdıyla gelen birinci hadîsteki rivâyetlerin hepsinin sahih; "Abdullah b. Ömer", "Ebu Hureyre" ve "Abdullah b. Muğaffel" kanalıyla gelen ikinci hadisteki rivâyetlerin on beşinin sahih, bir rivâyetin ise zayıf; "Abdullah b. Ömer" ve "Ebu Hureyre" yoluyla gelen üçüncü hadisteki rivâyetlerin hepsinin de sahîh olduğunu söyleyebiliriz.

Netice itibariyle, söz konusu hadîslerin çalışmamızın kapsamı içine giren kaynaklarda toplam elli altı rivâyeti tespit edilmiştir. Bu rivâyetlerin sadece bir tanesi sened açısından zayıf bulunurken, geriye kalan elli beş rivâyetin senedinde herhangi bir soruna rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu rivâyetler senet açısından sahîh olarak değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN MUHTEVA TAHLİLİ

2.1. METİN TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1.1. Hadislerin Dil Özellikleri Bakımından Anlaşılması

"Herhangi bir dildeki metinleri anlamada ilk adım, dil kuralları gibi vasıtaların iyi kullanılması olmalıdır. Hadîslerin çoğunun manayla rivâyet edildiği bir gerçek olsa da, manayla rivâyet dilinin Arapça olduğu da başka bir gerçektir. Bu durumda, özellikle hadîsi anlama çabasında olanların Arapça bilgisinden müstağni kalamayacakları ortaya çıkmaktadır."[577]

"Bu bağlamda her dilde olduğu gibi Arap dilinde de, anlamayı zorlaştıran, yanlış anlamalara imkân tanıyan bazı özellikler ve dil kaideleri bulunmaktadır. Mesela Arapçada, lafız ve manaları birbirine yakın kelimeler, nadir müştebih lafızlar, birkaç şekilde okunması mümkün kelimeler ve Arap dilinin kendîne has özelliklerinden biri olan zamirlerin merciini belirlemedeki zorluk, bu kabildendir."[578] "Ayrıca hadîste geçen bazı kelimelerin çok anlamlı olması,"[579] yine "bazı kelimelerin hem sözlük hem de terim anlamıyla kullanılması"[580] gibi durumlarda hadîslerin doğru anlaşılmasına etki eden önemli faktörlerdendir.

"Rivâyetlerin kitaplara kaydedilinceye kadar sözlü bir şekilde ve daha çok manen rivâyet şekliyle aktarılması, râvinin rivâyeti eksik duyması, yanlış anlaması veya tam hatırlayamaması gibi bazı sıkıntıları doğurabilmektedir. Bu nedenle ilk dönem muhaddisleri, bu tür sıkıntıları ortadan kaldırmak veya en asgari düzeye

[577] Selçuk Coşkun, **Hadîse Bütüncül Bakış**, İFAV Yay., İstanbul, 2016, s. 287.
[578] Ayhan Tekineş, **Hadisleri Anlama Problemi,** Işık Yay., İstanbul, 2002, s. 158.
[579] Tekineş, **Hadisleri Anlama Problemi,** s. 168.
[580] Tekineş, **Hadisleri Anlama Problemi**, s. 170.

indirmek için hadîslerin farklı rivâyetlerinin toplanmasına büyük önem vermişlerdir. Söz gelimi Yahya b. Maîn (ö. 233/848): "Şâyet biz bir hadîsi otuz vecihten yazmazsak, onun ne ifade ettiğini anlayamazdık" derken,"[581] Ahmed b. Hanbel'de (ö.241/855) "Bir hadîsin bütün tariklerini bir araya getirmediğiniz sürece, onu anlayamazsınız. Hadîsin farklı tarikleri, birbirini tefsîr eder, açıklar, demiştir."[582] Biz de bu araştırmamızda konumuzla alakalı olan hadislerin bütün rivâyet tariklerini bir araya getirip daha sonra ortak bir metne ulaşmaya çalışacağız.

Araştırmakta olduğumuz hadîslerin teması; köpek edinme ile ilgili hadislerin tahrici ve değerlendirilmesidir. Burada sözü edilen hadislerde geçen rivâyetlerin ilk kaynaktan itibaren bir anlam kaymasının olup olmadığını tespit etmeye çalışacağız. Bunun için daha önce verdiğimiz metinlerdeki hadisleri sırasıyla ele alıp aralarındaki lafız farklılıklarını ortaya çıkaracağız. Bütün bu işlemlerin sonunda ise her hadis için ortak bir metne ulaşmaya çalıcağız.

2.1.2. Hadislerin Metin İnşası

2.1.2.1. Birinci Hadisin Metin İnşası

Birinci hadisimiz Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer ve Süfyan b. Ebi Züheyr kanalıyla, Mâlik b. Enes'in (ö. 179/795) Muvatta'sında, Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) Müsned'inde, Dârimi'nin (ö. 255/868) Sünen'inde, Buhari (ö. 256/869) ve Müslim'in (ö. 261/874) Sahihlerinde, İbn Mace (ö. 273/886), Tirmizi (ö. 279/892) ve Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünenlerinde yer almaktadır. Hadisimizin mezkur kaynaklarda otuz dört tane rivâyetine ulaşılmış olup bu rivâyetlerin tamamı senet açısından sahih kabul edilmiştir. Ayrıca rivâyetler arasında çok az lafzi farklılıklar dışında hadisin zaman içerisinde herhangi bir anlam kaymasına uğramadığı da görülmüştür.

Metinlere baktığımızda istisna kelimelerinin değişik şekillerde geldiğini "الا" nın yirmi bir yerde "لايغني عنه" kelimesinin on yerde geçtiği, üç yerde ise Buhari'nin c) rivâyeti, Tirmizi'nin rivâyeti ve Nesâi'nin d) rivâyetinde ليس (değildir) ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Hadislerin metnine baktığımızda istisna edilen

[581] Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. el-Hatîb el-Bağdâdî, **el-Câmî li Ahlaki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi',** I-II, thk. Mahmûd Tahhân, Mektebetu'l-Maârif, Riyâd, 1403/1983, c.2, s.212; Krş. Coşkun, **Hadîse Bütüncül Bakış**, s.120.
[582] el-Bağdâdî, **el-Câmî',** c.2, s.212; Krş. Coşkun, **Hadîse Bütüncül Bakış,** s.120.

kelimelerin ise زرع veya حرث(ziraat), ضارعا (davarları koruma), ماشية (sürü, çoban), صيد veya قنص (avcılık), gibi geldiğini görmekteyiz. Yine aynı hadiste geçen lafız farklılıkları örneğine baktığımızda نقص (eksilmek), ينقص (eksilir) gibi ifadeler geçmektedir. قيراط (bir kırat) ve قيراطان (iki kırat) gibi kelimeler de farklı lafızlarla gelmiştir. Bütün bu lafız farklılıklarını göz önünde bulundurduğumuzda iki metnin ortak metin olma ihtimali daha tutarlı görünmektedir. Birincisi " Kim ziraat veya hayvanları koruma dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir.", ikincisi ise " Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir."

2.1.2.2. İkinci Hadisin Metin İnşası

İkinci hadisimiz Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Muğaffel kanalıyla, Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) Müsned'inde, Müslim'in (ö. 261/874) Sahihinde, Ebu Dâvud (ö. 275/888), Tirmizi (ö. 279/892) ve Nesâi'nin (ö. 303/915) Sünenlerinde yer almaktadır. Hadisimizin mezkur kaynaklarda on altı tane rivâyetine ulaşılmış olup bu rivâyetlerden on beş tanesi sahih kabul edilmiştir. Senedinde sahih olarak kabul edilen bu on beş rivâyeti esas aldığımızda rivâyetler arasında çok az lafzi farklılıklar dışında hadisin zaman içerisinde herhangi bir anlam kaymasına uğramadığı da görülmüştür.

Metinlere baktığımızda istisna kelimelerinin değişik şekillerde geldiğini "الا" nın on yerde "ليس " kelimesinin ise dört yerde geçtiğini görmekteyiz. Hadislerin metnine baktığımızda istisna edilen kelimelerin ise زرع (ziraat), ماشية, غنم (sürü, çoban), صيد (avcılık), gibi geldiğini görmekteyiz. Yine aynı hadiste geçen lafız farklılıkları örneğine baktığımızda نقص (eksilmek), ينقص (eksilir) انتقص (eksiltilir), ينتقص (eksiltilir) gibi ifadeler geçmektedir. قيراط (bir kırat) ve قيراطان (iki kırat) gibi kelimeler de farklı lafızlarla gelmiştir. Bütün bu lafız farklılıklarını göz önünde bulundurduğumuzda ortak metin olarak Ahmed b. Hanbel'in e), Nesâi'nin a) ve b) hadislerinde geçen senedi zikretmemiz daha yerinde olur." Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."

2.1.2.3. Üçüncü Hadisin Metin İnşası

Üçüncü hadisimiz Abdullah b. Ömer, ve Ebu Hureyre kanalıyla Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i, Buhari ve Müslim'in Sahihleri ve Nesâi'nin Süneni'nde yer almıştır.

Zikrettiğimiz hadis için çalışma alanımıza giren dört tane kaynak tespit edilmiş olup bu kaynaklarda toplamda ise altı rivâyete ulaşılabilmiştir. Bu altı rivâyetin tamamında ittisal yönünden herhangi bir probleme rastlanılmamıştır. Bu altı rivâyetin tamamında herhangi bir sıhhat problemine rastlanılmadığı için bu rivâyetler senet açısından sahih olarak kabul edilmiştir. Öte yandan rivâyetlerdeki çok az lâfzî farklılıklar dışında hadîsin zaman içerisinde herhangi bir anlam kaymasına uğramadığı da görülmüştür.

Hadislerin metnine baktığımızda istisna edilen kelimelerin ise ماشية (sürü, çoban), حرث (ziraat), ve ضاريا (davarları koruma) gibi geldiğini görmekteyiz. Yine aynı hadiste geçen lafız farklılıkları örneğine baktığımızda نقص (eksilmek), ينقص (eksilir) ينقص (eksiltilir) gibi ifadeler geçmektedir. قيراط (bir kırat) ve قيراطان (iki kırat) gibi kelimeler de farklı lafızlarla gelmiştir. Bütün bu lafız farklılıklarını göz önünde bulundurduğumuzda ortak metin olarak Buhari'nin a), b) ve Müslim'in hadislerinde geçen senedi zikretmemiz daha yerinde olur. " Kim ziraat veya sürü (çoban) köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir."

2.2. HADİSLERİN KUR'ÂN'A ARZI

Hadisleri daha iyi anlamak ve onlarla ilgili daha iyi bir sonuca varabilmek için hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim'e ihtiyacımız vardır. Kur'an-ı Kerim'de konumuz ile alakalı zikredilen bilgiler bizim için her zaman öncelikli olmalıdır. Çünkü hadisleri bize aktaran Resulullah'ın(s.a.v.) âhlakını Hz. Âişe'ye sorduklarında şu cevabı vermiştir: "Onun âhlakı Kur'an'dı."demiştir. Âhlakı Kur'an olan bir Peygamber'in sünnetinin Kur'an'ın dışında bir şey taşıması imkansızdır. Bu yüzden hadislerin Kur'an'a arzı bizim için son derece önemlidir.

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda köpeklerle alakalı olarak dört âyetin geçtiğini görebilmekteyiz. Birinci âyet A'raf Suresi'nde geçen "Dileseydik o

âyetlerle onu elbette yüceltirdik. Fakat o, dünyaya saplanıp kaldı da kendi heva ve hevesine uydu. Onun durumu köpeğin durumu gibidir: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp solur; kendi hâline bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte bu, âyetlerimizi yalanlayan toplumun durumudur. Şimdi onlara bu olayları anlat ki düşünsünler."[583] âyetidir. İkinci ve üçüncü âyetler Kehf Suresi'nde geçmektedir. "Uykuda oldukları halde, sen onları uyanık sanırsın. Biz onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış (yatmakta idi.) Onları görseydin, mutlaka onlardan yüz çevirip kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı."[584] "(Ey Muhammed!) Bazıları bilmedikleri şey hakkında atıp tutarak: "Onlar üç kişidirler, dördüncü köpekleridir." diyecekler. Yine, "Beş kişidirler, altıncıları köpekleridir" diyecekler. Şöyle de diyecekler: "Yedi kişidirler, sekizincileri köpekleridir." De ki: "Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir. Zaten onları pek az kimse bilir. O halde, onlar hakkında (Kur'an'daki) apaçık tartışmadan başka tartışmaya girme ve bunlar hakkında onlardan hiçbirine bir şey sorma."[585] Dördüncü âyet ise Mâide Sûresi'nde geçen " Sana, onlar için neyin helal olduğunu soruyorlar. De ki: " Temiz olan her şey ve Allah'ın size öğrettiği şekilde, avlanmasını öğrettiğiniz av köpeklerinin, Allah'ın ismini anarak salıpta, sizin için tuttuğu avları yiyebilirsiniz. Allah'tan korunun (haramları yemeyin), Allah hesabı çok çabuk görendir."[586]

Birinci ayette bir kısım insanın kendi heveslerine uyması, dünyaya saplanıp kalması ve Allah'ın âyetlerini yalanlamasından dolayı Allah'u Teâlâ onları köpeğe benzetmiştir. Bu da bu kısım insanların hatalarının ne kadar büyük olduğunu ve bizimde bundan dersler çıkarmamız gerektiğini bize açıkça göstermektedir.

"Kur'an bize şunu gösteriyor ki kıssadan amaç şahsın tanımı değil, durumunu anlatmak ve örnek vermektir. Mâdemki o arzusuna uydu, ilim ve insanlıktan düşmek istedi artık onun temsili köpek temsili gibidir. Sen onu sevketsen=sürsen de dilini çıkararak solur, bıraksan da dilini çıkararak solur. Yani yorsan da dilini uzatır solur, rahat ettirsen de dilini uzatır solur, hiçbir zaman ıstıraptan kurtulmaz. Köpeğin en aşağılık durumu başka hayvanda bulunmayan bu

[583] Â'raf, 7/176.
[584] Kehf, 18/18.
[585] Kehf, 18/22.
[586] Mâide, 5/4.

soluyuştur. İşte o kimsenin halindeki düşüş, köpeğin mesel olmuş olan en aşağılık hali gibidir. Yani alçalmanın son kertesidir."[587]

İkinci ve üçüncü ayetlerde Ashabul Kehf ve onların yanında bulunan köpeklerinden bahsetmektedir. "Bu ayetlerde köpeğin mağaranın girişinde yatmakta olması bir nevi onları koruduğunun da işareti olma ihtimalini kuvvetli kılmaktadır. Belki de köpeklerini yanlarına almalarının sebebi vahşi hayvanlardan kendilerini koruması içindir diyebiliriz."[588]

Dördüncü âyette ise av eğitimi gören köpeklerin getirdiklerinin yenilebileceği ve bunda bir sakıncanın da olmadığı bildirilmektedir. Burada eğitilmiş olan av köpeklerinin getirdiklerinin helal olmasından yola çıkarak köpek edinmenin caiz olduğunu söylememizde bir problemin olmadığını söyleyebiliriz. Bu, aynı zamanda rivâyetlerde geçen ifadelere de uygundur.

Özellikle ikinci ve üçüncü ayetleri düşündüğümüzde Ashabul Kehf köpeğinin onları vahşi hayvanlara karşı koruması durumunu baz alırsak köpek edinme meselesinin önemini daha iyi kavramış oluruz. Bu da bize bazı zaruri durumlardan dolayı köpek edinme meselesinde bakış açımızın değişmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki Kur'an-ı Kerim'de geçen âyetlerden hareket ederek köpek edinme konusunun bazı durumlarda caiz olduğunu ve bunun aynı zamanda konumuzla alakalı olan hadislerle paralellik gösterdiğini de söylememiz mümkündür.

2.3. ŞÂRİHLERİN HADÎSLER HAKKINDAKİ YORUMLARI

"Hadîslerin daha iyi ve doğru anlaşılmasında hadîs şerhleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü hadîs şerhleri bir hadîsin veya bir hadîs kitabında yer alan rivâyetlerin kelime ve kavramlarının açıklanması, anlaşılması zor yerlerin izah edilmesi, i'rabların belirtilmesi, hadîsten çıkan hükümlere yer verilmesi"[589] gibi konularla ilgilenmekte, bu durum da hadîs şerhlerine başvurmayı kaçınılmaz kılmaktadır.

[587] Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Hak Dîni Kur'ân Dili**, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2008, c.4, s.349.
[588] Komisyon, **Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, DİBY, Ankara, 2007, c.3, s.542.
[589] Mehmet Efendioğlu, "Şerh (Hadis)", **DİA**, Ankara, 2010, c.38, s.559.

“Sahîh-î Buharî” nin şarihlerinden İbn Hacer (ö. 852/1449) araştırmamızın içerisine giren birinci, ikinci ve üçüncü hadis ile ilgili yorumda bulunmuştur. İbn Hacer ilk etapta köpeklerin öldürülmesi, daha sonra ise avcılık, ziraat, koyun gütme vb. gibi durumlarda ruhsat verildiğini zikreder. Cümle içerisinde geçen “ او ” (veya) kelimesinin ziyade veya tekrar amaçlı olduğunu, “نقص من عمله ” cümlesinin yaptığı amellerin sevaplarından eksilmesi anlamına geldiğini zikreder. Amellerinin eksilmesi sebebini ise meleklerin o eve girmemesi ya da ibadet amacıyla kullanılan eşyalara köpeğin dokunması vb. gibi durumlardan dolayı temiz olmamasını zikreder. Amellerin hangisinin eksileceği konusunda geçen bir kırat ve iki kırat kelimelerinin ise birkaç şekilde geldiği, iki kıratın eksilmesini ise te’kid veya iticilik gibi sebeplere bağlayarak bunlardan bazılarını şöyle zikreder. İki kıratın biri geçmiş diğerinin ise gelecek olan sevabın eksileceği, bir kıratın gündüz diğer kıratın ise gece, bir kıratın gece yapılan diğer kıratın ise gündüz yapılan amelden eksileceği, bir kıratın farz namazlardan diğer kıratın ise nafile namazlardan eksileceği gibi değişik görüşler ileri sürmektedir.[590]

Mâliki mezhebi imamlarından “İbn Battal’ın”(ö. 402/1011-1012) Buhari’nin Sahîhi üzerine yazdığı eserinde birinci ve ikinci hadise yer vermiştir. Hişam b. Urve’ye evde köpek beslemenin durumunu sorduklarında şöyle cevap vermiştir: “Eğer evde korkulacak bir durum yoksa yani köpeğin zarar verme gibi bir durumu yoksa sorun yoktur.” “İbn Battal ziraat, avcılık vb. durumlarda faydanın ön planda olmasını söyleyerek köpek edinmenin caiz olduğunu söyler.”[591]

Müslim’in Sahîhî üzerine yazılan şerhlerden Fethu’l-Munîm adlı eserde birinci, ikinci ve üçüncü hadise yer verilmiştir. İlk dönemlerde insanlar genellikle şehir dışında yaşarlardı ve köpekler onların hayatlarının bir parçası idi. Daha sonra köpekler şehre inince insanlar onlara tahammül edemedi ve onlardan korkar oldular. Bununla beraber kullanılan bazı eşyalara da necaset bulaştırmalarından dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) bu gibi köpeklerin öldürülmesini emretmiştir. Ancak ziraat, avcılık, sürü vb. gibi köpeklerin öldürülmesini yasaklamıştır. Daha sonra

[590] Şihabuddin Ahmed b. Ali b. Hacer El-Askalânî, **Fethûl Bâri bi Şerhi Sahîhi’l-Buharî**, I-XXVI, thk. Şuayb el-Arnâvut ve Âdil Mürşit, Dâru’r-Risâle-l Âlemiyye, Beyrut, 1434/2013, c.7, s.419-421.
[591] Ebu Eyyüb Süleyman b. Muhammed b.Battal, **Şerhû Sahihi Buhari li İbn Battal**, I-X, Ebu Enes İbrahim b. Said, Mektebetûr-Rûşt, Riyâd, 1423/2003, c.5, s.390, c.6, s.459.

Peygamberimiz (s.a.v.) sürü, avcılık, ziraat, evi koruma, yolları koruma dışında ihtiyaç olmadan köpek edinmenin haram olduğunu söylemiştir. Aksi takdirde amellerinden kesileceğini belirtmiştir. Hadiste geçen amellerden eksilme konusunu ise bir kıratın gece bir kıratın ise gündüz, bir kıratın geçmiş bir kıratın ise gelecek, bir kıratın farz bir kıratın ise nafile ibadetlerden eksileceği gibi değişik görüşleri zikreder. Tabiki en iyisini Allah bilir. Amellerinin eksilme konusuna ise meleklerin o eve girmemesi ya da ibadet amacıyla kullanılan eşyalara köpeğin dokunması vb. gibi durumlardan dolayı temiz olmamasını zikretmektedir.[592]

Sahîh-î Buharî'nin şarihlerinden el-Kêşmiri (ö. 753/1352) Feydul Bari eserinde birinci ve üçüncü hadise değinmiştir. Şari'in izin verdiği ziraat veya sürü gibi durumlarda amellerin eksilmeyeceği, diğer durumlarda ise eksilme olacağını söyler. El-Kêşmiri aynı zamanda hadiste geçen köpeklerin dışında köpek edinilmesi durumunda meleklerin de o eve giremeyeceğini zikretmektedir.[593]

Buhari'nin şarihlerinden el-Ayni ise (ö. 855/1451) Umdetul Kari eserinde birinci, ikinci ve üçüncü hadise yer vermiştir. El-Aynî hadiste geçen kırat kelimesinin burada Allah katında ölçüsünün bilindiği, amacın ise amellerden bir cüz'ün eksileceği yönündedir. Amellerin eksilme sebebinin ise meleklerin eve girmemesi, izin verilmeyen bir şeyin yapılması vb. gibi durumlar olduğunu söylemektedir.[594]

Şarihlerin hadisler hakkındaki yorumlarına baktığımızda genel olarak birbirine yakın görüşler zikrettiğini görmekteyiz. Kanaatimizce son zamanlarda birçok alanda köpek kullanılması köpek edinmenin önemini biraz daha önemli bir hale getirmektedir. Özellikle Müslim'in Sahihi üzerine yazılan Fethu'l Mun'im'de geçen ve birçok alanda köpeğin kullanılmasının caiz olması günümüzün de bu yöndeki ihtiyaçlarını düşündüğümüzde bunun daha isabetli olduğu kanaatine varabiliriz. Avcılık, ziraat, sürü, evi koruma, yolları koruma gibi durumlarda cevazın verilmesi günümüz ihtiyaçlarına da bunun kıyasladığımızda bazı alanlarda da bunun

[592] Dr. Musa Şahin Laşin, **Fethû-l Mûnîm Şerhû Sahih-î Müslim**, I-X, Kahire, 1423/2002, c.6, s.291-298.
[593] Muhammed Enver el-Keşmirî, **Feydul Bâri Ala Sahihi Buhari**, thk.Muhammed Bedri el-Mirtehin, Lübnan, 1426/2005, c.3, s.544.
[594] Bedrûddin Ebi Muhammed b. Ahmed el-Ayni, **Ûmdetül Kari Şerhû Sahihi Buhari**, I-XXV, thk. Muhammed Mûnir ed-Dîmeşkî, b.y.y. t.y. c.12, s.158.

kullanılabileceği kanaatine varabiliriz. Günümüzde özellikle Emniyet alanında köpeğin kullanımı, deprem vb. durumlarda köpeğin kullanılması ve bundan faydalanılmasını düşündüğümüzde köpek edinmenin önemini daha önemli bir hale getirmektedir. İbn Battal'ın köpek edinme konusunda faydanın ön planda olması durumunu düşünürsek emniyet ve diğer alanlarda köpek edinmenin buna kıyas edilebileceğini ve bunun caiz olduğu kanatine varabilmemiz mümkündür.

2.4. HADÎSLERİN DÖRT MEZHEPTE KULLANIMI

2.4.1. Hanefî Mezhebi

Hanefi mezhebinin kaynaklarına baktığımızda birinci hadisin İmam Malik a) hadisi, Ahmed b. Hanbel'in a), c) ve i) hadisleri, Dârimi'nin b) hadisi, Buhari'nin b) ve d) hadisleri, Müslim'in b) ve g) hadisleri, İbn Mâce'nin b) hadisi, Nesâi'nin b) ve c) hadisleri ile gelen isnadlar yer almaktadır.

Hanefi mezhebinden Tahavi köpeklerden faydalanma ve edinme konusunda Mâide Suresi'nin dördüncü ayetini delil göstererek bunun caiz olduğunu söylemektedir.[595] Ayette geçen helâl kelimesinin faydalanması mümkün olan diğer durumlar için mübahtır dememizi mümkün kılmaktadır. Ayet genel bir ifade taşıdığı için satış da bu durumlardan birisidir.

Ebu Yusuf ise yırtıcı köpeklerin satışının haram olduğunu söylemektedir.[596] Köpek edinme ve ondan faydalanmanın caiz olduğunu ve bunu evin işlerinde kullanılan ve faydası bulunan eşeğe benzetilmesi ve onun satışının caiz olması yine Hanefi mezhebindeki görüşlerden birisidir.[597]

Hanefi mezhebinde köpek edinme konusunda genel olarak avlanma yanı sıra ihtiyaç duyulan diğer alanlarda da kullanılmak üzere beslemenin caiz olduğu ve aynı

---

[595] Ebû Bekir er-Râzi el-Cessâs, **Şerhu Muhtâsarû Tahâvi lil-Cessâs,** I-XIII, thk. 'Ismetûllah 'Inâyetullah Muhammed, Dâru's Sirac, Medine, 1431/2010, c.3, s.104.

[596] Fahrûd-Din Osman b. Ali, **Tebyinû'l-Hakâik Şerhû Kenzû'd-Dekâik**, I-XI, 1314/ c.4, s.125, Ebu'l Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefî**, el-Bâhru'r-Râik Şerhû Kezû'd-Dekâik,** I-IX, Zekeriyya Ûmeyrât, Daru'l Kutûbil İlmiyye, Beyrut, 1431/2010 c.6, s.287.

[597] Yusuf b. Musa b. Muhammed, Ebu'l Mehasin Cemalud-din el-Malati, **el-Mu'tasâr Minê-l Muhtasar Min Mûşkilil Âsar**, I-II, b.y.y. t.y. c.1, s.364.

zamanda kendisinden yararlanılması şer'an serbest olan köpeğin alım-satımının da caiz olduğu yönündedir.

2.4.2. Mâlikî Mezhebi

Mâliki mezhebinin kaynaklarına baktığımızda birinci hadisin Mâlik b. Enes a) hadisi, Ahmed b. Hanbel a) ve i) hadisleri, Dârimi a) ve b) hadisleri, Buhari a) ve b) hadisleri, Müslim b), d) ve g) hadisleri, İbn Mâce b) hadisi, Nesâi b) ve c) hadisleri, ikinci hadisin ise Ahmed b. Hanbel e) hadisi, Nesâi'nin a) hadisi isnadlarıyla gelen hadisler yer almıştır.

Maliki mezhebi eserlerine baktığımızda köpek edinme konusunda bir kırat ya da iki kırat eksilme durumunun insanları yıldırma amaçlı olduğu, hırsız korkusundan dolayı evde köpek beslenilemeyeceği ancak çoban (sürü) için köpek edinmenin caiz olduğu zikredilmektedir.[598] Köpek alışverişi konusunda ise İmam Mâlik bunun mekruh olduğunu, İbn Arefe ise bunun ittifakla haram olduğunu söyler.[599]

İbn Kassar Mâide Suresinin dördüncü ayetinde geçen "helal" kelimesini delil göstererek avcılık için köpek eğitmenin, ondan faydalanmanın ve onun avladığının yenilmesinin mubah olduğunu söylemektedir.[600] İlk dönemlerde ise şehirlerde köpeklerin fazla olması ve insanları yıldırmasından dolayı Peygamber (s.a.v.) köpek edinme konusunda insanları nehyetmiştir.[601]

Maliki mezhebinde araştırdığımız kadarıyla söz konusu hadislerde köpek edinme konusunda mekruh diyenler olmakla beraber bunun caiz olduğu yönünde görüş belirtenler de olmuştur.

---

[598] Şihabûddin Ahmed b. İdris, **ez-Zêhire**, I-XIV, Dr. Muhammed Hâcî, Dârû-l Ğarbil İslamiyye, Beyrut, 1414/1994, c.13, s.336, Ebu-l İsbağ İsa b. Sehl b. Abdullah el-Esedi, **Divânû-l Ahkamû-l Kübrâ**, Yahya Murat, Dâru-l Hadis, Kahire, 1428/2007, s.629.

[599] Ebubekir b. Hasan b. Abdullah el-Keşnâvî, **Eshêlû-l Medârik Şerhû İrşadûs-Sâlik**, I-III, Dâru-l Fikr, Beyrut, Lübnan, t.y., c.2, s.261.

[600] Ebû Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed el-Bağdâdi İbn Kassâr, '**Uyunû-l Edille fi Mesâilil Hilâf Beyne Fukahâi-l Emsâr**, Abdûlhamid b. Sâ'd b. Nâsır es-Sûûdi, Riyâd, 1426/2006, s.733-734.

[601] Ebûbekir b. Abdullah b. Yunus es-Sâklî, **el-Câmiu' Limesâilil Mûdevvene**, I-XXIV, b.y.y. y.y. c.1, s.88.

2.4.3. Şâfiî Mezhebi

Şafii mezhebi kaynaklarına baktığımızda birinci hadisin Ahmed b.Hanbel a) hadisi, Dârimi e) hadisi, Müslim b) ve f) hadisleri, Nesai c) ve d) hadisleri, ikinci hadisin Müslim b) hadisi, Ebu Davud ve Tirmizi hadisleri, üçüncü hadisin Buhari a) hadisi isnâdlarıyla gelen hadisler yer almıştır.

İmam-ı Şâfii (ö. 204/820) köpek edinme konusunda avcılık, ziraat, sürü ve buna benzer durumlarda cevazın olduğunu zikretmiştir. Bunların dışında köpek edinmenin haram olduğunu belirtmiştir.[602]

Şâfii fakihlerinden el-İmrâni (ö. 558/1163) ev, yol, patika ve dükkanlarda köpek edinmeyle alakalı iki görüş savunur. Birincisi avcılık, ziraat ve sürü dışında bunlarla aynı durumda olan diğer alternatiflerde (evi, dükkanları koruma vb.) köpek edinmenin caiz olduğunu savunur. Çünkü evi ve malı korumayı ziraat ve sürüyü korumaya benzetmektedir. İkinci görüş ise caiz olmadığı yönündedir. Çünkü Peygamberimizden gelen hadislerde köpek edinme konusunun üç şeye (avcılık, sürü ve ziraat) has olduğunu söylemiştir. Ayrıca "Suret ve köpeğin olduğu eve meleklerin giremeyeceği" hadisini de delil olarak zikretmiştir. El-İmrani avcılık, sürü ve ziraat için köpeği küçükken yetiştirmenin caiz olduğunu da zikretmiştir. Şayet küçükken köpeği yetiştirmek caiz değildir dersek o zaman avcılık, sürü ve ziraat için de caiz değildir dememiz gerekmektedir.[603]

Şâfii'lerin meşhur fakihlerinden en-Nevevî (ö. 676/1277) "Kitabu'l-Mecmu" adlı eserinde eğitilmiş köpeğin kiralanması konusunda ihtilafa düşüldüğünü, konuyla ilgili görüşlerden birincisi mubah bir faydanın olmasından dolayı caiz olduğu, diğerinin ise caiz olmadığı yönündedir; çünkü köpek edinmenin sadece ihtiyaca binaen o da avcılık ve sürü için caiz olduğunu söyler.[604] İmam-ı Nevevî aynı

[602] Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şafiî, **el-Ümm**, I-XI, thk. Dr. Rıf'at Fevzî Abdülmuttalib, Daru'l-Vefâ, b.y.y., 1422/2001, c.4, s.25.
[603] Ebü'l-Hüseyn Yahyâ b. Ebi'l-Hayr b. Sâlim b. Es'ad el-İmrânî, **el-Beyân fî Mezhebi'ş-Şâfiî**, I-XIV, thk. Kâsım Muhammed en-Nûrî, Dâr'ul-Minhâc, Beyrût, 1421/2000, c. 5, s.53-55.
[604] Ebû Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref en-Nevevî, **Kitabû'l-Mecmû' Şerhû'l-Muhezzeb li'ş-Şirâzî,** I-XXIII, thk. Muhammed Necîb el-Mutî'î, Mektebetu'l-İrşâd, Cidde, t.y., c. 15, s. 251.

zamanda ister eğitilmiş ister eğitilmemiş, ister küçük ister büyük olsun köpek satışının caiz olmadığını söylemektedir.[605]

Şâfiî mezhebinin kaynaklarına baktığımızda genel görüşün köpek edinmenin bazı istisnalar dışında haram olduğu yönündedir. İmam Şâfiî, Nevevi ve diğer Şâfiî imamları avcılık, ziraat, sürü vb. durumlarda köpek edinmenin caiz olduğunu söylemişlerdir. Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki Şâfiî Mezhebi'nde ihtiyaç yokken evde köpek beslemek caiz değildir.

2.4.4. Hanbelî Mezhebi

Hanbeli mezhebi kaynaklarına baktığımızda birinci hadisin Ahmed Buhari d) hadisi, Dârimi a) hadisi, Müslim f) hadisi, Nesai d) hadisi, ikinci hadisin Nesai a) hadisi, üçüncü hadisin Ahmed b. Hanbel a) hadisi, Buhari a) ve Müslim'in hadisi isnâdlarıyla gelen hadisler yer almıştır.

Hanbeli mezhebi kaynaklarına baktığımızda ziraat, avcılık ve sürü dışında köpek edinmenin caiz olmadığını görmekteyiz.[606] Hanbeli mezhebinde köpek edinme bu üç durumda caiz olmasına rağmen satışının caiz olmadığını görmekteyiz.[607] İster eğitilmiş, ister eğitilmemiş olsun köpek satışının batıl olmasında ihtilaf yoktur.[608]

İbn Kudame evi koruma amaçlı köpek edinmenin hadislerden yola çıkarak caiz olmadığını söyler.[609]

Sonuç olarak Hanbeli mezhebindeki kaynaklara dayanarak ziraat, avcılık ve sürü dışında köpek edinmenin caiz olmadığını söyleyebiliriz.

İslam dini çevreyi, tabii güzellikleri korumayı, hayvanlar da dahil bütün canlılara karşı sevgi ve merhametle davranmayı emretmiş, hayvanların boş yere öldürülmesini yasaklamış, ancak insan sağlığına, temizliğe ve koruyucu hekimliğe de

[605] en-Nevevî, **Kitabû'l-Mecmû' Şerhû'l-Muhezzeb li'ş-Şirâzî,** c. 9, s. 272.
[606] Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Kûdame, **Ûmdetü-l Fıkhi Fil-Mezhebi Hanbeli**, thk. Ahmed Muhammed Azvûz, el-Mektebetul Asriyye, Beyrut, 1423/2003, s.53.
[607] Muhammed b. Salih el-Ûseymin, **eş-Şerhû-l Mumti' Âlâ Zâdil Müstaknî'**, I-XV, thk. Ömer b. Süleyman el-Hûfyan, Darûl ibn Cezviyye, Riyâd, Cidde, 1422/2001, c.8, s.116-117.
[608] İbn Kudâme, **el-Muğnî** I-XV, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî-Abdulfettâh Muhammed el-Hulv, Dârul 'Âlemi'l-Kütub, Riyâd, 1417/1997, c.6, s.352.
[609] İbn Kudâme, **el-Muğnî,** c.6, s.357.

ayrı bir önem vermiştir. Köpeğin ihtiyaç halinde beslenmesine müsaade edilmesi, fakat ev içinde süs köpeği olarak beslenmesinin hoş karşılanmaması bu anlayışın sonucudur. Müslümanların kültür tarihinde, geliri aç kalan hayvanları doyurmaya tahsis edilmiş vakıf örnekleri vardır. Fakat bugün insan ilişkilerinin, aile içi ve akrabalar arası bağların oldukça zayıflayıp ferdiyetçi, maddeci ve bencil bir yaşama tarzının etkisi veya özentisi içinde olan bazı Müslüman kesimlerde, böyle bir amaçla değil, evde süs ve eğlence olarak köpek besleme âdeti hızla yaygınlaşmaktadır. Köpek sevgisi ve köpek üzerinde odaklaşan ilgi bir bakıma, insanların diğer acımasızlıklarını, bencillik ve sevgisizliklerini örten veya gölgeleyen ve kişilere sınıfsal ve kültürel avantaj sağlayan sembolik bir davranış halini almıştır. Doğal çevreden ve tabii-insanî ihtiyaçlardan uzak bir şehirleşme, bireyselleşme ve kimsesizleşme de bu tür kötü âdetlerin bilinçsiz bir şekilde yayılmasını hızlandırıcı bir ortam oluşturmaktadır. İlk bakışta hayvan sevgisinin bir uzantısı gibi algılanabilecek bu âdet, esasında gerek insan sağlığı gerek ev içi ve çevre temizliği gerekse maddî imkânların israf edilmesi açısından önemli sakıncalar taşıdığı gibi, insanın sevgi ve ilgisini yanlış noktalarda yoğunlaştırarak insan ilişkilerini de zaafa uğratmaktadır. Köpeğin, kuduz hastalığına yakalanma ve onu bulaştırma açısından hayvanlar arasında ilk sırayı işgal ettiği, tüyü, salyası ve pisliğiyle de birçok hastalığın yayılmasında etkin rol oynadığı göz önünde bulundurulunca, islamın ihtiyaç olmaksızın zevk ve süs için evde köpek beslemeyi yasaklamasının, köpeğin salya ve artığının necis olduğunu bildirmesinin hikmeti daha iyi anlaşılmaktadır.[610]

2.5. HADÎSLERİN TEFSİR İLMİNDE KULLANIMI

Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasını gaye edinen tefsir ilminin hadis ilminden bağımsız olması düşünülemez. Bunun için hadislerin tefsir ilminde nasıl kullanıldığına bakmak ve ondan faydalanmak elbette önemlidir. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) ilk muallim ve Kur'an-ı Kerim'in müfessiri ve aynı zamanda Kur'an-ı açıklamakla sorumlu tutulmuştur. Bu durum tefsir ilminin hadis ilminden faydalanmasını zorunlu kılmaktadır.

[610] Komisyon, **İslam ve Toplum "İLMİHAL II"**, DİA, c.2, s.176-177

Buradaki amacımız araştırmamızın içerisine giren hadislerin tefsir ilminde hangi ayetlerde kullanıldığı, hangi amaçla kullanıldığı ve nerede kullanıldığını tespit edebilmektir. Bundan dolayı araştırdığımız kadarıyla bazı tefsirlerdeki bilgileri burada ortaya koymaya çalışacağız.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla hadîsler şu ayetlerin tefsirinde kullanılmıştır:

1.Mâide 5/4. âyetin tefsirinde kullanılmıştır. Âyetin meâli şu şekildedir: "(Ey Muhammed!) Sana, kendilerine nelerin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: "Size temiz ve hoş olan şeyler, bir de Allah'ın size verdiği yeteneklerle eğitip alıştırdığınız avcı hayvanların tuttuğu (avlar) helâl kılındı. Onların sizin için tuttuklarından yiyin. Onu (av için) salarken üzerine Allah'ın adını anın (besmele çekin). Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hesabı çabuk görendir."

Bağdâdî bu âyetin inme sebebinin daha önceden Peygamberimiz'in (s.a.v.) köpek öldürme emrini vermesi ancak daha sonra bazı köpeklerin beslenmesine izin verilmesi olarak zikreder. Bu âyet, faydalanılması şer'an mümkün olan köpeklerin edinilmesine ruhsat verildiğini bize göstermektedir. Faydalanılması şer'an mümkün olmayan köpeklerin ise edinilmesini caiz görmemektedir. Bu âyet aynı zamanda eğitilmiş köpeklerin de edinilmesinin caiz olduğuna delildir.[611]

El-Lubâb adlı tefsir kitabında bu âyetin Âdî b. Hâtim ve Zeyd b. Mühelhil'in Peygamberimiz'in(s.a.v.) yanına gelerek biz köpek ve şahinle avlanan bir kavimiz, avladığımız hayvanlar bize nasıl helâl olacak demesi üzerine nazil olmuştur.[612] Kurtûbi âlim olan bir insanın cahil bir insana göre fazileti ne kadar fazlaysa eğitilmiş bir köpek de aynı şekilde diğer köpeklere karşı daha faziletlidir. Bu pasajdan hareket ederek bu ayetin faydalanılması mümkün olan köpeklerin edinilmesinin caiz

[611] Âlaeddin Âli b. Muhammed b. İbrahim el-Bağdadi, **Tefsiru'l Hâzin el-Musemmâ Lubabu't Te'vil fi Mêânit-Tenzil**, I-IV thk. Abdusselam Muhammed Âli Şahin, Darul Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1425/2004, c.2, s.11-12, Ebû İshâk b. Ahmed b. Muhammed b. İbrahim es-Sa'lebî, **el-Keşf ve'l-Beyân fi Tefsiri'l-Kur'ân el-Ma'ruf bi Tefsiri Sa'lebî**, I-VI, thk. Şeyh Seyit Kesrevî Hasan, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1425/2004, c.2, s.408.

[612] Ebû Hâfs Ömer b. Âli b. Âdil ed-Dımeşkî, **el-Lubâb fi Ûlumil Kitâb**, I-XX, thk. Şeyh Âdil Ahmet ve Şeyh Âli Muhammed Muavviz, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1419/1998, c.7, s.204.

olduğunu söylemektedir. Bunun dışındaki köpeklerin süs vb. amaçlarla edinilmesi meleklerin eve girmemesinden dolayı caiz görmemektedir.[613]

Kurtûbî söz konusu olan âyette avlanma için köpek edinmenin caiz olduğunu aynı zamanda köpek satışının da caiz olduğunu söylemektedir. Eğitilmiş köpek ile avlanmanın ve bunun sonucunda gelen avın da yenilmesinin helal olduğu zikredilmiştir. Hatta Âdî b. Hâtim öyle bir dereceye varır ki, avlanma için kullandığı köpeklerine isim bile vermiştir. Sülehb, Ğulâb, Mûhtelis, Mütena'ıs beşincisi ise Ahtâb veya Vessâb olarak isimlendirmiştir. Âdî b. Hâtim bu köpeklerle av yapardı.[614]

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'da bu âyetin inme sebebinin Âdî b. Hatim ve Zeyd b. Mühelhil'in hakkındaki durumdan dolayı nazil olduğunu ve bu olaydan sonra köpek edinme konusunun caiz bir hale geldiğini söylemektedir.[615]

2. Kehf 18/18. âyetin tefsirinde kullanılmıştır. Âyetin meâli şu şekildedir: "Uykuda oldukları halde, sen onları uyanık sanırsın. Biz onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış (yatmakta idi) Onları görseydin, mutlaka onlardan yüz çevirip kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı."

Bu âyette Ashabûl Kehf köpeğinin onları her türlü tehlikeden koruması güvenlik için köpek edinilmesini caiz hale getirmektedir. Âyet aynı zamanda insanları korumak için de köpek edinilmesine caiz olduğuna delildir. Sürü, çoban vb. durumlar ise sünnette geçmektedir. Âyette asıl kastedilen ise insanları yani evi koruma amaçlı köpeklerin edinilmesinin caiz olduğu yönündedir. İnsanları (evi) koruma amaçlı köpek edinme ziraat, sürü vb. gibi durumlardaki köpek edinmeye göre daha önceliklidir.[616]

---

[613] Ebû Hâfs, **el-Lubâb fi Ûlumil Kitâb**, c.7, s.209
[614] Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekir el-Kûrtûbi, **El-Câmiû li Âhkâmi'l-Kur'an**, I-XXIV, thk. Dr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Tûrki, Beyrut, 1427/2006, c.7, s.298-300,
[615] Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Hak Dîni Kur'ân Dili**, I-X, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2008, c.3, s.288.
[616] Muhammed b. Salih el-Ûseymin, **Tefsiru-l Kur'anil Kerim**, Kehf Suresi, Darul İbn Cezviyye, Riyâd, 1423/2002, s.35-36.

Zikredilen âyet Ashabûl Kehf köpeğinin onlarla birlikte hareket etmesi ve onları koruması köpek edinme konusunda bir nevi cevazın da verildiğinin göstergesidir.[617] Kurtûbî ise söz konusu âyetin sünnetle desteklendiğni ve sünnette ziraat, avcılık ve sürü (çoban) gibi durumlara cevazın verildiğine işaret olduğunu söylemektedir.[618]

Seyyid Kutûb, "bu ayette Ashabûl Kehf köpeğinin her zaman yaptığı gibi mağaranın kapısının eşiğine yakın, ön ayaklarını uzatmış, adeta onlara bekçilik yaptığını söyler. Onlar bu görünümleriyle karşılarına çıkacak birinin içine korku salarlar. Çünkü onları uyanıkmış gibi uyurken, gâh sağ yanlarına gâh sol yanlarına çevrilip dururlarken uyanmadıklarını görecektir. Hiç kuşkusuz bu, önceden belirlenen süre dolmadan hiç kimse onları rahatsız etmesin diye yüce Allah'ın belirlediği bir plandır."[619]

Tespit edebildiğimiz kadarıyla zikrettiğimiz hadisler dört ayetin tefsirinde kullanılmıştır. Genel olarak burada Mâide Sûresi dördüncü ve Kehf Sûresi on sekizinci âyetini kullanmamız müfessirlerin genellikle o bölümde yorumda bulunmaları sebebiyledir.

Tefsir ilmindeki yorumlara baktığımızda genel itibariyle köpek edinmenin bazı istisnalar dışında caiz olduğunu görebilmekteyiz. Kanaatimizce günümüz selefiliğinin önemli temsilcilerinden olan Muhammed el-Usaymîn'in (ö. 1421/2001) Kehf Suresi 18. âyetinde geçen yorumuna "koruma amaçlı birçok alanda köpeğin kullanılması, hatta insanları koruma amaçlı köpek edinmenin daha öncelikli hale getirmesi" baktığımızda bu yorumun günümüz şartlarına daha uygun olduğu sonucuna varabiliriz. Çünkü son zamanlarda birçok alanda köpeğin kullanılması bunu zorunlu bir hale getirmektedir.

---

[617] Muhammed Emin b. Muhammed el-Muhtar eş-Şenkıti, **Êdvaû'l Beyan fi Îdahi'l Kur'an bi'l-Kur'an**, I-VII, thk. Ebû Zeyd Bekr b. Abdullah, Darul Âlemi'l Fûâd, Mekke, 1426/2005, c.4, s.58-59
[618] el-Kûrtûbi, **El-Câmiû li Âhkâmi'l-Kur'an**, c.13, s.230-231.
[619] Seyyid Kutûb, **Fî Zılâl-il Kur'an**, çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, İstanbul, 1991, c.7, s.98

SONUÇ

Köpek edinme ile ilgili olarak üç ayrı hadisi senet ve metin açısından değerlendirdiğimiz bu çalışmamızda sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Araştırmamızda "Birinci Hadis" olarak ele aldığımız Abdullah b. Ömer, Ebu Hureyre ve Süfyan b. Ebi Züheyr isnâdıyla gelen , ortak metni iki hadisin olabileceği birincisi "Kim ziraat veya hayvanları koruma dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir.", ikincisi ise " Kim sürü (çoban) veya av köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden iki kırat eksilir." şeklindeki hadisin toplamda otuz dört rivâyetine ulaşılmıştır. Bu otuz dört rivâyetin senetlerinin tamamında herhangi bir sıhhat problemine rastlanılmamıştır.

Çalışmamızın "İkinci Hadisi" Abdullah b. Ömer, Ebu Hureyre ve Abdullah b. Muğaffel kanalıyla gelen, ortak metni, " Kim ziraat veya av köpeği veya sürü (çoban) köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir." şeklindeki hadistir. Bu hadisin toplamda on altı rivâyetine ulaşılmış olup, bunlardan sadece bir tanesinin senedinde ittisal yönünden problem bulunmuş, geriye kalan on beş rivâyetin senedinde bir problem olmadığından bu hadisler "Sahih Hadis" olarak kabul edilmiştir.

İncelediğimiz "Üçüncü Hadis" Abdullah b. Ömer ve Ebu Hureyre kanalıyla gelen, ortak metni, " Kim ziraat veya sürü (çoban) köpeği dışında köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir." şeklindeki hadistir. Bu hadisin toplamda altı rivâyetine ulaşılmış, bu rivâyetlerin hiçbirisinde senet yönünden herhangi bir probleme rastlanılmadığından hepsi sahîh kabul edilmiştir.

Zikrettiğimiz üç hadisin kaynaklarda toplam elli altı rivâyetine ulaşılmış olup bu rivâyetlerden sadece bir tanesi senet açısından zayıf bulunmuş, geriye kalan elli beş rivâyetin senedinde herhangi bir probleme rastlanılmadığından bu rivâyetler sahih olarak kabul edilmiştir.

Sened açısından sâhih kabul edilen hadisler metin açısından da incelenmiş olup, bu hadisler metin tenkidi prensiplerinden Kur'an'a arz edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de konumuzla alakalı olarak dört ayet geçmektedir. Bu ayetlerden özellikle Ashabu'l Kehf ile ilgili olan ayet bize konumuzla alakalı olarak bir bakış açısı vermektedir. Ashabu'l Kehf köpeğinin mağaranın girişinde beklemesi onları bir nevi koruduğunun da göstergesidir. Bu da bize köpek edinme konusunda bakış açımızı değiştirmemiz gerektiğini göstermektedir.

Çalışmamızın alanına giren hadislerle alakalı olarak hadis şerhlerine de değinilmiştir. Hadis şarihleri genel olarak birbirine yakın görüşler ileri sürmüşlerdir. Köpek edinme konusunda avcılık, ziraat, sürü, evi koruma, yolları koruma vb. gibi durumlarda cevazın verildiğini zikretmişlerdir. Amellerin eksilmesi konusuna da değinen şarihler bununla ilgili değişik görüşler ileri sürerek, amellerin eksilmesinin sebebi konusunda ise genel olarak meleklerin eve girmemesi ve izin verilmeyen (yani yasak olan) şeylerin yapılmasını ileri sürmüşlerdir.

Daha sonra hadislerin fıkıh kaynaklarında kullanımına değinilmiştir. Fıkıh kaynaklarında dört mezhebin görüşleri ele alınarak bu konuda bize bir bakış açısı sunulmuştur. Hanefi mezhebi imamları kendisinden faydalanılması şer'an mümkün olan köpeklerin edinilmesi, beslenilmesi ve aynı zamanda satışının yapılmasını caiz görmüşlerdir. Hanbeli mezhebinde ise genel olarak avcılık, sürü, ziraat vb. gibi durumlar haricinde köpek edinmenin caiz olmadığı yönündedir. Mâliki Mezhebinde köpek edinmenin bazı durumlarda caiz olduğunu söyleyenler olmakla beraber bunun mekruh olduğunu söyleyenler de vardır. Mâliki mezhebinde köpek alışverişi mekruh, Hanbeli mezhebinde ise haramdır. Şafii mezhebinde ise ev, yol, patika ve dükkanlarda köpek edinmeyle alakalı iki görüş vardır. Birincisi avcılık, ziraat ve sürü dışında bunlarla aynı durumda olan diğer alternatiflerde (evi, dükkanları koruma vb.) köpek edinmenin caiz olduğunu savunur. Çünkü evi ve malı korumayı ziraat ve sürüyü korumaya benzetmektedir. İkinci görüş ise caiz olmadığı yönündedir.

Son olarak hadislerin tefsir ilmindeki kullanımına değinilmiştir. Birçok müfessirin bu konuda yorumda bulunduğu görülmüştür. Müfessirler genel olarak Mâide Suresi dördüncü ve Kehf Suresinin on sekinci ayetini delil göstererek köpek edinmenin bazı durumlarda caiz olduğunu söylemişlerdir.

Bu açıklamalar bağlamında köpek edinmeyle ilgili şöyle diyebiliriz. Köpekten şer'an faydalanılması uygun olan bütün alanlarda kullanılabileceği kanaatine varabiliriz. Özellikle günümüz şartlarında birçok alanda kullanılması ve buna ihtiyacın da olması bunu gerekli bir hale getirmektedir. Emniyet, arama kurtarma, narkotik gibi alanlarda kullanımını düşündüğümüzde bugün buna ne kadar fazla ihtiyacın olduğunu görebilmekteyiz. Son dönemlerde emniyet ve narkotik alanda kullanılan köpeklerden edinilen faydayı düşünürsek bunun caiz olduğu sonucuna varmamızda bir problemin olmadığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda kırsal alanda olduğu gibi merkezi yerlerde ev, bahçe, bağ, işyerleri vb. gibi durumlarda da ihtiyaca binaen kullanılabileceği kanaatindeyiz.

Özellikle son zamanlarda evde süs olarak kullanılan ve ailedeki sevginin azalmasına sebebiyet veren ve gerek insan sağlığı gerekse ev içi temizliği ve çevre temizliği gibi durumları düşündüğümüzde evde süs olarak kullanılan köpeği beslemenin uygun olmadığı kanaatine varabiliriz.

Bir başka durum ise son zamanlarda bazı yerlerde hiçbir dayanak olmadan köpek öldürme vakalarının giderek artması ve bunu da bir delile dayandırmaları insanları tabiki de üzmektedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de köpeklerin öldürülmesine dair hiçbir âyetin geçmemesi de buna işaret etmektedir. Peygamberimiz'in(s.a.v.) hadislerinde geçen bazı köpekleri öldürün emri ise o zaman ve durumdaki şartlara göre verilmiştir. O dönemde köpeklerin insanlara zarar vermesi ve insanların kullandığı eşyalara necaset bulaştırmasından dolayı böyle bir uygulama yapılmıştır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimiz'in (s.a.v.) hadislerinde hayvanlara karşı şefkat ve merhametin gösterilmesi emrini göz önünde bulundurduğumuzda köpek öldürmenin ne kadar da yanlış olduğunu çok rahat bir şekilde söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

KUR'ÂN-I KERÎM.

ABDÜLBÂKÎ, Muhammed Fûâd, **el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm**, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1422/2001.

AĞIRMAN, Cemal, "Muksirûn", **DİA**, Ankara, 2011.

AHMED B. HANBEL, Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî, **Müsnedü'l İmâm Ahmed b. Hanbel**, thk. Şeyh Salih b. Abdülaziz b. Muhammed, Darûs-Selam, Beyrut, 1434/2013.

ÂLİ, Cevâd, **el-Mufassal fi Tarihi'l-Arab Kable'l-İslam**, I-XX, Daru's-Sâki, 1422/2001

ARMUTAK, Altan, **"Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi"**, *İ.Ü. Veterinerlik Fakültesi, Dergisi*, 28/2 (2002),

AŞIKKUTLU, M. Emin, " Teşeyyû' ", **DİA**, Ankara, 2011.

el-AYNÎ, Bedrûddin Ebi Muhammed b. Ahmed, **Ûmdetül Kari Şerhû Sahihi Buhari**, I-XXV, thk. Muhammed Mûnir ed-Dîmeşkî, b.y.y. t.y.

BAĞCI, H. Musa, **Hadis Tarihi ve Metodolojisi**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2013.

BAĞDÂDÎ, Âlaeddin Âli b. Muhammed b. İbrahim, **Tefsiru'l Hâzin el-Musemmâ Lubabu't Te'vil fi Mêânit-Tenzil**, I-IV thk. Abdusselam Muhammed Âli Şahin, Darul Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1425/2004.

BAĞDÂDÎ, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. el-Hatîb, **el-Câmî li Ahlaki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'**, I-II, thk. Mahmûd Tahhân, Mektebetu'l-Maârif, Riyâd, 1403/1983.

BALTACI, Züleyha Türkeri, **Türk Kültüründe Köpek**, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2015.

BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail b. İbrâhîm el-Cu'fî, **el-Câmiu's- Sahîh**, thk. Raid b. Sabri İbn Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015.

BURSEVİ, İ. Hakkı , **Ruhu'l-Beyan Tefsiri**, Çev. Ömer Hilmi Faruk, Fatih Yayınevi, İstanbul, t.y.

ÇOŞKUN, Selçuk, **Hadîse Bütüncül Bakış**, İFAV Yay., İstanbul, 2016.

DEMİREL, Harun Reşit, **Köpek ve Diğer Bazı Hayvanların Öldürülmesine Cevaz Veren Hadislerin Değerlendirilmesi**, Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 102/67, 2014.

DUYMUŞ, H.Hande Florioti, **Eski Kültürlerde Köpeğin Algılanışı**,"Eski Mezopotamya Örneği"

EBÛ DÂVUD, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistâni, **Sünenu Ebî Dâvûd**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/5015.

EBÛ HÂFS, Ömer b. Âli b. Âdil ed-Dımeşkî, **el-Lubâb fi Ûlumil Kitab**, I-XX, thk. Şeyh Âdil Ahmet ve Şeyh Âli Muhammed Muavviz, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1419/1998.

CAHÎZ, Ebu Osman Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Kinânî el-Leysi, **el-Hayvân**, Dâru'l-Kutubi'l- İlmiyye, Beyrut, 1424/2003.

el-CESSÂS, Ebû Bekir er-Râzi, **Şerhu Muhtâsarû Tahâvi lil-Cessâs**, I-VIII, thk. 'Ismetûllah 'Inâyetullah Muhammed, Dâru's Sirac, Medine, 1431/2010.

ed-DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahmân b. el-Fadl b. Behrâm, **Müsnedü'd-Dârimî el-Ma'rûf bi Süneni'd-Dârimî**, thk. Nebil b. Hâşim b. Abdullah el-Ğumeri, Mekke, 1434/2013.

EFENDİOĞLU, Mehmet, "Şerh (Hadis)", **DİA**, Ankara, 2010.

el-ESEDİ, Ebu-l İsbağ İsa b. Sehl b. Abdullah, **Divânû-l Ahkamû-l Kübrâ**, Yahya Murat, Dâru-l Hadis, Kahire, 1428/2007.

Fahrûd-Din Osman b. Ali, **Tebyinû-l Hakâik Şerhû Kenzî'd-Dekâik**, I-VI, 1314/1897.

el-İMRÂNÎ, Ebü'l-Hüseyn Yahyâ b. Ebi'l-Hayr b. Sâlim b. Es'ad, **el-Beyân fî Mezhebi'ş-Şâfiî**, I-XIV, thk. Kâsım Muhammed en-Nûrî, Dâr'ul-Minhâc, Beyrût, 1421/2000.

İBN BATTÂL, Ebu Eyyüb Süleyman b. Muhammed, **Şerhû Sahihi Buhari li İbn Battal**, I-X, Ebu Enes İbrahim b. Said, Mektebetûr-Rûşt, Riyâd, 1423/2003.

İBN EBÛ HÂTİM, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebû Hâtim, **Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl**, I- IX, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, Beyrut, 1271/1952.

İBN HACER el-ÂSKALÂNÎ, Şihâbûddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b.Muhammed, **Tehzîbu't-Tehzîb**, I-XV, Dâru'l Kitabu'l İslamiyye, Kahire, t.y.

——————, **Takrîbu't-Tehzîb,** Ahmed Şağif el-Pakistani, Dâru-l Âsime, t.y.

——————, **Kitabu Nuzhetu'n-Nazar fi Şerhi Nuhbetu'l-Fiker Fi Mustalahi Ehli'l-Eser**, thk. Abdulkerim el-Fudaylî, Mektebetu'l-Asriyye, Beyrût, 1432/2011.

——————, **Hedyu's-Sârî Mukaddimetu Fethu'l-Bârî**, thk. Abdülkadîr Şeybe el-Hamdî, Riyâd, 1421/2001.

——————, **Fethûl Bâri bi Şerhi Buhari**, I-XXVI, thk. Şuayb el-Ernâvut ve Âdil Mürşit, Dâru'r-Risâle-l Âlemiyye, Beyrut, 1434/2013.

İBN HİBBAN, Muhammed b. Hibbân b. Ahmet el-Bustî, **Kitâbu's-Sikât**, I-IX, thk. Muhammed Abdulmuid Han, Dâiretu'l-Maârifi'l-Osmaniyye, Dekkan, 1393/1973.

İBN MİRZEBÂN, Ebu Bekir Muhammed b. Halef b. Mirzeban b. Bisâm el-Mihvelî, **Fazlu'l-Kilâb A'lâ Men Lebise's-Siyâb**, thk. Muhammed b. Abdulhalim, Dau'l-Cemel, 1424/2003.

İBN KASSÂM, Ebû Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed el-Bağdâdi, **'Uyunû-l Edille fi Mesâilil Hilâf Beyne Fukahâi-l Emsâr**, Abdûlhamid b. Sâ'd b. Nâsır es-Sûûdi, Riyâd, 1426/2006.

İBN KUDÂME, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed, **el-Muğnî**, I-XV, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî-Abdûlfettâh Muhammed el-Hulv, Dârul 'Âlemi'l-Kütub, Riyâd, 1417/1997.

———————, **Ûmdetü'l Fıkhi Fi'l-Mezhebi Hanbeli**, thk. Ahmed Muhammed Azvûz, el-Mektebetul Asriyye, Beyrut, 1423/2003.

İBN MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, **Sünenu İbn Mâce**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyâd, 1436/2015.

İBN MANZUR, Muhammed b. Mukerrem b. Manzur el-Afriki el-Mısri, **Lisânu'l-Arab**, Dâru's-Sadr, Beyrut, 1.bsk, t.y.

İBN SA'D, Ebu Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Meni', **Tabakâtu'l-Kubrâ**, I-XI, thk. Dr. Ali Muhammed Ömer, Mektebetûl Haneci, Kahire, 1421/2001.

KEŞMİRÎ, Muhammed Enver, **Feydul Bâri Ala Sahihi Buhari**, thk. Muhammed Bedri el-Mirtehin, Lübnan, 1426/2005.

KEŞNÂVÎ, Ebubekir b. Hasan b. Abdullah, **Eshêlû-l Medârik Şerhû İrşadûs-Sâlik**, I-III, Dâru-l Fikr, Beyrut, Lübnan, t.y.

KURTÛBİ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekir, **El-Câmiû li Âhkâmi'l-Kur'an**, I-XXIV, thk. Dr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Tûrki, Beyrut, 1427/2006.

KALLEK, Cengiz, "Fukahâ-yi Seb'a", **DİA**, Ankara, 2011.

KÜÇÜK, Raşit, "Abâdile", **DİA**, Ankara, 2011.

LAŞİN, Dr. Musa Şahin, **Fethû-l Mûn'im Şerhû Sahihi Müslim**, I-X, Kahire, 1423/2002.

el-MALATÎ, Yusuf b. Musa b. Muhammed, Ebu'l Mehasin Cemalud-din, **el-Mu'tasâr Minê-l Muhtasar Min Mûşkilil Âsar**, I-II, b.y.y. t.y.

MÂLİK B. ENES, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Esbehî, **el-Muvatta'**, thk. Kûlal Hasan Ali, Dâr-ul Hicret, 1434/2013.

el-MİZZÎ, Ebül-Hâccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yûsuf, **Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Rical**, I-XXXV, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'ruf, Beyrut,1403/1983.

Muhammed Emin b. Muhammed el-Muhtar eş-Şenkıti, **Êdvaû'l Beyan fi Îdahi'l Kur'an bi'l-Kur'an**, thk. Ebû Zeyd Bekr b. Abdullah, Darul Âlemi'l Fûâd, Mekke, 1426/2005.

MÜSLİM, Ebû'l Hüseyin Müslim b. Hâccâc el-Kuşeyrî, **Sahîhu Müslim**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015.

NESEFÎ, Ebu'l Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, **el-Bâhru-r Râik Şerhû Kenzî'd-Dekâik**, I-IX, Zekeriyya Ûmeyrât, Daru'l Kutûbil İlmiyye, Beyrut,1431/2010.

NEVEVÎ, Ebû Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref, **Kitabû'l-Mecmû' Şerhû'l-Muhezzeb li'ş-Şirâzî**, I-XXIII, thk. Muhammed Necîb el-Mutî'î, Mektebetu'l-İrşâd, Cidde, t.y.

KARAKURT, Deniz, **Türk Söylence Sözlüğü Açıklamalı Ansiklopedik Mitoloji Sözlüğü**, e-Kitap, 2011.

KIRBAŞOĞLU, M. Hayri, **Alternatif Hadîs Metodolojisi**, OTTO Yay., Ankara, 2013.

KOÇYİĞİT, Talat, **Hadîs Usulü**, TDV Yay., Ankara, 2013.

KOMİSYON, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yay., Ankara, 2006.

_____ , **İslam ve Toplum "İLMİHAL II"**, DİA

_____ , **Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, DİBY, Ankara, 2007.

PAÇACIOĞLU, Burhan, **""Sözlerin Soyağacı" Üzerine Bazı Notlar"**, TÜBAR, 2004.

es-SÂKLÎ, Ebûbekir b. Abdullah b. Yunus, **el-Câmiu' Limesâilil Mûdevvene**, I-XXIIII, b.y.y. y.y.

es-SÂ'LEBÎ, Ebû İshâk b. Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, **el-Keşf ve'l-Beyân fi Tefsiri'l-Kur'ân el-Ma'ruf bi Tefsiri Sâ'lebî**, I-VI, thk. Şeyh Seyit Kesrevî Hasan, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1425/2004.

Seyyid Kutûb, **Fî Zılâl-il Kur'an**, çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, İstanbul, 1991.

eş-ŞAFİÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs b. Abbâs, **el-Ümm**, I-XI, thk. Dr. Rıf'at Fevzî Abdülmuttalib, Daru'l-Vefâ, b.y.y., 1422/2001.

Şihabûddin Ahmed b. İdris, **ez-Zêhire**, I-XIV, Dr. Muhammed Hâcî, Dârû-l Ğarbil İslamiyye, Beyrut, 1414/1994.

TAŞ, Mehmet Zülküf, **Köpek Salyasının Necis Olduğuna Delil Olarak Gösterilen Hadislerin Değerlendirilmesi**, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Diyarbakır, 2019.

TEKİNEŞ, Ayhan, **Hadisleri Anlama Problemi**, Işık Yay., İstanbul, 2002.

et-TİRMİZÎ, Muhammed b. Îsâ b. Serve, **el-Câmiu's-Sahîh Sünenu't-Tirmizî**, thk. Raid b. Sabri b. Ebi Alfete, Riyad, 1436/2015.

el-ÛSEYMİN, Muhammed b. Salih, **eş-Şerhû-l Mumti' Âlâ Zâdil Müstaknî'**, I-XV, thk. Ömer b. Süleyman el-Hûfyan, Darûl ibn Cezviyye, Riyâd, Cidde, 1422/2001.

_____ , **Tefsiru-l Kur'anil Kerim**, Kehf Suresi, Darul İbn Cezviyye, Riyâd, 1423/2002.

VARLIK, Nükhet, "Tâun", **DİA**, Ankara, 2011.

YAVUZ, Yusuf Şevki, "Ehl-i Bid'at", **DİA,** Ankara, 1994.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, **Hak Dîni Kur'ân Dili**, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2008, c.3, s.288.

YÜCEL, Ahmet, **Hadîs Usulü**, İFAV Yay., İstanbul, 2014.

ZEHEBÎ, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ**, I-XXV, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'ruf, Beyrut,1417/1996.

_____ , **el-Kâşif fî Ma'rifeti men lehû Rivâyetun fi'l- Kutub'i-Sitte**, I-II, thk. Muhammed Avvamê, Ahmed Muhammed Nemr el-Hatîb, Müessesetü Ulumi'l-Kur'ân, Cidde, 1413/1992.

_____ , **el-Muğnî fî'd-Du'afâ**, thk. Nûreddin 'Itr, b.y.y. y.y.